

FÖLDI MIHÁLY
A MÁSIK ÉLET

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA, BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2022
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitálistartalom-fejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-470-7 (online)
MEK-19347

TARTALOM

A MÁSIK ÉLET.
A TOLVAJ.
AZ IDŐ A GYLKOS.
BARÁTNŐK.
PLACE DE L'OPERA.
A VÉR.
PÁRIZSBA.
REND BEN VAN.
BOLDOGHNÉ.
HŰSÉG.
BOGÁR MACA HADJÁRATA.
A KASZA.
GYŰLŐLET.
SZEM.
A HALHATATLAN ÉRZÉS.
A HATALMAS.
REVOLVER.
MARIE, AZ ÖREGSÉG ÉS A SZENVEDÉLY.
NÉGER.
BARÁTOM.
AZ ASSZONY, AKI MEGALÁZ.
A NAGYSÁGOS ASSZONY.
A GYÁVA ASSZONY.
VÖRÖS BOR.
CSILLAGOK.

A MÁSIK ÉLET.

1.

- A taxi lent várja a nagyságos urat, - jelentette az inas, kissé lihegve; börmellénye a vállán még be volt horpadva a súlyos bőröndtől, melyet az imént vitt le a kocsiba.

- Akkor... mehetek, - felelte dr. Kardos László - tíz perc múlva indul a vonatom. Hát szerbusz, édes fiam! - mondta a feleségének s megcsókolta. - A gyerekek. Hol vannak a gyerekek? Persze... igen...

Kimentek az előszobába, amelyből balra nyílt az udvarra néző gyerekszoba. A fehér bútorok közt két kisgyerek játszadozott, egy szőke kisleány, meg egy szőke fiúcska. A mellére kapta s megcsókolta őket.

- Hát szerbusztok, édeseim! - kiáltotta vissza. - Sietnem kell!

Öt perc alatt megérkezett a pályaudvarra, kifizette a kocsit, beült a helyére s újabb öt perc múlva elindult vele a berlini gyorsvonat. Szerdán érkezett meg Berlinbe. Kissé fáradt és kábult volt, többször megnézte az óráját s egy-kétszer félhangon fölösleges megjegyzéseket mormolt maga elé. - Megint este van, - jelentette ki egyszer s nem értette, hogy miért közli magával ezt a megszokott jelenséget. - Különös, hogy kifárasztja az embert egy ilyen kis utazás, - társalgott magával később s kissé meglepődve tekintett szét: mi a különös ebben? - Esik az eső, - állapította meg, mikor a vonat a pályaudvarra gördült, - pedig otthon sütött a nap. Mialatt az utasok a kiszálláshoz készülődtek, rendkívüli alaposággal mélyedt el ebben a kérdésben. Végül is tavasz van, - vitatta a témát - és tavasszal... igen.

Ő is kiszállt a többiekkel, ő is átadta bőröndjeit egy hordárnak és csak kis kézitáskájához ragaszkodott. Ezt a barna táskát különös bizalommal szorította magához; barátságos, meghitt, szinte testvérien meleg volt, a súlya, a tapintása, az alakja annyira illett a kezéhez, hogy semmiképpen sem akart tőle megválni. A pályaudvar előtt fölriadt, mintha éles ütés érte volna. Hotelszolgák mindenféle szállodák nevét kiáltozták a kitóduló tömegbe s közvetlen előtte, vele szemben egy fekete szakállas, kövér, egyenruhás férfi éppen annak a szállodának a nevét harsogta, ahová ő... Itt kissé bizonytalanná vált. A név, az egész elgondolás ismerős volt, mintegy ködön át emlékezett is rá, csak nem érezte tisztán azt a kapcsolatot, amely őt ehhez a szállodához fűzi. Ide akart, vagy ide kell költöznie? Ide küldik, vagy ő maga határozta el egyszer, talán még otthon, Budapesten, hogy ha megérkezik, ebben a szállóban fog lakni? Elmosolyodott szórakozottan, mint akit ellenállhatatlan, különös emlékek lepnek és bénítanak meg éppen abban a pillanatban, amikor gyorsan határoznia és cselekednie kellene. Önkéntelenül cselekedett is. Kifizette a hordárt, intett neki, hogy bőröndjeit adja át a hotelszolgának, aztán jólesően elmosolyodott, s bizalmas kis barna táskájával gyalog nekiindult a szélesen hömpölygő városnak, amely ezer hanggal és lüktető fényekkel terült eléje.

Egyre gyorsabban haladt, egyre jobban ráismert az utcákra s minél messzebb távolodott a pályaudvartól, annál frissebbnek, fiatalabbnak érezte magát. Fáradtsága és kábultsága fokozatosan oszladozott, a szemében ragyogó kis fények gyúltak ki, mélyen lélekezett, válla és háta izmosan kiegyenesedett s amikor az eső újból patakzani kezdett, füttyürészve hajtotta fel esőköpenye gallérját és vidáman, már szinte nevetve sietett tovább, mint akit váratlan nagy öröm ért.

Befordult egy mellékutcába és egy másodpercig kissé gyanakodva vizsgált meg egy ötemeletes nagy palotát. A kapu fölött fekete cégtábla volt s rajta arany betűkkel egy cukorkagyár neve. Bólintott. A kapu alá állt, lassú, nyugodt léptekkel, a falnak támaszkodott, ballábát

a kapu sarkába helyezett kutyaszobor fejére pihentette s kényelmes, biztos mozdulatokkal elővette a cigarettatárcáját. Kissé meglepődött, amikor az arany tárcára esett a pillantása: honnét került hozzá egy ilyen drága holmi? Hogyan birtokol egy szegény huszonnégy esztendősi fiatalember, aki most került ki az egyetem padjaiból, egy vastag, súlyos arany cigarettatárcát? Mialatt rágyujtott, megint elkomorult. Mindenféle nehéz emlék gomolygott rá titokzatos mélyekből és messzeségekből; házak, amelyeket tervezett és épített, hatalmas nagy iroda, amelynek üvegablakai vannak és amelyben rengeteg ember dolgozik görnyedten, szívósan, inaszakadtan... tervek, körzők, vonalzóknak röpködnek most körülötte... telkek, melyeken ásnak, ásnak a föld szíve felé... óriási tengerek, levegőből, semmiből, párából, melyekbe tetők, ormok és kupolák feszülnek, büszkén, öntudatosan, kínosan és az aggodalmas szív kopogva keresi alattuk az oszlopokat, amelyek eltűnnek, mint a szívárvány... pénz, pénz, rettenetes pénz és arany, arany, borzalmasan csillogó és vihogó arany hentergett, vonaglott, zihált előtte és kéz, fehér kéz ugrált az aranyon, kéz, amely mintha az övé volna... és az üvegablakos irodán túl szobák libegtek, szalónok és ebédlők, szőnyegek és képek, vendégek, barátok és ellenségek és füst és kártya és játék és kétségbeesés... és tovább halk hálószoza és asszony, aki szőkehajú és olyan, mintha feleség volna... és barát és szerető... és valahol túl gyerekek kacagnak... Megrázta a fejét, mintha álmodna, a cigaretta már égett, a füst ismerős utcán kanyargott ki a kapu alól az esőbe s jóleső bosszúsággal mormolta: ejnye, hol késik ma ez a nő?

- Lasszi! - szólt rá ekkor egy fekete leány, aki a cukorkagyár irodájából érkezett.

- Micci!! - kiáltott fel. - Wo warst du denn?

- Szervusz, Lasszi! - nevetett a leány s a nyakába vetette magát. - Mikor érkezted?

- Vártál rám?

- Hat esztendeig! Most itt maradsz?

- Itt vagyok.

- Tudod, hogy megint üres a szobád?

- Menjünk.

- Komm, Lasszi! Még mindig megvan ez a táskád? - kérdezte a leány s a barna táskára mutatott.

- Meg.

Dr. Kardos László belekarolt a fekete leányba s megindultak régi otthonuk felé. Jó félóra múlva megérkeztek s becsöngettek Frau Geheimrat Bürgernél, akinél dr. Kardos László hat évvel ezelőtt több mint egy esztendeig lakott s ahol Micivel szerelmüknek első nyarát perzselték el.

- Na junger Herr, grüss' Sie Gott! - üdvözölte botjára támaszkodva Bürgerné, aki távoli rokona is volt Micinek. - Maga ugyan sokáig elmaradt, pedig nem ezt ígérte! Közben ki is kellett adnom a szobát, nem is egyszer, többször is! De senkivel sem voltam úgy megelégedve, mint magával!... és a Micci se tudta elfelejteni magát... és látja, férjhez se ment... Na aber das Zimmer ist jetzt wieder frei!

Be is vonultak a régi, boldog, diákos szobába s dr. Kardos László egyáltalán nem lepődött meg azon, hogy mindent a helyén talált. Egy kissé fakóbb volt ugyan az ágytakaró, a terítő, a szőnyeg is megrojtosodott hat év alatt, de hát végül is minden olyan, amilyennek nézik. Ha az emberben van fiatalság, friss körülötte a világ is...

- Egy kicsit... egy kicsit... megnőttél! - jelentette ki Mici, mialatt megforgatta barátját.

- Én?

- Kevesebb a hajad... több látszik ki a fejedből... és...

- Á, miről beszélsz, - felelte idegesen és megcsókolta Micit, akiben most zavartalan örömmel gyönyörködött. Az ablakhoz mentek, átkarolták egymást s lenéztek az utcára. Az eső langyos fürtökben lógott a csillogó kövezetre, a felhők és a köd mindent elborított: dr. Kardos László előtt elsüllyedt egy világ, amelynek hat évig a rabja volt.

- Itt a jó meleg kávé, - jött be hozzájuk Bürgerné, aki íme, szeretetének legkétségtelenebb jelével kedveskedett Lacinak: kávéval és kuglóffal. - Was, junger Herr?! - nevetett aranyfogaival. - Das schmeckt?

Leültek hármásban az uzsonnához s dr. Kardos László mosolyogva és jókedvűen folytatta azt az életet, amelyet hat esztendővel ezelőtt immár érthetetlen okokból néhány évre... néhány pillanatra félbeszakított.

2.

Négy hét múlva Berlinbe érkezett Ella asszony, dr. Kardos László felesége s egy rendőrtisztviselő segítségével három nap alatt megállapította férje tartózkodási helyét. Meglátogatta. Frau Bürger idegenkedve fogadta s bosszúsán jelentette be a «fremde Dame»-t «Laci úrnak», aki éppen a Buddenbroks második kötetét olvasta Bürgerné könyvtárából; az első kötetet ugyanis hat évvel ezelőtt olvasta s a másodikra már nem futotta az ideje, mert hirtelen hazautazott, Budapestre, ahol megházasodott és dolgozni kezdett.

- Engem? - kérdezte kelletlenül dr. Kardos László.

- Ja, ja.

Ella már be is lépett és támadón üdvözölte férjét.

- Hát maga itt van? Mi történt magával?

Kardos László kelletlenül nézett fel rá.

- Kit tetszik keresni? - kérdezte hivatalosan.

- Kit? Magát?

- Engem?

- Hát miért néz így rám? Mintha sosem látott volna!

Kardos László Bürgernére bámult.

- Nem ismerem magát, asszonyom. - Majd németül mondta: - Ich kenn' Sie nicht!

Ella rémülten meredt rá. Sírva fakadt.

- Ein Irrtum, - magyarázta Kardos László Bürgernének.

- Aber wie ist denn das möglich? - kérdezte aranyfogaival Frau Bürger.

László vállat vont s udvariasan csillapította Ellát.

Egy félóra hosszat kísérletezett vele Ella, de semmiféle eredményt nem ért el. Kardos László egyáltalán nem ismerte meg. Ott hagyta Bürgernénál és táviratot küldött Budapestre dr. Fenyő Sándornak, az ideggyógyászat tanárának, régi barátjuknak. Fenyő harmadnapra megérkezett, kettesben meglátogatták Lászlót s mikor Kardos László Fenyőt sem ismerte meg, a tanár csak

egyetlen egy megoldást tudott ajánlani: az elmeegógyintézetet. Mindenféle hivatalos ügyek elintézése után szanatóriumba szállították dr. Kardos Lászlót, aki ellenkezés és megjegyzés nélkül engedelmeskedett az orvosok felszólításának.

Estefelé távoztak el az ideggyógyintézetből s mert Ella már elfáradt a többnapos hajszában, azt ajánlotta Fenyő tanárnak, hogy a szobájában igyanak meg egy csésze forró teát. Felmentek Ella szobájába s teát hozattak. Szótlanul uzsonnáztak s gondolataikba merülve egyikük sem szólt egy szót sem. Aztán rágyújtottak: Ella cigarettára, Fenyő szivarra.

Végül Ella szólalt meg.

- Nem hiszem el, hogy örült! - jelentette ki hangosan és meggyőződéssel.

- Hanem?

- Nem tudom, - felelte az asszony.

Megint hallgattak egy ideig.

- Szóval én tévedtem? - szólalt meg most a tanár.

- Azt hiszem.

A tanár mosolygott s nyugodtan szivarozott. Aránylag még fiatalember volt. Feltűnően friss és egészséges. Szinte gyerekesen piros az arcbőre, nedvektől duzzadó az ajka; magas, csontos, homloka értelmet sugároz s vastag, fehér szemüvege mögött fiatalos élénkséggel mozognak a szemei. - Nem szoktam tévedni, - mormolta.

Az asszony figyelmesen nézegette a barátját. Magas, izmos, huszonnyolc esztendőes szép asszony volt. Vállas, keményhúsú, egészséges csontú. Gyengén pirosított ajka mögül erős fogsor csillogott. Feltűnően szép volt a szeme, nagy, kék, szinte fehéren izzó szeme, amely egyszerre hideg volt és tüzes. Fehér, puha bőre érzékenyen parázslott a nyakán vörössesszőke haja alatt.

- Hát én nem hiszem, hogy örült ez az ember! - mondta most szenvedélyesebben Ella. - Nem hiszem és nem hiszem! Vagy ha örült, akkor olyan örület ez, amelyet meg lehet érteni, amely oly természetes, hogy szinte már normális.

- Normális örület nincs, - felelte mosolyogva, fölényesen a tanár. - A téboly éppen azért téboly, mert...

- Tudom, tudom, - szakította félbe Ella. - Tudom, mit akar magyarázni. Amit maga magyaráz, kedvesem, az tudomány, de amit én mondok, az az élet.

- Élet? A tudomány nem élet?

- Hagyja ezt! - kiáltott fel indulatosan az asszony. - Tudom, hogy maga okosabb nálam! De én látom ezt az embert, látom itt magam előtt. És én ismerem. Úgy ismerem, mint senki ezen a földön, még ő maga sem. Ez olyan egészséges, mint a makk! Ez a baja, ez az egészség, ez az undorító egészség! Az ő szőke feje... az a nagy, csontos, kemény és korlátolt fej, amiben nincs fantázia, nincs lélek, csak épület, meg vonal és munka és sablonos szerelem... és sport! Tenisz és vívás és ló! Ló, meg automobil! Tudja, olyan kemény a haja, mint a kefe. Hát a lelke is olyan kemény. Ha símára akarja fésülni a haját, vízbe kell áztatni. A lelkét, meg a testét én áztattam meg mindennap, hogy egy kis kultúra meg egy kis szenvedély legyen benne. Valami furcsaság, tudom is én... egy kis melankólia, vagy borzongás... ej! Csupa izom és hétköznapiság.

Fenyő tanár mosolygott.

- Maga azt hiszi, hogy mindenki zseni, aki megőrül?

Az asszony felpattant.

- Mondom, hogy nem örült. Ez az ember a szőke fejével és szürke szemével, egyszerűen megszökött. Elmenekült.

- Honnét?

- Tőlem! Nem voltam hozzávaló. Sem én, sem az élet, amit velem kellett élnie. Neki sportemberek valók, meg egyeneslelkű, derék, egyszerű mérnökök, síma és diákos kis élet, apró mozikkal és füstös büfékkel és egy kis szerető, akivel hónaposszobában lakhatik. Ez az ő formája. Nem alkotni. Nagyot produkálni! Kitűnni és vagyont szerezni, hajszozni magát! Elmenekült tőlem az ő igazi életébe. Szakítani velem nem lehetett. Elválni tőlem nem lehetett. Hogyan állhatott volna szembe velem? Meg se tud szólni! Menekült. Szökött. Vissza a multjába. Az igazi életébe. És ezt hívja maga örületnek! Pedig ez az ő megváltása.

Fenyő tanár még mindig mosolygott:

- Elképzelésnek ez nagyon szép, sőt érdekes, de...

Ella asszony már lázasan kiáltott fel:

- Miért? Maga szerint talán nem lehetséges, hogy az embernek, talán minden embernek van egy másik élete, amelyet nem él, de amely voltaképpen az igazi élete?

- Mindenkinek vannak álmai... elképzelései... vágyai...

- Semmink sincs, csak elképzeléseink vannak! - kiáltotta Ella s hirtelen megállt a tanár előtt. Ajka mozgott, szeme égett, látszott rajta, hogy rendkívüli erővel küzd magával és nagyon sokat szeretne mondani. Arcát, nyakát, mellét különös láz öntötte el s már meg akart szólni, amikor sírva fakadt. Szégyenkezve dobta magát egy karosszékbe és eltakarta az arcát.

A tanár megrettenve ment hozzá és hogy közelebb érje kezét, arcát, letérdelt eléje.

- Elluskám!... mi baja? Beszéljen... no, beszéljen... velem csak beszélhet!

Ella lassan felemelte fejét és megragadta a tanár kezét. Lassan, öntudatosan, furcsa tüzes-hideg hangon így szólt:

- Hát vegye tudomásul... igen, tudja meg... nemcsak neki, nekem is van egy ilyen másik életem. Maga azt mondja, hogy elképzelés, én azt mondom, hogy valóság, mert ez az elképzelés szebb, sokkal szebb annál a valóságnál, amelyet eddig éltem. Egy éves asszony voltam és az első gyerekeket hoztam a világra, amikor magát megismertem. Beteg voltam, azt mondták rám, idegbeteg. Emiatt hozták magát. Ez öt évvel ezelőtt történt. És én öt év óta magával élek.

A tanár elsápadt.

- Velem?

- Magával! Tudja meg! Tudja meg végre! Ha jól akartam érezni magam, magára gondoltam. Ha mosolyogni és nevetni akartam, a maga társaságát kerestem. Ha az uram megcsókolt, magára gondoltam, amikor szültem, a maga fejét néztem. Most tudja meg! Én nem szeretem az uramat... az uramat engedjék ki az örültek közül... az uramat ne büntessék és ne kínozzák! én miattam... nem ő, én vagyok az örült... most tudja meg!... én magát szeretem és az uram is tudja ezt... és én nem fogok élni maga nélkül!

Ekkor már egész testében reszketett és bár gyujtogató láng csapdosott fehér bőréből, úgy vacogott, mintha hideglelős láz gyötörné. A tanár csillapította, símogatta, becézte s mialatt rémülten és egyre zavartabban eszmélt rá e váratlan jelenet hihetetlen értelmére, szinte kezelni kezdte az asszonyt, mint egy beteget. Lefektette a chaise longue-ra s betakarta. S mikor az

asszony bágyadtan azt sóhajtotta, hogy egyedül szeretne maradni, sietve s megkönnyebbülten távozott.

Szinte menekült.

3.

Egész este nem érdeklődött az asszony iránt. Egy másik szállodába ment el vacsorázni, aztán órákhosszat sétált az utcán. Gondolkodott, tépelődött, két kedves barátjának a sorsa nyugtalanította. Milyen megdöbbentő volt ez a délutáni vallomás! Milyen lenyűgöző szenvedély forrt fel ebből a különös asszonyból! Milyen nagy boldogság lehet ez az asszony... ha egyszer jön egy férfi, aki... Annak. Dehát ő! Otthon a felesége, nyugodt, békés otthona... egyik tartalmas nap a másik után... kizuhanni innét a hangulatok, a szenvedélyek viharába? Bolondság. Inkább legyen vége ennek a barátságoknak.

Múltak az órák s csak nem tudott hazatérni. Idegenkedéssel, sőt néha félelemmel gondolt a szállodai szobára s az egyedüllétre. Rejtélyes asszony! Öt év óta egy szóval, egy mozdulattal sem sejtette... Mi mindent élhetett át! Mi mindenre gondolhatott! Milyen borzalmas lehet egy ilyen másik élet. Valóban, ez a téboly. Az örület. Élni itt és *élni* ott! Lenni itt, vegetálni itt, mosolyogni, hazudni, csalni, áltatni, megnyugtatni itt... és boldognak lenni ott. Nem egészséges. Nem tisztességes. Nem férfias.

És mégis... Ezek így éltek eddig. Rejtélyes emberek. De vajjon, hányan égneek így? Sokan? Talán igaza van ennek az asszonynak, hogy mindenki? És talán innét van a szenvedélyességük, talán ezért tudnak igazán boldogok lenni? Talán ez az igazi boldogság?

Szivarra gyújtott és a szálloda felé indult azzal az elhatározással, hogy nem foglalkozik különösebb részletességgel ezzel a problémával. Az ő feladata az orvos kötelessége: megnyugtatni. «Egészséges irányba terelni a beteget».

Becsöngetett a kapun. Várakoznia kellett. Furcsa borzongás futott végig rajta. Az asszonyt látta hirtelen, csodálatos szőkés-vöröses fejét és vakító, égő kék szemét. Szédült. Gépiesen rágta a szivart. Érezte, hogy rettenetes sebességgel rohan fejébe a vér.

A liftes fiú nem tartózkodott a közelben s gyors elhatározással gyalog indult neki az emeletnek. Szédült és borzongott. S amikor a második emeleten elhaladt, az asszony szobája mellett, hirtelen megállt, lopva körülnézett s a tolvajok macskapuha-szerű, gyors mozdulatával a vörös szőnyegről beszédült az asszony szobájába.

A másik életbe.

A TOLVAJ.

I.

A klubban, ahol éjfél után egy órakor váratlanul «nagy játék» viharzott fel a zöld asztalon, mint mondani szokták, «váltakozó szerencséivel» játszott a bankár. Nyert, majd sokat és sokáig vesztett, aztán nyert, megint vesztett, végül amikor azt mormolta, hogy egy negyedóra múlva, pontosan: háromnegyed háromkor feláll az asztaltól és eltávozik, nyerni kezdett és tizenöt percen át szakadatlanul lapátolták kemény ingmelle elé a pénzt. Nem érezte különösen jól magát ezen az éjszakán. Még reggel sokat evett; különös farkaséhséggel nem tudott betelni a reggelivel s mikor már mindent elfogyasztott, sonkacsülköt és angol szalonnát hozatott. A nyári melegben a tömör étel megfeküdte a gyomrát s egész nap azt volt az érzése, hogy valami tompa erő megállította ereiben a vért, amely mozdulatlanul poshad és sötéten gőzölög. Egész nap sárga volt az arca, viaszszárga és fénylő, mintha a lassan szivárgó verejték zsírréteggel vontatna be homlokát, orrát, orcáit, fülét és szemét, mely fáradtan kissé kocsonyásan pislogott s gyakran lesett ki hunyorgatva az emberek között valami láthatatlan hely vagy tárgy, vagy ember felé, mintha rést szimatolna, sóvárogva, kutatva, amelyen át elmenekülhet. A menekülésnek ezt az érthetetlen vágyát maga is megállapította, de nem értette s mint mindenben, amit nem értett, ezen is bosszankodott. - Ej, elrontottam a gyomrom, - állapította meg s bosszúsan gondolt a feleségére, miért engedte, hogy oly sokat egyék.

Gyalog ment haza, mert azt gondolta, hogy a mozgás «jót fog tenni.» Gondolatai tétován csapongtak s végül azon tünődött, hogy miért «tesz jót» a mozgás a gyomrának. Ekkor eszébe jutott, hogy a portásnak elfelejtett borraivalót adni. Már későn volt, de a zsebébe nyúlt. Tele volt bankjegyekkel, amelyek gyűrötten lapultak meg zsebében, de egyik-másik nagyon ruganyosan ágaskodott, mintha ki akart volna ugrani. Érdekes, gondolta: mennyi pénz: és mind az utolsó negyedórának a termése. Ha félháromkor feláll, most üres a zsebe; de mert tizenöt percig még ott maradt, tele van. Ki veszített? Végigfutott most a tekintete valamennyi fejen, amely az övével együtt hajolt a zöld asztalra. Nem érdekes? Most ezeknél volna a pénz, de mert... Mélyen lélezett, fájdalmat érzett a gyomrában.

Szűk kis utcán ment hazafelé s nyitott szájjal lélezett, oly kevés volt a levegő a fulladt nyári éjszakában. A hold puffadtan és unottan szembe nézett vele. Puffadtan és unottan hevert a hold a nyári égen és széles, sárgás-vörös mozdulatlanságával valahogyan valószínűtlenné tette az utcát, a várost, az egész életet. Nem olyan volt, mint egy élő hold, mint egy égitest, mint egy élő valóság: inkább színpadi dísznek hatott, puha lampiónnak, melyet gyertyával világítanak. A házak is megpuhultak a sárga hold mozdulatlan fényében, nem érezte bennük a követ, a vasat, a fát: olyanok voltak, mintha papirosból ragasztották volna össze s ezen az éjszakán különösen jól viselkednének: nem dülnek össze. Fáj a gyomrom, - mormolta.

Egyszerre megállt a kocsúton. Tizenöt percen múlt, - töprengett, - hogy most pénz van a zsebében. Ha feláll... de mert ott maradt... Érdekes! Eddig mindig ki tudta számítani... nem! meg tudta érezni ezeket a tizenöt perceket; a kezdés és a távozás rejtélyes pillanatait. Van-e, vagy volt-e olyan ember, aki mindig tudta, mikor kell elkezdni s mikor abbahagyni a szerencse játékait? Szerencse! Megvetően legyintett. Mi nem az? Határozott véleménye volt a képességeiről, melyeket nem becsült túlságosan sokra. Barátai és ismerősei közt voltak nála tehetségesebbek is; ő maga ismerte el tehetségüket. De mit értek el a zsenialitásukkal? Eszébe jutott most az érettségi vizsgája, melyről gyakran álmodik. Nem valami nagy készütséggel lépett az érettségi biztos elé, de amikor kihúzta tételét a fekete ládikából, elmosolyodott. Ezt az egyet kitűnően tudta s mialatt önérzetesen felelt, majd kellemes érzésekkel a helyére sétált,

izgatott szívdobogással figyelte, hogy nála jobbak és felkészültebbek hogyan küzködnek a rossz sorssal. Mi történik, ha egyszer ő is rosszul kezdi s nem idejében áll fel?

A házmester kinyitotta a kaput és hangosan, elnyujtva köszönt. Önkéntelenül, hosszan nézte a házmester arcát. Kövér volt, álmos és fáradt. Bizonyosan aludt már. Mialatt lassan felhaladt a lépcsőn, világosan látta a kis házmesterlakást, a fekete dívánt, amelyen a házmester hajnalig hever, kábult félálomban, hogy ha visít a csengő, a lakók rendelkezésére álljon. Rossz lehet ez, gondolta. Feküdni ott a fekete dívánon s felugrani, ha berreg a csengő. Mit gondol az ilyenkor? Gyűlöli a csengettyűszót?

Belépett a lakásába s végighaladt a szobákon, mindenütt felgyujtva a villanyt. Érdekes! - gondolta, - ez a házmester is kanizsai ember, mint ő s körülbelül egyidős vele. Együtt indulhattak el, egy időben; s mialatt az egy nyugtalan fekete dívánig jutott el, ő... Most állt a dolgozószobája közepén s valami nagyot akart mondani. Különböző szavak porzottak szét előtte. ÉN - villámlott eléje. De ez most csak annyit jelentett, hogy: gyomor, amely fáj. Ennél ő több; mert amire gondol, az nemcsak ő, hanem még sok minden más is. Mi? BEFOLYÁS. Mosolygott. Buta szó. HATALOM. Keserűen mosolygott erre a szóra. Minden hatalom csak az az ügyesség, amellyel védekezni tudunk egy nagyobb hatalommal szemben. VAGYON. Ez a szó tetszett neki, de csakhamar, gyanakodva figyelte. VAGYON. Mi az? Vagyon a föld, a ház, a gyár, a munka, a pénz. Igen. A PÉNZ. Melyik pénz? Az, amely a zsebében van? De hiszen, ha tizenöt perccel előbb áll fel, akkor... A vagyona végül is csak véletlen. Vagyon annyi, mint véletlen. Látta felírva: Vagyon egyenlő Véletlen, $v = v$. De ha véletlen, akkor...?

- Örült butaság! - kiáltott fel s ingerülten elvonult a fürdőszobájába. Megeresztette a hideg csapot, ledobálta ruháit s a zuhany alá állt. Amikor pedig dideregve burkolta testét a langyos fürdőruhába, dühösen mormolta: - Milyen vad hülyeségek jutnak az ember eszébe, ha egyszer elrontja a gyomrát. - S mindenért a sonkacsülköt okolta.

II.

Nem egészen egy esztendő múlva, langyos áprilisi estén, amikor kettesben ültek a vacsoránál, a felesége panaszkodni kezdett:

- Te, én nem tudom mire vélni...

- Mit?

- Egymásután eltűntek bizonyos apróságaim...

Közönyösen nézett az asszonyra:

- Bizonyos? Mi az a bizonyos?

- Egy és más. De most...

- Most?

- Nem találom az egyik gyöngyömet.

- Mit?

- Gyöngyömet.

- Elvesztetted.

- Hogy lehet azt elveszteni?

- Tőlem kérdezed?

- Kerestem mindenütt, nem találok. Mit tegyek?

Mosolygott.

- Te ilyen könnyedén fogod ezt fel?

- Mit tegyek? - felelte s maga elé nézett, majd a feleségére mosolygott. Az asszony fülében briliáns csillogott, a kezén gyöngyök fénylettek. És szeme előtt egyszerre elkezdett vibrálni a felesége arca. Hol csillogott rajta az ékszer, hol sötétbe borult az arc, mert eltűnt róla a drágakövek fénye. Rejtélyesen mosolygott. Különös hatalmat érzett most: ő a sors ura. Tőle függ, hogy világítanak-e ezek az ékkövek, vagy eltűnnek a semmibe. A semmibe, melynek ő a királya.

- Vigyázz jobban, - mondta s derűsen mosolygott.

Szokatlan hangulat borult a házukra. Elmaradtak a vendégeik, egy idő óta nem rendezték nagy estélyeiket. - Rosszul mennek az üzletek, - magyarázta félvállról, - sokba kerül minden, - vetette oda s halkán, de gyorsan elvonult. Egy napon eladta az autójukat, két hónap múlva a másikat.

Egy este így szólt a felesége:

- Te, én az inasra gyanakszom.

- Miért? - mosolygott.

- Lop.

- Kitől?

- Tőlünk.

- Honnét tudod?

- Nincs bizonyítékom. De... tegnap eltűnt a brossom, nem találok sehhol. És olyan zavartan felel a kérdéseimre... Nem vizsgálnád meg?

Szivarra gyujtott és füstbe burkolta fejét.

- Nem szabad ok nélkül gyanúsítani, - mormolta.

- De hát nem lehet így élni! Egy házitolvajjal! Nincs ennél szörnyűbb!

- Ez igaz! De miért éppen ő?

- Mondom, hogy oly zavart...

- Majd én beszélek vele...

Kártyáztak egy ideig, aztán hirtelen a szobájába vonult. A sötétben figyelte, hogy csönd van-e a lakásban. Egyszerre halkán felkelt, lábújjhegyen a dolgozószobájába ment, betette az ajtót s izgatottan kihúzta íróasztala fiókját. Megnyomott egy gombot, pattant egy zár s egy új fiók nyílt eléje. Izgatottan mosolygott. A fiók már teli volt. Pénzzel, arannyal, ékszerrel. Ráhajolt, szívta a kincs illatát. Belenyúlt, fűrösztötte kezét az értékekben. Elégedett volt. Ez mind az övé. Pénz, gyöngy, arany, briliáns. Ez jó. Eszébe jutott, hogy amikor Selmecen diákoskodott, hétszámra nem vacsorázott s egyszer boldog volt, hogy a lóhúsmészáros megajánlta s adott neki egy pár virslit. Ki biztosíthatja, hogy egyszer megint nem szorul rá a virslire? Ez a biztosíték. Ez a vagyon. Ezt meg lehet fogni. Ez mindig itt van a kezében.

Egyszerre elkomorult. A fiók már teli van, hova rejtse ezután az értékeit? Készíttessen egy új fiókot? Mennyi helyet foglal el a vagyon! Mit tegyen? A bankokhoz már régóta nincs bizalma. Emberek vezetik és emberben nem lehet bízni. A társadalomban sincs bizalma.

Kommün volt és tehetetlenül lézengett. Az ember kiszámíthatatlan. Most mosolyog és egy pillanat múlva örjög. Ez a sok kincs, ami itt van a fiókban, valahogyan él, külön él, kívül is él. Külön test, nem egy szerves egész az ő testével. Valami olyasmit kell találni, ami kicsiny, ami elfér a tenyerében, amin nem változtathat ember, amit nem vehet el a társadalom, ami nem függ a véletlentől s aminek nincs külön élete, külön teste, külön térfogata. Olyan vagyón kell, amire azt mondhassa: én. Én vagyok a vagyonom. Vagyok, mert vagyonom van. Vagyok, mert én vagyok a vagyón. Csak az él, akinek vagyona van. Mindenki más szegény kis falevél, amit sárgít a nap és leráz az ősz. A vagyón él. A vagyón az élet. Ezt a vagyont életté kell változtatni. Az ő életévé. Az ő testévé. Én = Vagyón.

Izgatottan lihegett.

Leoltotta a villanyt, félt a fénytől.

Meglehetik.

Ebben a percben arra gondolt, hogy megőrül.

Fojtottan panaszkodott.

- Ki vagyok szolgáltatva! - siránkozott. - Mi lesz velem? Mi lesz velünk? Koldus leszek az utcán... kéregetnem kell... ki tudja meglesni a szerencse pillanatait?

Zajt hallott az éjszakában. Hirtelen a kincsekre hajolt és eltakarta testével. Pizsamája kibomlott és meztelen melle áttüzesítette a hideg és mozdulatlan ékszereket, dollárokat, gyöngyöket. Hallgatózott, figyelt.

Amikor csönd lett, gyorsan helyére lökte a titkos fiókot.

III.

Kivonult a bankból, eladta birtokát és csak olyan állásait tartotta meg, amelyek minden kockázat nélkül jövedelmeztek. Mindenütt előleget kért, mert jobb, ha biztos helyen ő nála van a pénz, mint a vállalatoknál, amelyeket emberek vezetnek, hiszen minden ember megbízhatatlan és kiszámíthatatlan. Kölcsönöket vett fel, mert okosabb, ha nála van a tőke: akkor «nem érheti meglepetés». Megvetette a csodálkozó embereket; szegények, ostobák, nem tudják, mi sors vár rájuk. Egyszer korán ülnek le a zöld asztalhoz... vagy nem érzik meg azt a másodpercet, amikor fel kell állni... és végük van. Sajnálta az embereket, akik nem veszik észre, hogy tehetetlen bábjai a véletlennek, amely mindenkit koldusbotra juttat; látta rajtuk a sorsukat, közelgő kegyetlen tragédiájukat s előre megbocsátotta magának, hogy sajnos, annakidején majd nem siethet a segítségükre. De kinek van anyyija, hogy adhat? A véletlennel szemben mindenki szegény rabszolga. Sajnálkozva szorongatta milliárdosok kezét s oly szomorúan nézett a szemükbe, mintha részvétét fejezné ki. Szegény barátom, - mondta a tekintete, - sajnálom önt, dehát...

Bár azt érezte, hogy a helyes úton jár és nincs tévedés a számításaiban, gyakran csodálkozott azon, hogy nem eléggé nyugodt, boldognak pedig egyáltalán nem nevezhető. Mi lehet ennek a magyarázata? Inkább komor, mint vidám, inkább töprengő, mint nyugodt. Nincs valamely mélyebb oka ennek a bizonytalanságnak? Talán rosszul számított valahol, vagy talán még mindig nem eléggé óvatos! Kerülte az embereket, hajszolta a magányt, bonyolult számításokat végzett és egyre újabb hadjáratokra határozta el magát. Valóságos stratégiát dolgozott ki s haditervének az volt a gondolatmenete, hogy a sorsot is, miként az ellenséges haderőt, állandóan támadni kell: ez a legjobb módja a védekezésnek. Hadviselésének legutolsó heteiben az volt a problémája, hogy olyan kicsiny értékben rejtse el vagyonát, hogy feltűnés

nélkül állandóan magával hordhassa. Ebben az időben egyre sűrűbben szólította fel feleségét arra, hogy szakítsanak a városi élettel, adjanak el mindent és vonuljanak vidékre.

- Tönkrementünk? - kérdezte szeretettel az elegáns asszony.

Mosolygott, diadalmasan.

- Mi? Azt hiszem, sikerült gondoskodnom arról, hogy minket sohasem érhet semmi... semmi véletlen.

Majd önérzetesen hozzátette:

- Azt hiszem, ezt kevés ember mondhatja el magáról. Meg vagy velem elégedve?

Az asszony nem értette.

- Dehát akkor... Miért? Nem járunk sehová, rettenetesen takarékoskodunk, elvonjuk magunktól a legegységibb szórakozásokat is...

Kacagott, mint egy diák.

- Elvonjuk? Miért nem mondd mindjárt, hogy: *meglopjuk magunkat?*

És hosszan, diadalmasan, ravaszul nevetett, úgy, hogy az asszony nem tudott szóhoz jutni.

IV.

Ősszel történt, az ablakokat hideg eső paskolta.

A felesége lefeküdt, csönd volt a lakásban, csak ő botorkált fel-alá a szobákban. Nézegette, mit lehetne holnap eladni? Számítgatta a képek és szőnyegek értékét s azt a kérdést vizsgálta, hogy melyek azok a tárgyak, székek, asztalok, ágyak, amelyek nélkülözhetetlenül szükségesek az ember életéhez. Így került a fürdőszobába, ahol égett a villany. Ingerülten le akarta oltani, amikor az öltözőasztal tükre alatt egy briliánsgyűrűt vett észre. Leccapott rá. Már régóta hajszolta ezt a bestiát, de makacs ellenség volt: állandóan védett hadállásokban bujt meg előle s már-már úgy látszott, hogy bevehetetlen. Most megvan! Leccapott rá s mosolyogva vonult vele a dolgozószobájába, mely hadműveleteinek a sztratégiai centruma volt. Kihúzta fiókját, megnyomta a titkos rekesz gombját, pattant a zár s eléje tárult a rejtekhely. Belenyúlt.

Ebben a pillanatban meglebbent a függöny s valaki a vállára tette a kezét. Erős kéz volt, a válla meghorpadt. Ráborult az asztalra.

- Bocsánat, méltóságos uram, - mondta halkán, de erősen háta mögött egy férfihang.

Elsápadt, reszketett.

Vonaglott az arca, amikor hátrafordult.

- Ki az? - ordította.

- Detektív vagyok és megbízásom van...

- Kitől?

- A méltóságos asszonytól.

- Gazemberek! - üvöltötte s rettenetes erővel a detektívre vetette magát.

Lefogták.

Amikor megkötözték, egy nagy darab gyémántot szorongatott a kezében. Alig tudták kicsavarni megmerevedett ujjjaiból.

- Mi ez? - kérdezte a felesége.

- A vagyonom! Szerencsétlen! - siránkozott.

Mikor az elmeógyógyintézetbe érkeztek, már halk, csöndes és szomorú volt. Összeesett, megvékonyodott, szinte órák alatt lefogyott. Olyan volt, mintha kiszivattyúzták volna belőle a vért. A szenvedélyt. Az éltető gondolatot.

Nem emlékezett semmire és semmi ellen sem tiltakozott.

AZ IDŐ A GYLKOS.

Tíz esztendei súlyos börtönre ítélték el a gyilkost, aki éppen az ítélet kihirdetésének napján töltötte be harminckettedik esztendejét. Ott voltam a teremben, amikor elhangzott az ítélet s pontosan láttam a szerencsétlen fiatalember arcát; sápadt s nyugodt volt és finom mosoly suhant át rajta. Azt hiszem, alig vett tudomást a roskadásig megtelt teremről, a rengeteg emberről, aki mind őt nézte, a barátokról és ismerősökről, akik kétkedve meredtek rá, mint egy megfejthetetlen rejtélyre. A tény végül is tény volt: megölte a feleségét, de ki érthette meg, hogy miért ölte meg azt az egyetlen embert, akit szeretett?

Tudomásul vette az ítéletet, kissé meghajtottá fejét, majd halkán, szinte szerényen kivonult a teremből két börtönőr között. Az ajtóban egy pillanatra megállt, mint aki valamit elfelejtett elintézni; hátrafordult; ajka kissé megrezdült, mintha mondani akart volna valamit. Ám egy szót sem szólt, továbbment s az volt a benyomásom, hogy sajnálja hallgatását, de reménytelennek tartja megszólalását. Eltűnt a folyosón.

Vonzott valami ehhez az emberhez; nem tudtam pontosan, hogy mi. Amíg szabadon járkált köztünk, nem sokat törődtem vele; afféle amatőrnek tartottam, aki akármire nyúl, csak dilettáns ügyek kerülnek ki keze alól, akár az életének egy-egy fejezetéről, akár valami munkáról volt szó. Gazdag ember volt, aki nagy vagyont örökölt; pénzt, házakat, földet, de tulajdonképpen még élvezni sem tudta a véletlennek ezt a bőkezű ajándékát. A gyilkosság előtt körülbelül két esztendővel átbeszélgettem vele egy éjszakát közös klubunknak egy kis szobájában; sok konyakot fogyasztott s azt fejtegette, hogy értelmes embernek lehetetlen elviselni ezt a mai életet, melyből hiányzik minden hit és cél. Kissé megenyhült, amikor egy tervéről tett említést; meg akarta írni alapos, nagy tanulmányban a hitetlenség és pesszimizmus történetét; kijelentette, hogy három éve dolgozik már ezen a könyvön. E beszélgetésünk után sokáig nem láttam, de csakhamar hallottam róla egy különös történetet; azt, hogy bele-szeretett egy harmadrangú kis színésznőbe s állítólag azzal a tervvel foglalkozik, hogy maga is beáll a színészek közé, annyira szereti a kis viharadarat s oly féltékeny rá, hogy még a színpadon is vele akar lenni.

Kezdem már megfeledkezni róla, hiszen mindnyájunkat üldöz modern életünk átka: a sok benyomás szétszórja figyelmünket s nyugtalanságunk egyiket sem engedi elhatalmasodni bennünk... Kezdem már elfelejteni, amikor különös üzenet érkezett hozzám a börtönből. Ügyvédje hívott fel telefonon s nagyon nyomatékosan azt a kérését tolmácsolta, hogy látogassam meg cellájában. Alig tettem le a kagylót, megint elfogott az a sajátságos érzés, melyen az ítélet kihirdetésekor tűnődtem: ez az ember közölni akart valamit, ami engem, aki csak távolról, nagy vonásokban szemléltem életét, különösen, vonzóan érdekel. Egy-két napi habozó fontolgatás után hosszabb beszélgetésre szereztem engedélyt és meglátogattam.

Mosolyogva fogadott. Barátságosan, de mégis hűvösen kezett fogott velem s intett, hogy üljek le, ha jól esik. Helyet foglaltam az ágyon s kissé zavartan néztem körül, nem annyira a szokatlan hely, mint inkább az ő fölényes viselkedése miatt: úgy fogadott, mintha a palotájában találkoztunk volna feketekávét mellett. Kitalálta gondolataimat, mert mosolyogva így szólt:

- Mindegy, hogy hol van az ember... Ez a pricc és ez a szűk négy fal éppúgy elég az embernek, mint egy nagy palota, vagy egy hideg koporsó... Mindegy.

Majd élénkebb érdeklődéssel, szinte kissé izgatottan, közel lépett hozzám és ezt kérdezte:

- Mondja uram, milyenek kint az emberek?

Meglepődtem. - Milyenek? Hát Istenem, amilyenek voltak.

- Az utca? - faggatott.

- Az utca? Az is olyan, amilyen volt.

Csodálkozott. Rendkívül csodálkozott. - Olyan mint volt?! Hihetetlen! Kocsik, emberek... jönnek, mennek? Mozognak? Sietnek? Úgy... hogy is mondjam...

Jobbra-balra mozgatta csuklóban a kezét, mint aki az utcák nyugtalan mozgalmasságát akarja kifejezni.

- Úgy... egészen úgy... - bólogattam.

- Érdekes! - csodálkozott. - Egészen érdekes!

Elhallgatott, mosolygott, gondolkodott.

Majd hirtelen így szólt:

- Kérem, ne hogy azt higgye, hogy... - kereste a szavakat. - Nem tulajdonítok semmi különösebb fontosságot annak, hogy én ide be vagyok zárva... nem fontos, hogy én kinn vagyok-e, vagy itt benn... és nem vártam, hogy az én eltűnéssel eltűnjön a világ is... - Hangossá vált most a szava. - Dehát mégis csak különös, hogy ami velem történt, csak velem történik... amikor minden emberrel mindennap megtörténik... Hát miért csak én? Más miért nem vesz róla tudomást?

- Miről? - kérdeztem csodálkozva, pedig már sejtettem, hogy mitől vált izgatottá.

- Miről? Ön nem tudja?

- Nem, - mondtam csendesen, pedig már tudtam.

- Hihetetlen!

- Miért?

Megállt előttem:

- Miért? Ön azt kérdi, miért? Azért kérettem önt ide, mert az volt az érzésem, hogy ön pontosan tudja, mi történt velem.

Megdöbbsentem.

- Én? Hogy gondolja ezt? - s idegesen, számomra is feltűnő idegességgel, érthetetlenül túlzón tiltakozni kezdtem, szóhoz sem engedve őt, akinek ajkát pedig már előntötte a megszületni vágyó szavak árja. - Bocsánat, kedves barátom, hát honnét tudhatom én, ami önnél történik?! Persze... igen... tudok annyit, amennyit más ember is tud, aki távolról... vagy mondjuk, közlőrl nézi az ön életét...

- Nem! Nem! - tiltakozott hangosan.

- Nem? Hogyan? - kiáltottam rá. - Ugyan, kérem! Végül is, ön is egy ember... én pedig egy másik, öntől teljesen különálló, mindenképpen elhatárolt ember vagyok... nekem megvan az én életem, önnek a magáé, mint ahogy megvan az én csontrendszerem, az én idegrendszerem, az én gondolkodásom és véleményem...

Nevetett. Beszélni akart.

Éreztem, hogy megértem, mégis kimondtam: - Kérem, ön... ön elvesztette itt az ítélőképességét!... ön...

Hangosan nevetett:

- Mondja mindjárt, hogy megőrültem ettől a kis fegyháztól?

- Azt hiszem, - feleltem határozottan.

- Ugyan, kérem, - legyintett türelmetlenül, - hagyjuk ezeket a frázisokat! Bosszant ugyan, hogy ön is ilyen számárságokkal hozakodik elő... azt hittem... ezért kértem... hogy ön valamelyest haladottabb, mélyebb a többinél... hogy is mondjam! Dehát ezek csak szavak! - Fel-alá járt, ingerülten, nyugtalanul. - Ha így akarja, hát legyen, jól van. Én örült vagyok, ön pedig... hogyan parancsolja? Józan? Normális? Rendben van?

Bólintottam, de rögtön éreztem, hogy nevetségessé válok. Valóban, nem kórikus? Ő itt ül a börtönben, én szabadon járok s most elkezdek vele vitatkozni, hogy ő örült, én pedig... szóval, *annak* ellentéte. Hát ez nevetséges.

Neki is ez volt a véleménye.

- Az örült is gondolkodik, nem? - támadt rám. - Ha pedig gondolkodik, akkor hisz. Hiszi azt, hogy *a* egyenlő *a*-val, *I* egyenlő *I*-gyel, *én* egyenlő vagyok *én*-nel. Igaz ez? Be tudja ezt bizonyítani? Nem tudja! Csak elhitte és hiszi. A maga józan gondolkodásának alapja is egy bizonyíthatatlan, megfoghatatlan tétel... valami irracionális, valami szép, megrázó, valami örület! Mit akar? Meri azt mondani, hogy maga minden tettéért felelősséget vállal?

Haboztam. Aztán egy pillanat múlva elröppent számról a szó:

- Nem... - ám megriadva, rögtön el is akartam terelni kijelentésemről a figyelmet: - Mit akar mindezzel? - támadtam rá s felálltam, arra gondolva, hogy rögtön eltávozom.

Megfogta kabátomat s belebeszél az arcomba.

- Emlékszik arra a beszélgetésünkre?

- Hogy az életnek?...

- Igen, igen! Én akkor pontosan megmondtam, hogy mi történt.

Hátrább léptem:

- Megmondta? Már hogy' mondta volna? Akkor ön még nem is ismerte Glórit!

Diadalmasan nevetett; kinyújtotta karját s rám mutatott:

- Honnét ismeri ezt a nevet?

Dadogtam:

- Honnét? Így hívta ön...

Nevetett:

- Ha én hívtam így, honnét tudja ön? Én soha ezt a nevet mások előtt nem ejtettem ki.

- A tárgyaláson... - mondtam. - Hiszen ott voltam.

- Ott sem hangzott el ez a név. Mindig csak Erzsiről beszéltünk, sőt Laczkovits Erzsébetről. Én is, a bíró is és mindenki más.

Megdöbbsentem:

- Lehetetlen...

Mosolygott:

- Ez nem fontos. Elhiheti, hogy ez a név, ez a mély és finom kis szó: Glóri, csak a legtitkosabb csöndekben, a legintimebb titkokban röppent fel, egyébként a szerelem legfeketébb pecsétje borította. De mondom, ez nem fontos. A lényeg az, hogy nekünk embereknek nincs jövőnk. Csak multunk van. Az életünk néhány mondat s ezeket a mondatokat magunkkal

hozzuk egy másik világból erre a világra. Amikor mi ott a klubban pesszimizmusról és hitetlenségről beszéltünk, akkor mi már mindent tudtunk. Tudtuk, hogy jön Glóri és tudtuk hogy mi meg fogjuk ölni Glórit.

Furcsa bágyadság vett erőt rajtam. Ernyedten visszaültem a priccsre s halkán arra kértem, hogy magyarázza meg különös kijelentéseit.

Fölényesen mosolygott:

- Tulajdonképpen csak néhány részletről kell beszámolnom, mert azt hiszem, hogy egypár apróság nem egészen tiszta az ön emlékezetében. Nagy vonásokban, úgy-e?... ez természetes. Először is: nem igaz az, hogy én *azelőtt* is ismertem Laczkovits Erzsébetet. Laczkovits Erzsébethez semmi közöm, sem nekem, sem önnek. Laczkovits Erzsébetnek nincs is szerepe ebben az ügyben, csak Glórinak, akit viszont már *azelőtt* is ismertünk, mielőtt életünknek ezt a súlyosan tökéletlen formáját ránk kényszerítették. Glóri az az érzés, mely nem fakul el, ha életre kel. Glóri az a szenvedély, mely diadalmasan küzd halhatatlan ellenségével, az Idővel. Glóri az a kapocs ember és ember közt, amely ebben a mi emberi formánkban össze tud fűzni minket, harmóniában és gyönyörben, dacolva minden szerzett és örökölt gyöngeségünkkel, Glóri az a nő, aki feledteti velünk a nőket, Glóri az ember, aki megbékít az emberiséssel, Glóri a léleknek az a reménye, hogy uralkodni tudunk a megsemmisülésen, Glóri a hit, hogy győzünk önmagunkon. Glóri a kéj, mely megöli a kint. Glóri a szerelem.

Sóhajtólag legyintett.

- Laczkovits Erzsébettel két évvel ezelőtt, hajnali négy órakor találkoztam egy belvárosi bárhelyiség ruhatárában. Én egyedül voltam, ő is elszakadt a társaságtól s mialatt öltözköd-tünk, nézegettük egymást. Laczkovits Erzsébet szőke volt, szürke szemű, piros szájú, magas s ha van értelme emberrel kapcsolatban ennek a kifejezésnek: gyönyörű volt. Mosolygott és szomorú volt, én melankólikus a sorsomban. Néztem és elkábultam s kint a kapuban mélyen leemeltem előtte a kalapom. Rám nézett, hosszan tünődött, bólintott. Mind a kettőnk köszöntésében benne volt a meggyőződés: régóta, nagyon régóta ismerjük egymást.

- «Haza megyünk?» - kérdeztem tőle halkán, meghittén, mintha már évtizedek óta egy úton járnánk. Rámnézett és kissé zavartan mosolygott, mintha álomból ébredne, aztán kissé megnyújtózott és jólesően suttozta: «haza». Egymásba fűztük karunkat s hazafelé indultunk. Útközben nagyon keveset beszéltünk: olyanok voltunk, mint a régi jó házastársak, akik már régóta megegyeztek életük legfontosabb ügyeiben s nem zavarják egymást fölösleges szavakkal.

- Hosszú hetekig nem mozdultunk ki házunkból, számunkra megállott az idő. Egy délután kinéztünk az ablakon s rosszkedvűen láttuk, hogy felhők borultak az égre és megszürcült a levegő. Esett az eső. Elhatároztuk, hogy elutazunk. Tengerre mentünk s a mozgó vízről néztük az álomba vesző földet. Boldogságunkban különös, szomorú, bohókás játéknak tűnt fel a Föld és mindaz, amit az emberek művelnek rajta s ebben a hangulatban teljesen megértettem, hogy Glóri *ezelőtt* el-eljátszott egy-egy szerepet valamelyik színházban. Kedvet kaptunk ehhez az álarcos játékhoz s amikor hazaértünk, mind a ketten megjelentünk a kis színházban s fel is léptünk. Borzasztóan rossz színészek voltunk, hiszen nem a közönségnek, hanem magunknak játszottunk; mint az asszonyok a kalaposboltban egyik kalapot a másik után illesztik fejükre, mi is estéről-estére változtattunk álarcot, vagy mint a lélek, mely testét keresi, alakokat öltöttünk magunkra, hogy nevetve elhajtsuk és visszameneküljünk boldogságunkba, mely alaktalan és izgalmas.

- Így éltünk s azt hittük, hogy életünk időtlenné vált. Azt gondolom, hogy két esztendő telhetett el a mindennapi számítás szerint, amikor egy napon elkövetkezett a borzalmak éjszakája. Szokásunk szerint jóval éjfél után tértünk meg Glóri szobájába, melyben felénk mosolygott hatalmas birodalmú ágya. Az ágy szélén ültünk és pezsgőt ittunk. Megölelt, vállamra hajtott

fejét és én megborzongtam. Nem tudom, hogy kellő pontossággal tudom-e önt emlékeztetni erre a pillanatra. Színházban, mikor megkezdődik az előadás, szól a csengő. Ez olyan volt, mintha az előadás végén az érdeklődés tetőfokán szólalt volna meg a csöndben és áhítatban a csengő: vége az előadásnak, haza lehet menni. Riadtan néztem körül s hirtelen nem ismertem meg semmit, oly idegennek tűnt fel minden. Egyszerre azt láttam, hogy ágyunk üres és hideg fadarab, a fal semmi más, csak fal, a szőnyeg rongy s az asszony, aki e szertefoszló boldogság éltető zenéje volt, semmi más, csak egy asszony. Dideregni kezdtem, de szabadulni akartam a mulandóságnak e fojtogató pillanatától. Ittam és magamhoz szorítottam a nőt, csókolni akartam, hogy mindenről megfeledkezzem. Oly heves és kíméletlen voltam, hogy riadtan néztem rám s láttam meg-megrebbenő szemén, hogy szinte megrémült és segítséget vár. Ijesztő lehettem. Magamhoz öleltem és... nem éreztem semmit. Csókokkal borítottam el s egyre fásultabbá váltam. Nem érdekelt. Nem vonzott...

- Nem gyújtott fel. Arra gondoltam, hogy ez az éjszaka talán kivételes véletlen s majd visszatérnek a régi éjszakák, de ezt a reményt csakhamar megfojtotta a kétségbeesés: most, most kezdődik el egy nagy érzés haldoklásának hosszú és sorvasztó láza. Menekültem ettől a haldoklástól s kegyetlenül gyötörtem az asszonyt, akit erre a kísérteties éjszakára prédámul dobott a sors s aki tehetetlenül hevert előttem, mindent megadón, mindenre készen és semmit sem értve. Semmi sem segített. Sem ital, sem fantázia, sem okosság. Kihültem. Ma nem érdekel és holnapután talán már nem is szeretem. Az Idő, akit legyőzni véltem, diadalmasan ott ült a vállamon és ránk vigyorgott. Az Idő, amely apró vízcseppekkel kivájja a szépséget, az Idő, amely láthatatlan vésőjével halált farag az ifjúság szívéből, az Idő, amely morzsánként tör szét erőt, hatalmat, életet és alkotást, az Idő, az Idő, a láthatatlan, örök ellenség, minket is felfalt. Hajnalban én már őrzöngtem... s hogy Glórit, a fenségeset és ronggyá gyötröttet ki fojtotta meg, mikor a függönyök sápadozni kezdtek a reggeli napfényben: hogy ki ölte meg: én-e, vagy az Idő... nem tudom.

... Én, aki most e tiszta sorokat írom, egyszerre megint kint találtam magam az utcán. Nem tudom, hogy' kerültem ki a börtönből; azt hiszem, az ő figyelmeztetett, hogy látogatásom ideje lejárt. Mentem, lassú léptekkel kint az utcán s révülten néztem fel az égre. Az volt a benyomásom, hogy börtön udvarán sétáltatnak, az utcák, a falak s a fejem fölött csillogkomorlik egy darabka kis ég, melyet látnom megengedettett. S hallottam, egyre hallottam a gyilkos halk és meggyőző hangját, mely oly közelről hatott rám, mintha én magam beszéltem volna. Egy pillanatra szórakozottan pillantottam körül az Időben rohanó-siető emberek közt: ki sétál ott benn és ki itt kinn: én-e, vagy ő?

Azt hiszem, azonban, hogy ez a pillanat már hallucináció volt.

BARÁTNÓK.

I. Négyesben.

Négyesben vacsoráztak, majd vacsora után átvonultak a könyvtárszobába. Mindegyik magával vitte a pezsgőspoharát, a csészékben fekete kávé füstölgött, az arcok kipirultak a hosszú vacsora alatt.

Bonda Frigyes dr. a vegyészet tanára szórakozottan szívta nehéz havannáját. Mosolygott, gondolkodott s bár ő volt a házigazda, alig vett részt a társalgásban. Férfivendége, Császár Béla, a zongoraművész néha egy-egy kérdést intézett hozzá: min dolgozik, hogyan él, nem árt-e a sok szivar? Barátságosan, de nagyon röviden válaszolt. Mondott egy pár szót a szénvegyületekről, amelyek most újból különös erővel foglalkoztatják, elmondott néhány érthetetlen és hosszú vegyi képletet, aztán megint mosolygott és magába vonult. Lassanként meg is feledkeztek róla. Tekintetük találkozott és szemük megértette a szokott helyzetet: öreg tudós, akit a laboratóriumán kívül semmi e világon nem érdekel. A felesége, Hedda sem. Sohasem titkolta, hogy miért házasodott meg hat évvel ezelőtt: az asszony, aki akkor özvegy volt, akarta ezt a házasságot, amely egyéb örömök hijján rangot és pozíciót adott neki, cserébe vagyonaért, amely a tudósnak megszerezte a kutatáshoz, a tudományos munkához szükséges nyugalmat, békét, harmóniát. Mind a ketten jól érezték magukat és mind a ketten éltek a maguk életét.

Rendkívüli méretű teremben ültek. Parkettől a mennyezetig sűrű sorokban könyvek borították a falakat, oly magasan, hogy a felső sorok csak létrával voltak megközelíthetők. A sarokban fekete lakkal festett létra állott. Hátul a szoba méretéhez illő széles és hosszú íróasztal nyúlt el, rendíthetetlen nyugalommal, a terem közepén pedig kerek asztal fogadta a vendégeket, hatalmas karosszékekkel. Itt ültek és szürcsölték a pezsgőt, a feketekávét és a likőröket.

A két asszony, Hedda és Erzsi ruhákról és estélyekről beszélgetett, de csakhamar áttértek egy idő óta mindennél fontosabb és érdekesebb témájukra, a zenére.

- Béla tegnapi hangversenyén, - jelentette ki halkán Hedda, Bondáné - Beethoven tetszett nekem a legjobban.

- Nekem Bach, - mondta határozottan Erzsi, Császárné.

- Beethoven a zene csúcspontja, - állította Hedda.

- Bach mélyebb, tisztább, igazabb, - felelte önérzetesen Erzsi.

A két asszony Bélához fordult döntésért. Császár Béla mosolygott és a cigarettáját nézegette. Aztán halkán, szinte zongorázva dallamos hangján, olyan diplomatikus és megfoghatatlan választ adott, amely igazságot igyekezett szolgáltatni a két halhatatlan zseninek is, de a két élő asszonynak is. Közben nem pillantott egyikre sem. Elégedetten dőlt hátra karosszékeiben és hosszú, vékony karcsú ujjaival sűrűn vitte szájához a cigarettáját. Mosolygott és élvezte az életet. Hosszú, hajlott, hegyes orra, izmos cimpáival öntudatosan és élvezőn domborodott ki nagy, rózsaszínű arcából, a nélkül, hogy elnyomta volna hullámos, érzéki száját és nőies, keskeny állát, amelynek közepén lágy gödröcske mosolygott. Vizes szürkés-kék szemére csillogó, ritkás, de hosszú szálú aranyszőke pilla borult; kopasz feje, amelyet csak hátul és oldalt borított haj, fénylő világossággal emelkedett ki vastag nyakába csúszott szmokingjából.

A zenei igazságszolgáltatás után a két asszony ismét toalettekről csevegett, majd egyszerre felálltak. Hedda egy új estélyi ruháját írta le s felajánlotta, hogy megmutatja barátnőjének. Erzsi érdeklődést mutatott. Meztelen karjuk és válluk, közel egymás mellett, végigvonult a

hosszú termen; a két férfi utánuk pillantott; az asszonyok eltűntek a könyvek közt; egy alacsony ajtó halkán becsukódott.

Lámpák gyulladtak ki és aludtak el, áthaladtak egy hosszú folyosón és néhány kisebb-nagyobb szobán, míg elértek Hedda hálósobájába, ahonnét az öltözője nyílt. Erzszi megállt barátnője széles ágya előtt és hosszan nézegette a szőnyegre omló, dús csipketerítőt. Hallotta, hogy Hedda állandóan beszél hozzá, de nem fogta fel szavait s amikor Hedda eléje állott, kezében a fekete akasztón lógó estélyi ruhájával, karikás szemmel meredt a toilettogondokba mélyedt asszonyra.

- Mi van veled? - kérdezte közönyösen Hedda.

- Velem! Semmi... De veled! - kiáltotta sikoltva, rikácsolva, majd hirtelen berekedve Erzszi s magasba lendült keze váratlan erővel csapott le Hedda arcára. Hedda halkán felsikoltott, kezével önkéntelen elrejtette arcát, de az első ütéset újabbak, szaporábbak és elkeseredettebbek követték. A megdöbbenő az volt, hogy Hedda egyáltalán nem védekezett, hanem csendes sírással vagy fel-felbugyborékoló zokogással teljesen kiszolgáltatta magát barátnője dühének. Erzszi nem vett tudomást Hedda megadásáról. Tépte a haját, öklével verte a fejét, arcát és derekát, majd leszakította a ruháját, lelökte a szőnyegre, rárohant, rátérdelt és addig verte, marcangolta, fogcsikorgatva és zokogva, míg maga is kimerülten elhanyatlott. Dőlt róla a verejték, arcán szétázott a festék; lihegve, szippogva, kétségbeesetten meredt áldozatára, aki meztelenül elnyúlva, fejét a szőnyegbe fúrva, mozdulatlanul hevert előtte. Néhány pillanatig szótlánul pihentek így, aztán Erzszi felemelkedett és így szólt:

- Most pedig szervusz, édesem!

Kisietett, megállt a két férfi előtt és intett férjének:

- Menjünk haza, szívem!

Csodálkozva néztek rá.

- Maga pedig, - fordult a tanárhoz, - menjen be a hálósobába és szedje össze a feleségét.

Megvetően végigmérte a vegyészet professzorát és kirohant a szobából.

II. Egyedül.

- Miért verted meg Heddát? - faggatta Császár Béla a feleségét.

- Te tudod. Ő is tudja.

- Erzszi! - kiáltott fel indulatosan Béla. - Vagy megmondod pontosan, vagy...!

- Vagy?

- Vége közöttünk mindennek! Mégis csak hallatlan! Hát mi ez? Hová jutunk így?! Nem lehetek kiszolgáltatta egy beszámíthatatlan asszony hisztérikus rohamainak! Mi ez? Mi történik itt? Egyszerre csak rárontani a legjobb barátom feleségére és félholtra verni!

- Nem a legjobb barátod!

- Hát mim?

- Bondához neked semmi közöd! Én tudok mindent! Csak az asszony... az asszony... az a...

Sírva fakadt. Megmondta őszintén: azért verte meg a legjobb barátnőjét, mert el akarja venni a férjét. Honnét tudja, hogy el akarja venni? Érezte. Tudja bizonyosan. Ha akkor azon az

estén, abban az órában nem veri meg, a következő órában már elcsábítja tőle. Akkor akarták megbeszélni a másnapi titkos találkozót. Tudja, bizonyosan tudja.

- Honnét tudod?

- Tudom.

- Dehát nem is beszéltem vele azon az estén. Egy pillanatig sem voltam vele négyszemközt!

- Utána lettetek volna. Érzem. Éreztem. És a Hedda is tudja. Ezért hagyta magát, ezért nem ellenkezett! A bűn térdre kényszerítette előttem! És úgy fogadta a verést, mint a gyerek a büntetést. Tudta, hogy megérdemli.

Béla mosolygott:

- Gondolod?...

Erzsi lassan ráemelte a szemét. A férfi előtte állt és cigarettázott. Megdöbrentően nyugodt, sőt jókedvű volt. Megrázkódott. Különös, hideg érzés szaladt végig a testén, csak a szíve vert forrón, fuldokolva. A könny kiszáradt szemében, a szája szárazon szétnyílt. Aztán kérdések szaladtak a fogának, de egy szót sem tudott szólni.

Elkésett.

Érezte, hogy elkésett. Mindent megérezett, de a jövőbe sejtette azt, ami már megtörtént közöttük. Ezek már régen találkoztak. Ezek már régen megtalálták egymást.

Különös halkán és megbocsátóan szólt le rá a férfi:

- Nagyon helytelenítem, amit tettél, Erzsi. Megbántottál egy asszonyt, egy jóbarátot, aki mindig jó volt hozzánk. Tudom, miért tetted, de lásd be, hogy semmiféle szeretet nem hatalmaz fel senkit sem arra, hogy elveszítse a fejét és brutális legyen. Én természetesen megbocsájtok neked, de ez nem elég. Hedda bocsásson meg neked. Kövess el mindent, hogy elnyerd bocsánatát.

Riadtan bámult a paposan prédikáló férfire.

- Na, Isten veled, kisfiam.

- Elmégy?

- El.

- Hova?

- Jár a fejemben egy melódia... Ilyenkor sétálnom kell... Szervusz.

Kiment a szobából.

Erzsi utána dobta magát. Ráborult. Zokogott, könyörgött. Ne hagyja el. Nem tud nélküle élni.

- Csacsi... Rosszak az idegeid. No, szervusz. Intézd el ezt a dolgot Hédivel...

Visszavánszorgott a szobájába és leomlott a heverőre. Hideg tavaszi nap volt, korán alkonyodott: fázott. Fogai vacogva összeverődtek, a válla reszketett. A homályban így szólt magához:

- Így veszi el az ember az életét... Ilyen gyöngye az ember... ilyen csacsi... - Felemelte fejét az alkonyatban és átnézett falakon, utcákon, órákon és embereken. Egy melódia jár a fejében... Melódia! Egy asszony... Ettől olyan jókedvű egy idő óta, ettől olyan tüzes és friss a játéka, hogy mindenkinek feltűnt. Most, most, most megy a szeretőjéhez, most bújnak össze, most forrasztja őket egybe a kéj. Neki pedig itt kell sorvadnia... Hány esztendőn át élt, kínlódott, reménykedett ezzel a férfival... hogy' bátorította, lelkesítette, hogy' öltöztette és mosdatta, a

szegénységből, a nélkülözésből, a semmiből, míg ide feljutott... és most, amikor felértek, egyedül marad. Miért? Szébb ez az asszony? Különb? Mit tud, amihez ő nem ért?

Felugrott a sötétségben és felkiáltott.

Megtalálta a titok nyitját.

Nem, nem azért hagyta verni magát ez az asszony, mert bűnös, hanem azért, mert okos! Nem ellenkezni, nem növelni a botrányt, megadni magát, szenvedni, túrni, ez szerzi meg a férfi rokonszenvét. Aki támad, az brutális, műveletlen, ellenszenves, akit megvernek, az gyöngye és szeretetreméltó. Gyenge! Az gyenge!... Mindegy. A férfi ezt hiszi.

Milyen zseniális ez az asszony!

Tanulni kell tőle.

Hasonlítani kell hozzá.

III. Kettesben.

Erzsi meglátogatta Heddát, ráborult és bocsánatot kért tőle. Hedda megsímogatta, megcsókolta és vigasztalta. Nem beszélt bocsánatról, nem kérdezősködött barátnője viselkedésének okairól sem; tudomásul vette, hogy szomorú, hogy bánata van és szenved s kötelességének tartotta, hogy vigasztalja. Erzsi csodálkozva nézett fel rá.

Ettől a naptól kezdve sokkal több időt töltöttek együtt, mint a múltban. Már reggel telefonáltak egymásnak s együtt intézték el minden dolgukat. Közös szabónővel varrattak, közös fodrásznőnél díszítették magukat; Hedda nem lepődött meg, amikor Erzsint meglátta a saját fésülködését, a saját ruháit, egész ízlését. Tudta, hogy Erzsi tanulmányozza; hogy nemcsak ruháit és viselkedését utánozza, hanem szinte a testét és a hangját is másolta. Hedda izmos, vékonycsontú, fiús típus volt. Erzsi vastagabb, nőiesebb, lágyabb. Erzsi fogyasztni kezdte magát, tornászott, vívott és lovagolt; verte, idomította testét, hogy hasonlítson barátnőjéhez. Heddának szívarca volt, - hosszúkás, barnás, majdnem sárgás bőre és fekete haja: Erzsi gömbölydedebb, anyaiabb, fehérebb és puhább, de ez a különbség lassankint halványodni kezdett közöttük. Hipnotikus erővel szemlélte, vizsgálta, kutatta, fürkészte Erzsi a barátnőjét; magába szívta testét, arcát és valami rendkívüli szuggesztióval idomította, gyúrta, alakította át magát Heddához. Soványodni, karcsúsodni, fiúsodni kezdett; új lapossarkú cipőjében Hedda lassú, kényelmes, széles lépteivel járt; arca megnyúlt és bőre barnult, sárgult, japánosodott. Még a szeme színe is változni kezdett, a régi hangja pedig teljesen eltűnt. Szinte a Hedda hangszalagjaival beszélt; mélyen, muzsikálón, révedezve, egy-egy hangot hosszan, álmodozón elnyujtva. Elzárta régi fehéreneműjét és megrendelte Hedda linonjait; kileste barátnője fürdőszobájának titkait és bőrét az ő sóiban és illataiban pácolta; ha pedig kedve támadt egy új stílushoz ruhában, viselkedésben, nem nyugodott addig, míg barátnőjét rá nem beszélte. Tökéletesen elsajátította Hedda gondolkodását és modorát s mert megfigyelte, hogy barátnője a legfölkényesebben tér egy idő óta napirendre a körülötte élő férfiak munkája fölött, ő is szakított eddigi szokásaival s míg azelőtt testestől-lelkestől résztvett férje életében, most a legközönyösebben viselkedett a zenével szemben s egy melegebb szava sem volt Császár Béla pályájára, munkájára, küzdelmeire és sikereire.

Ami pedig eleinte számítás és elhatározás volt, hetek múltán szenvedély és lázas érzés lett. Életét nem magában, hanem a barátnőjével élte; élete és szerelme két testben oszlott meg. Szerelmükről nem beszéltek többé; szóltanul megegyeztek; Hedda tudta, hogy Erzsi nem mondott le Béláról és sohasem fog lemondani róla, Erzsi pedig tudta, hogy a barátnője a

férjével él. Úgy érezték, hogy megszűnt köztük az ellenségeskedés; úgy érezték, hogy most lettek igazán barátok s ez az érzés oly közel vitte őket egymáshoz, hogy lassankint el sem tudták képzelni életüket egymás nélkül. Mindenütt együtt jelentek meg s úgy el voltak ragadtatva egymástól, hogy gyakran jól érezték magukat a férfi nélkül is. Sokat sétáltak, moziba és színházba jártak, együtt olvastak könyveket s néha együtt mentek el vacsorázni.

- Szeretlek, - mondta egyszer Erzszi Heddának.

- Én is téged, - mondta egyszerűen Hedda.

Fölényben érezték magukat, fölényben a férfi fölött. Ők birtokolják, ők osztozkodnak rajta, az ő tulajdonuk.

S úgy tekintettek egymásra, mintha tükörbe néznének.

IV.

Változatok egy húron.

Császár Béla a feminin férfiak felelőtlenségével élvezte ezt a helyzetet. Minden ereje és önállósága feloldódott a zenében, amelyen kívül csak az érdekelte, ami örömet és szórakozást adott. Jól esett neki, hogy két nő szereti és gondozza, örült, hogy megegyeztek és békében élnek körülötte és elfogadta szerelmük ajándékait, a nélkül, hogy különösebben foglalkozott volna azzal a ködös mélységgel, ahonnan ezek az ajándékok eljutnak hozzá. Sejtette ugyan a változás okait s folyamatát, de nem mélyedt el a jelenségekben, amíg ellene nem törtek.

Egy nyári estén azonban ez is megtörtént.

Megint négyesben, kirándultak egy nyári vendéglőbe. Automobilon vonultak ki, két kis kocsin; az egyiket Hedda vezette, ebben ült Császár Béla, a másikat Erzszi sofírozta, az ő útitársa Bonda tanár volt. Vacsora közben egy napi esemény kapcsán tehetségekről beszélgettek és Bonda tanár azt fejtegette, hogy igazán nagyot és eredetit a zsidók nem tudnak alkotni, mert csak befogadó tehetségek.

- Ez igaz, - csatlakozott Hedda.

Császár Béla indulatosan közbeszólt.

- Maga mondja ezt, Hedda, akinek az apja és anyja még zsidó volt?

Hedda helyett Erzszi válaszolt.

- Heddának igaza van, - mondta. - Nézd meg, például, a te művészetedet, Béla. A zsidók között nem akad egy Beethoven vagy Bach sem. De vannak zseniális interpretálók. Ők a zene kereskedői. Ezt ne vedd magadra, de...

- Dehogyan veszem, - mormolta Császár Béla és borral magába öntötte mindazt, amit mondani akart.

Később lopva körülnézett. Milyen furcsa ez! - gondolta. - Nekem van egy keresztény feleségem, a barátomnak egy zsidó felesége... És ez a két asszony...

Rosszkedvűen abbahagyta.

Ezen az estén egyre élénkebb érdeklődéssel figyelte a feleségét. Újnak, frissnek, másnak találta. Felfedezte. Megtalálta benne Heddát, de valahogy frissebb és eredetibb formában. Éjszaka, amikor otthon egyedül maradtak Erzsivel, szokatlan meghittséggel beszélgettek nyárról, szerelemről, érzésekről, utazásról.

És két nap múlva, a nélkül, hogy Heddáékkal közölték volna, elutaztak.

V. Diszharmónia.

Egy hét múlva kis francia fürdőhelyről kapott levelet Hedda a barátnőjétől. Nyugodt, édes boldogság áradt a levélből, amely hosszan, részletesen beszámolt minden napjukról, minden beszélgetésükről és csókjukról. Béla is írt a levélben, amelyet minden nap újabb levél követte. És az üzenet: két hét múlva otthon leszünk.

Meg is érkeztek két hét múlva s a pályaudvaron Hedda fogadta őket. A barátnők megölelték, megcsókolták egymást és szeretettel támogatták Hedda kocsijába Bélát, aki útközben lázasan meghült. Hazavitték, ágyba fektették és ápolták napokon át az érzékeny, panaszkodó, sóhajtozó beteget, aki gyerekesen rosszul tűrte lázát, múló kis influenzáját, amelynek tüneteiről borzalmas történeteket tudott elmondani nekik. Minden tüsszentéstől lelki kínokat élt át s kétóránként aggódva dugta hónaljába a hőmérőt.

A két asszony becézte és fölényesen mulatott rajta. Ültek körülötte és rejtélyesen boldogok voltak; úgy kezelték, gyógyították, mint az áldozatukat, aki ki van szolgáltatva nekik.

Ez az influenza és ez a néhány napos ágynyugalom megmutatta Bélának azt a furcsa helyzetet, amelybe szinte észrevétlenül került. Elkomorult és nyugtalanul hánykolódott éjszakákon át. Szabadulnia kell, ezt érezte.

Mikor felgyógyult, kerülni kezdte mind a két asszonyt. Naphosszat kóborolt a budai hegyekben, későn este tért haza s nem adott felvilágosítást egyiknek sem arról, hogy hol töltötte napjait. Egy este, amikor zivatar öntötte el a várost, rosszkedvűen és izgatottan a szobájába vonult, majd amikor a két asszony utána ment, eléjük állt és felkiáltott:

- Értsétek meg, ez így nem mehet tovább! Elég volt. Elutazom.

- Erzsí nélkül? - kérdezte csendesen Hedda.

- Egyedül.

- És mi lesz Erzsível?

- Elválunk.

Nem vették komolyan. A két asszony úgy nézett rá, mint egy szeszélyes, dühöngő gyerekre. Ez a puha férfi akar nélkülük élni!... A csacsi!... Egymásra pillantottak. És arra gondoltak, hogy talán az sem olyan borzalmas nagy szerencsétlenség, ha elmegy... Megmaradnak ők ketten, egymásnak.

De hát ez úgy sem komoly dolog. Elmúlik, mint a zivatar.

VI. Az őszi útjai.

Nem mult el.

Egy augusztusi délután Császár Béla becsomagolta bőröndjét és leküldte az inassal a kapu előtt várakozó autótaxiba. A két asszony szótlán nézte ideges készülődését.

- Én most Newyorkba utazom, - mondta ingerülten Béla. - Ott van szerződés. A válópört megindítottam. Remélem, nincs kifogásuk ellene.

Várt egy pillanatig. Lesütötte szemét.

- Kezüket csókolom! - mondta hirtelen és kisietett. Erzsi felsikoltott és utána akart ugrani. Hedda nem engedte. Átölelte, visszatartotta. Összeharapta fogait s mialatt Erzsi egy karos-székre zuhant, az ablakhoz lépett. A taxi elindult; a férfi oldalán egy csacsogó, kacagó fiatal leány ült.

- Ott megy egy új... egy nővel! - sikoltott fel Hedda.

... Ezen a napon Hedda nem ment haza a férjéhez. Erzsiniel maradt. Másnap is. Hetek múltak s még mindig vele lakott. A párás ősz, amely fátlyat szokott dobni a nyárba feledkező világra téli kopársága előtt, náluk megjózanította az életet. Ködök ültek az ablakokon, barátságuk megrokkant. Felfedezték magukat és elvesztették azt az asszonyt, akit egy férfiert játszottak. Erzsi arca, teste megint megnőiesedett, megcsontosodott, hangjába visszatért a régi lágyság, mozdulataiba a régi gömbölyűség; lovát, autóját elhagyta, szeme megvilágosodott és józanul nézett maga elé.

Kint füstölgött az ősz.

- Iszol teát?

- Nem bánom.

Teáztak és hallgattak.

- Akarsz kártyázni?

- Te akarsz?

- Sötét van.

Meggyújtották a lámpákat és kártyáztak. Fáradtak voltak és unatkoztak. Időnként egymásra néztek és idegeneknek találták egymást.

Ezen az estén Hedda visszatért dr. Bonda Frigyes tanárhoz, a férjéhez.

- Szervusz, Erzsikém, - mondta az ajtóban.

- Szervusz, lelkem. Hát holnap...

- Igen.

És semmit sem értettek a «holnapon».

Bondané lassan lement a lépcsőn s az utcán sietve intett egy taxinak.

PLACE DE L'OPERA.

Párizs, Place de l'Opera, déli tizenkét óra. Az avenueről jövünk, szemben velünk az Operaház, balra a Café de la Paix széksorai. Szeszélyes langyos augusztusi nap; az égen egy ezüstös korong felhők közt siklik el, megfoghatatlanul. Az Operaház két oldaláról láthatatlan szájak szakadatlanul öntik a kocsikat, autókat, embereket, - egyszerre egy kékruhás rendőr felemeli fehér botját s háta mögött megtorpan a kocsi- és emberáradat. A folyam tóvá szélesedik és mélyül a téren; egyik kocsi a másikba furakodik, a motorok berregnek, váll vállat ér, lehelet leheletbe keveredik, zszibong, zúg, zakatol, mormol a tömeg, melyet fénybe sötétít, árnyba színesít a felhők közt futkosó nap.

Nézem a kavargó tömeget és hallom titokzatos moráját:

A kisasszony (karján kalapos dobozzal, egy óriási autó mögött): Sietek! Nincs időm. Én vagyok a kaméliás hölgy.

Fiatalember (a háta mögött): Szeretem magát! Szeretem magát!

Az amerikai (sovány tanár, kék szalagos, fehér kalapban): Éljetek teremtő életet! Aktivizmus! Mechanizmus! Vitalizmus!

Francia (mosolyog).

Amerikai: Kinevet?

Francia (dúdol):

Mechanikus ember! Mechanikus ember!
Dollárt dob a gépbe,
Dollárt dob a gépbe,
Gyereket szül a gépe...

Süketnéma: Művész vagyok! Művész vagyok! Hozom az új művészetet! Új formát, igazi szint, nem értenek! Nem értenek meg!

Divatszalon: A kosztüm húszezer frank!

Angol kéjenc: A nő?

Divatszalon: Ezer frank.

Angol kéjenc: A kosztüm a nővel?

Divatszalon: Ötezer. Vigye! Üzlet.

Angol kéjenc: Üzlet.

A kisasszony: Menjünk már! Én leszek a kaméliás hölgy! Állok a pult mögött, szép hölgyeknek kínálok a szép kalapot és várom a grófot, az előkelőt, a gazdagot, aki elcsábít. Ó, gróf, ó, gróf, csábítson már el!

Fiatalember: Imádom, kisasszonyom. Hosszú, hosszú délutánokat sétálok el az üzlete előtt, apámmal már nyolc kalapot vásároltunk önnél. Mit tegyünk a kalapokkal? Mit tegyünk a kalapokkal?

A próféta: Hirdetem a szegénységet! Legyetek a híveim. Hirdetem a gazdagságot, legyetek a híveim!

A tömeg: Siessünk, elkésünk. Elkésünk, siessünk.

A koldus: Kérek két sout!

Napoleon: Lodi, Austerlitz, Wagram, Waterloo, Gloár! Gloár! Sírom két frankért megtekinthető. Két frank! Dome des Invalides. Két frank!

Politikus: Le a háborúval! Éljen a háború! Mit akartok?

Egyéniség: Én! Én! Én vagyok én! Mondjátok meg, ki vagyok?

Szobrász: Festek.

Festő: Szobrász vagyok.

Öreg ember: Húszezer rubelem volt a háború előtt. 1914-ben 20,000 rubelem volt. Pénz! Szép pénz! Megtakarított pénz. Semmi. Papiros. Rossz papiros. Rosszak a lábaim, betegek és messze lakom. Drága a villamos. Van egy kis pénz? És katolikus ön? Én is. Ez szép. Ó...

Lélek: Test akarok lenni!

Test: Én vagyok a lélek!

A tömeg: Siessünk, elkésünk. Elkésünk, siessünk.

A kisasszony: Sietek, én leszek a kaméliás hölgy.

A fiatalember: Imádlak.

A kisasszony: Szeretlek. Este moziba megyünk és mikor Chaplin szíven lövi magát a jég-hegyen, megengedem, hogy megcsókolj. A csók jó.

A fiatalember: A csók minden.

A kisasszony: Vasárnap délután kimegyünk a Szajnára, St. Cloudnál kiszállunk és a fák közt, ahol parfümös a levegő, egymásnak élünk. Une heure de bonheur!

A fiatalember: Une heure de bonheur!

A költő: Verset írok, pénzt adjatok!

Író: Regényt írok. Regényt a korról, korrajzot az átmeneti korról, analitikus regényt az analitikus emberről, konstruktív regényt a konstruktív tömegről, nemzetközi regényt a nemzetközi emberről, két finom szó a sorok közt Patouról... Gerlainról... Önről is, Poirét úr?... fizet?... Figyeljetez rám! Ne táncoljatez annyit! Ó, borzasztó ez a sok tánc, sport, revü... nem jut rám idő... rám is figyeljetez, velem is foglalkozzatez, írok, írok, villát akarok, kastélyt akarok, autót akarok, pénzt, pénzt adjatez...

A tömeg: Siessünk, elkésünk. Elkésünk, siessünk.

A kisasszony: Tudom, szegény vagy. Szeretlek.

Fiatalember: Imádlak.

A kisasszony: St. Cloudban keresni fogjuk a grófot. A kaméliás hölgynek grófra van szüksége.

Fiatalember: Aztán hercegre.

A kisasszony: És te kínozni fogsz a multért. A multamért.

Fiatalember: Szeretem a multadat. Ó, a gróf... ó a herceg!

Kisasszony: És a palota! És a gyémánt... Multamban mindig szeretni foglak. Tiéd a szívem.

Fiatalember: És a gróf? És a herceg?

Kisasszony: Őket is szeretem.

Marie Antoinette: Engem lefejeztez. Jöjjetek Versaillesbe, nézzétez meg palotáimat, Thos. Cook, hetven frank. Szép.

Reklám (a háztetőn): Leveskocka! Hashajtó! Caruso, Paderevszkij, gramofon!

Autóbusz (csikorgó fékkel befurakodik a kocsik közé. A soffőr cigarettázik. Egy feldult férfi revolvért ránt és háromszor rásüti egy békés úrra, aki újságot olvas. A békés úr meghal. A gyilkos szónokol: Gazember! Elcsábította! A soffőr cigarettázik és várja a mozdulatlan rendőrtől az indulás jelét.)

Gioconda (délelőtti sétája közben): Mosolygok. Azt mondták nekem, mosolygok. Mosolygok? A Louvre! Két frank! Angolok, németek, népek! Gyertek! Mosolygok!

A tömeg: Siessünk, elkésünk!

Kisasszony: Neked adom kis szobám kulcsát. Ha elmegy a gróf... és elmegy a herceg...

Fiatalember: Imádlak.

Kisasszony: A gróf állást szerez neked... a hercegnek sok pénze van... Mihez értesz?

Fiatalember: Semmihez.

Kisasszony: Az jó. Mindenre jó.

Fiatalember: Imádom a szívedet. Apám hálás lesz neked. Apám becsületes ember.

Kisasszony: Apádat üdvözlöm.

Hódító Vilmos: Ezertizenhatban hajóra szálltam... És a hastingsi csatában... Emlémem él. A nővérekkel eldaloltuk a testvériség dalát. Emlémem él. Kocsmám Divesben megtekinthető és használható. Dús vacsora és borralaló ellenében termeim megtekinthetők. Emlémem él.

XIV. Lajos: Uralkodtam. Én vagyok a napkirály. Ó, idegenforgalom!

A polgár: Börtönben vagyok, fogoly vagyok.

A fogoly: Ártatlan vagyok, szabad leszek.

Az örült: Józan vagyok.

A józan: Meg fogok örülni!

A próféta: Feslettek vagytok! Züllöttek vagytok! Erkölcstelenek vagytok. Minden pénz! Minden önzés! Hirdetem az új Messiást!

Második próféta: Hazudik! Én hozom a Messiást! Indiából hozom.

Harmadik próféta: Kínából hozom.

Szépasszony: Félek a haláltól... Igaz, hogy mindenki meghal?

Negyedik próféta: Ne féljen, asszonyom. Hirdetem az új vallást. Ön, asszonyom, kivételesen nem hal meg.

Szépasszony: Biztos?

Negyedik próféta: Nálam senki sem hal meg, lépjen be híveim közé.

Szépasszony: Özvegy vagyok. Meg sem öregszen?

Ötödik próféta: Nálam nem öregszen meg senki, lépjen be.

Próféták: Lépjen be! Lépjen be!

Szépasszony: Táncolni akarok! Új táncot! Mámort! Imádom a kaucsuktáncot.

Próféták (táncra perdülnek): Táncolunk. Asszonyom, táncolunk!

Kaucsuktáncos: Csontjaim kaucsukból vannak. Nem vagyok ember! Büszke vagyok.

A cocktail: Keverem magam. Imádom, hogy megisznak.

Anarchista: Felforgatni!

Kommunista: Új államot!

Royalista: Régi királyt!

Táncos: Klasszikus vagyok.

Artista: Trükk vagyok!

Bankár: Üzletet kötök!

Ügynök: Közvetítek! Termelj, nekem termelsz. Eladsz, nekem adsz el. Veszél, nekem veszél. Velem élsz, velem halsz. Éljek! Éljek!

Az ismeretlen katona: Miért haltam meg?

A hadvezér: Ezennel kijelentem, hogy győztem.

A néger: Úriember vagyok.

Az arab: A gyarmatok önálló népek. Párizsi szabónál modern kabátot csináltattam, de ősi hagyományaink nemzeti szokásait nadrágom fodraiban változatlanul és büszkén fenntartom és viselem. (Viseli.)

Kispolgár: Rendet! Nyugalmat!

Kereskedő: Üzletet!

Író: Témát!

Kisasszony: Csókot!

Fiatalember: Ó, ifjúság, szerelmet!

Ifjúság: Karriert! Karriert! A régi nemzedék eleget ült már a nyakunkon! Le vele! Mi jövünk!

A pénz: Ezennel felszólítom a mélyen tisztelt urakat és hölgyeket, hogy fenntartás nélkül lépjenek be pártomba. (Belépnek.)

A tenger: Várjon! Csak egy perc! Kint hullámozom a parton. Jövök. Grand Hotel de luxe!

A tömeg: Elkésünk, sietünk. Sietünk, elkésünk.

Ebben a pillanatban a rendőr félreáll és jelzi az utat előre, az avenue de l'Opera felé. Az öt perc alatt összetorlódott tömeg sziszegve, lihegve, sóhajtva, nevetve, hadarva, suttogva, krákogva, köhögve, dalolva, jajgatva, benzinnel és benzin nélkül egyszerre, mintha közös szív dobbanna bennük, ina- és motorfeszülve megindul. Először egy citromsárga, fényes, pompás, a modern technika minden vívmányával felszerelt autó röppen ki a tömegeből. Kis zászló lobog elöl a homlokán, hirdetve a gyártmányt és időt: HUSZADIK SZÁZAD.

A VÉR.

I.

Juhász Gergely így szólt feleségéhez, Emma asszonyhoz a zuhogó napfényben:

- Be kell mennem ma Pestre. Hiányzik egy adat. Tudod. Arany János, az apa, nem áll egészen tisztán előttem. Amikor ezernyolcszázhatvankilencben...

Itt most nagyon egyszerű és mégis rendkívül bonyolult körülményeket kezdett el magyarázni Arany Jánosról és viszonyáról leányához, Juliskához. A Balaton vizében feküdtek, nyári verőfényben. Lábuk térdig elmerült a mozdulatlan, langyos vízben, hátuk a homokon pörkölődött, fejük egy közös pipacsvörös párnán hevert.

- Látod, itt van ez a vers, - magyarázta Juhász Gergely. - «Bús az ősznek hervadása. Hulló lombok, néma táj...»

Emma asszony álmodozva folytatta:

- «De az ősznek van varázsa...»

Együtt mormolták a muzsikáló sorokat, a gomolygó kék eget nézték és boldogok voltak.

- Csak eridj be, fiam, - mondta az asszony, - de ha lehet, ne maradj sokáig. Mikor jössz vissza?

- Holnapután biztosan, - felelte mély, tiszta hangján a férfi s tovább magyarázott: - A dolog úgy áll, kérlek...

A magyarázat valóban érdekes volt s a legnagyobb mértékben felkeltette Emma asszony érdeklődését. Szerette férjét s imádta kedvteléseit, melyekben mind a ketten foglalkozást, sőt hivatást is láttak. Gondtalanul gazdagok voltak, külön-külön mindegyik földet, házat, pénzt, egy-egy nagy vagyont vitt a házasságba, amely öt esztendő óta a mai napig egyenletes, tiszta, meleg és napsugaras volt, mint ez a nyár, amelyet már második hónapja zavartalanul élveznek a Balaton mentén. Juhász Gergely nem mindig volt filozófus és esztétikus; fiatalabb korában regényeket és színdarabokat is írt, de csak mérsékelt elismerést ért el velük jóakarató barátainál is. Azóta teljes kielégülést talált esztétikai munkásságában, meg volt elégedve könyveivel, melyeket komoly érdemük szerint méltattak s különösen büszke volt Kleistről írott kötetére, melyben elégtételt adott ennek a mellőzött s a közönséghez soha el nem jutott nagy költőnek, akinek lelki titkaival esztendőkön át foglalkozott. Munkája nem volt magányos, szobatudósi adatgyűjtés, még otthon sem. Emma asszony résztvett szenvedélyes munkájában; úgy látszott, hogy feloldódik minden percében s vele együtt élvezzi azt az izgalmas vállalkozást, amely halott zsenik tetemeit életre galvanizálja.

Szerették egymást és szerelmüknek mindennap ezer tanujelét adták. Az volt a szokásuk, hogy szavakkal is kifejezést adtak érzelmeiknek s különösen lefekvéskor és felkeléskor gyengéd és zengő szavakkal biztosították egymást ragaszkodásukról. A férfi már negyven esztendő volt; szakált viselt és hosszú haját hátrafésülte. Ez a szakál, mely kicsiny volt ugyan, de körül befonta az arcát, egy időben sok csöndes és óvatos vitára adott köztük alkalmat: az asszony jobban szerette a szabad arcot, de megértette férje ragaszkodását, aki bevallotta, hogy nem tud leszokni gyakori elpirulásairól és állandóan jelentkező szemérmes félénkségéről, félszégéről és bizonytalanságáról, mely könnyen zavarba ejti és arcába korbácsolja a vért az emberek között. Emma asszony tíz esztendővel volt fiatalabb nála, de ez a korkülönbség úgy látszott, hogy szerencsésnek volt nevezhető; házasságukba az asszony fiatalsága szórta a

frisséget, a lendületet, az elfogulatlanságot s ami oly boldoggá tette őket: a kis dolgok állandó örömét.

Hosszan megcsókolták egymást a napfényben s villájukba vonultak. Megebédelték, sétáltak egy keveset, aztán kimentek a délutáni vonathoz, amely Pestre vitte a férfit.

Bensőségesen búcsúzkodtak egymástól.

II.

Délután kertészkedett Emma asszony, majd csónakba ült s több, mint egy órát evezett a Balatonon lassú, egyenletes tempóban. Frissnek és jókedvűnek érezte magát s kellemes melódiákat dúdolt és füttyült. Miután hazatért, a szakácsnővel beszélgetett, majd kiült a verandára, ahová búcsúzó sugarait vetette a narancssárga esti nap. Mindenféle könyvekben lapozgatott, végül Verlaine verseit vette elő s egy-egy soron hosszan eltűnődött. Az egyik vers annyira megtetszett neki, hogy álmodozó mozdulatokkal papirost és ceruzát keresett s hozzáfogott a fordításához. Már el is készült az első és harmadik strófával, amikor elbágyadva félbeszakította időtöltését.

Az jutott most eszébe, hogy sok ilyen megkezdett és félben maradt kis munkája van. Versek, prózai fordítások, még novellák is; egyik-másik el is készült, de ez nem használt nekik; minél később lett valamelyik ilyen szívmunkája, annál távolabb esett tőle. Az érzése közben valódi, de amit csinál, amatőrdolog.

Itt felemelte fejét.

Nem amatőr-e az egész életük? Furcsa, hogy min gondolkodik... egyszerre, ilyen váratlanul... de mégis, ha már felveti ezt a kérdést... nem érdekes? Valahogy olyan távol kerültek az élet-től, hogy szinte nincs is már kapcsolatuk vele. Mások a munkájukból élnek, ők a vagyonukból. Ami pénzt Gergely a munkájáért kap, könyvre sem elég. Van ebben valami játékos jelentéktelenség... S valóban, ahogy egyébként is élnek... Így elvonulva, magukban, s ha jönnek is hozzájuk emberek s ők fel is keresik őket, érintkezésük olyan légies, olyan irodalmi, olyan finom és okos témákra szorítkozik... hogy most egyszerre észreveszi és csodálkozik rajta.

Mennyi mindent lehet másokról hallani!... Mit érezhet például az az asszony, aki a második férjével él? Vagy hogyan van az, ha egy asszonyba beleszeret valaki és megkísértik? Másokkal annyi minden történik, velük semmi... Most is milyen egyedül van... Úgy látszik, bele kell nyugodniok abba, hogy soha sem lesz gyermekük, pedig Gergely is hogy szeretné!... Ők már csak a mások gyermekeivel foglalkoznak, most például Arany János leányával...

Eltolta magától a könyveket, eltépte a lefordított Verlaine-szakaszokat s érthetetlen nyugtalansággal lement a kertbe. Meghívósódott a levegő s a fák egybeolvadtak a homállyal.

Milyen csöndes ez a nyári este!

III.

Szórakozottan vacsorázott s észre sem vette, hogy egyedül megissza azt az üveg bort, amelyet ketten a férjével szoktak elfogyasztani.

- Kezét csókolom, - köszönt az inas s hallotta, hogy a ház másik felén becsukják az ablakokat. Lefekszik a személyzet.

Szél fúj a verandán, behúzódott a szobába. A messzeségben felvonított egy kutya.

Szédült. Elmosolyodott. Nem kellett volna annyi bort innia, de legalább jól fog aludni. Mit csinálhat most Gergely? Bizonyára már lefeküdt a pesti lakásban.

Most léptek hallatszottak a kertben s a következő másodpercben egy ismeretlen vendég lépett a verandára.

- Jóestét, - mondta s letette kalapját.

Emma asszony szótlánul nézett rá. Fiatal, napsütötte arcú férfi volt; sohasem látta.

- Jóestét kívánok, - mondta mégegyszer az idegen. - Harisék itthon vannak, kérem?

Már be is lépett a szobába.

Emma asszony elmosolyodott:

- Nincsenek, - mondta s majdnem nevetett.

- Elmentek? Hová?

- Sehova.

- Hogy-hogy?

- Úgy, uram, hogy itt sem voltak.

- Hát?

- Itt Juhász Gergelyék laknak.

- Komolyan?

- A legkomolyabban.

- Hát Harisék?

- Odaát, Almádiban.

Az idegen férfi nagyot fűjt.

- Na, ezt jól megcsináltam! - mondta bosszankodva s dühösen körülnézett. Emma asszony most már nem tudta megállni nevetés nélkül; a bor szédületéből, a helyzet komikumától felkacagott.

- Miért nevet? - szólt rá ingerülten a férfi.

Emma asszony elhallgatott és sértődötten nézett fel a férfire.

- Nem elég bosszúság ez nekem! - kiáltott fel az idegen. - Az országúton kell hagynom az autóm, mind a két rezervemet defekt érte... tele van az út, kérem, szögekkel!... de nem baj, gondolom, itt vagyok már... és most tessék! Hát most mit csináljak? Almádiba gyalogoljak? Szép kis kirándulás!

Az asszony megint elmosolyodott a férfi bosszankodásán.

- Ejnye, asszonyom, úgy látszik, mulat rajtam... Adjon legalább egy pohár bort, ha szabad esedeznem... Hadd merítsek egy kis erőt és jókedvet belőle...

Emma asszony megint nevetett. Valóban, mulattatta ez a helyzet. Beállít egy idegen férfi, majdnem éjszakának idején, be sem mutatkozik és bort kér tőle. Nevetett rajta, de adott neki. A legjobb borukból.

- Ejha! - csettintett a férfi s megtörölte a száját. Nagyon finom zsebkendőt húzott elő, amint hogy megjelenése egyáltalán a kifogástalan úriember benyomását keltette. Elegáns porköpeny volt rajta, mely alól kockás, barna angol ruha látszott ki. Kitűnő keztyűt szorongatott a

kezében. Magas, erősvállú, bajusztalan, szürkeszemű férfi volt, lehetett talán harminckét-harmincnégyéves.

Megitta a bort, töltött magának egy második és harmadik pohárral, aztán gyors mozdulattal a pohárszékre dobta sapkáját, keztyűjét s leült.

- Megengedi, hogy egy kicsit kifűjjam magam? De akkor maga is igyék egy pohárával... No, ne hagyjon így egyedül!...

Volt valami kedves, hízelkedő csengés a hangjában. Komoly férfinak látszott, de egy kis vonzó, szinte diákos frissesség is áradt a mozdulataiból. Leült és csöndesen, halkán beszélni kezdett az asszonnyal. Mesélt. Most tett meg egy nagy autótutat. Biarritzból jött meg a minap Párizson át Budapestre. Anekdótázott, kis kalandokat adott elő, a barátairól beszélt és londoni szép asszonyokról. Megtelt vele a szoba. Ittak és megbarátkoztak.

Egyszerre felállt s az asszony azt hitte, hogy távozni akar. Szinte sajnálta s arra gondolt, hogy ezt megmondja neki, de egyúttal nevetve arra kéri, hogy mutatkozzék be végre. A férfi azonban váratlan mozdulattal lecsavarta a villanyt s mire az asszony felkiáltott a meglepetéstől, már hihetetlen erővel a karjaiba zárta és szájával elnémította segítségért sikongó ajkait.

Néhány percig elkeseredetten dulakodtak. Akkor az asszony kimerülten, aléltan megadta magát a sorsának.

IV.

Harmadnapra megérkezett Budapestről Juhász Gergely s amikor meg akarta csókolni feleségét, Emma asszony elvonta az arcát. Körülbelül egy óra hosszat bizonytalanul tettek-vettek egymás körül, végül az asszony magához kérte a férfit.

- Beszélni valóm van veled, - mondta neki sápadtan, idegesen. Az ajka reszketett.

- Valami bajod van? - kérdezte aggódva Juhász. - Olyan idegesnek látszol...

- Gergely, borzasztó dolgot kell veled közölnöm, mert borzalmas dolog történt velem. El kell válnunk egymástól.

A férfi nem tudott szóhoz jutni.

Az asszony nem nézett rá, hogy beszélni tudjon tovább.

- Gergely, én most is szeretlek, - mondta reszkető hangon és arcát könnyek árasztották el, - én azelőtt is szerettelek és mindig szeretni foglak. És én mégis megcsaltalak.

Juhász legyintett. Egy szót sem tudott elhinni a vallomásból. - Megcsaltál!? - s nevetnie kellett. Rémulten meredt az asszonyra; azt hitte, valami alattomos baj támadta meg az idegeit.

- Megcsaltalak, - folytatta kétségbeesetten az asszony, - pedig én nem akartalak megcsalni. És megcsaltalak és még mindig élek és akkor sem haltam meg és azt sem mondhatom, hogy leütöttek és úgy történt. Nem védekeztem erősebben, mint a mi nászéjszakánkon... és nekem ez a mámor jól esett... És én nem tudom, mi ez... és nem tudom, hogy' történt... Ez vér, vér! Ez vér, Gergely... és én azt sem tudom, hogy ki volt!

Juhász Gergely lassankint megértette a helyzetet. Felordított és öklét tördelte. Már meg akarta ütni az asszonyt, amikor rettenetes kínjában kiegyenesedett és nyugalmat parancsolt magára.

- De hát ki volt? - ordította.

- Nem tudom, - hanyatlott egy székbe az asszony.

- Csak úgy bejött?

Emma bólintott.

- És szereted?

- Téged szeretlek.

- És mégis?

- Mégis.

- Hát mi ez?

Az asszony kifordította tenyerét: üres volt, nem volt benne felelet.

Juhász Gergely zokogott. Emma mozdulatlanul nézte, szemében a rémület tátongott.

V.

Napokon át viaskodtak és kínlódtak. Az asszony egyre fáradtabban hangoztatta azt az álláspontját, hogy közösen nem élhetik át ezt a szörnyűséget, hiszen elvesztették életük tisztaságát; el kell válniuk.

- Szereted? - kérdezte ilyenkor századszor is a férfi.

- Téged szeretlek, hozzád tartozom, - felelte az asszony.

Juhász Gergely pedig egyre mélyebben élte bele magát abba a felfogásba, hogy boldogságukat, életüket nem dobhatják oda prédául egy... egy ilyen... incidensnek. Véletlen tragédia történt, túl kell tenniük magukat rajta s ismét meg kell találniuk egymást. Véleményéről meg akarta győzni az asszonyt s többek közt elmondotta, hogy egyszer ő is megcsalta a házasságuk alatt. Egy kis színésznővel: egyetlenegyszer; eddig nem merte bevallani.

- De hát akkor, - sikoltott fel az asszony, - kik vagyunk? mik vagyunk? Mi nem vagyunk mi magunk? És vannak bennünk emberek, erők, hatalmak, akik erősebbek nálunk??

Éjszaka felriadt és az ágyát nézte. Mindenféle vért látott.

VI.

Napokon át beszéltek, vitatkoztak.

Egy délután azt mondta csendesén a férfi az asszonynak, hogy menjenek át Almádiba. Emma érezte, hogy miről van szó. Szemtől-szembe!

- Menjünk, - mondta belenyugodva.

Hariséknál, akik régi ismerőseik voltak, ott találták az idegen férfit. Bemutatkozott:

- Hegedűs vagyok, - mormolta sápadtan, - Hegedűs Lajos... - s begombolta a kabátját.

Ott töltötték az egész estét s Juhász mindenképpen azon volt, hogy a felesége nyugodtan, zavartalanul társaloghasson az idegennel. Amikor éjszaka hazatértek, kérdőn állott eléje.

- Oly boldog vagyok! - sóhajtott felfrissülve az asszony. - Semmi, semmi az egész!

- Semmi? - mosolygott a férfi.

- Ha tudnád, milyen jelentéktelen! Senki, semmi... Ennyit nem érzek!... - s a körme hegyét mutatta.

Juhász hangosan nevetett:

- Látod! Látod!

Megfogta felesége kezét s örömeiben meg akarta csókolni, Emma megrázkódott s félénken, majd egyre határozottabban elvonta magát.

- Még ne... nem!... Majd... - suttogta s kipirult.

- Jó, fiam, várok.

S mindketten egyre gondoltak; mi lesz, ha a véletlen megismétlődik?

VII.

Egy pár nap múlva Harisék jöttek át hozzájuk. Egy észrevétlen percben, egyedül maradt Hegedűs az asszonnyal. Eléje állt és így szólt:

- Nem tudom azt az éjszakát elfeledni. Már rég el kellett volna utaznom. Berlinben van fontos ügyem. Maga miatt vagyok itt. Soha senkit sem szerettem. Maga az egyetlen. Válgjon el.

Az asszony szeme tágra meredt. Ki ez az ember? Mit beszél ez az ember? Ilyen egyszerűnek gondolja ez az életet?

- Legyen a feleségem.

Meg akarta csókolni. Az asszony még érezte a leheletét - egyszerre megint sötétséget látott, mintha a napot oltotta volna el a keze... megszedült... most, most megint megtörténik, ami akkor este... mi ez? hát mi ez?... A térde megreszketett, megtántorodott, hirtelen kinyitotta a szemét, meglátta az íróasztalon a nagy papírvágókést s a férfi mellébe döfte.

A férfit elszállították.

S egy hét múlva Emma asszony Juhász Gergely elé állt, lehajtotta fejét s így szólt:

- Gyermekem lesz.

A hangja minden bánaton át tisztán csengett.

VIII.

Amikor Hegedűs Lajos felgyógyult, első útja az asszonyhoz vezetett. Emma asszony a zongoránál ült és egy Beethoven-szonátát játszott. Az Apassionatát.

Alkonyodott.

A férfi belépett a szobába s Juhász Gergely, aki az asszony háta mögött ült, ujját a szájára tette: álljon meg, maradjon csöndben. Néhány perc múlva Gergely lábújjhegyen kisurrant a szobából s a villa leghátsóbb szobájában föbelőtte magát.

Halkan verődött ide a lövés zaja. Az idegen férfi Emma asszony mögé lépett s befogta a fülét. Ne halljon meg semmit... Az asszony megismerte az érintését. A vér előntötte az arcát. Jobb kezével megragadta a kezét és megcsókolta.

A másik kezével tovább játszotta az Apassionatát.

PÁRIZSBA.

Egy régi-régi nyáron Normandiában járkáltam s egy este, későn, D.-be érkeztem. Kis városka a tenger mellett; nyáron él, júniustól októberig, amikor elárasztják az idegenek, azontúl hosszú téli álomba süllyed. Becsöngettem a Hotel des deux lions kapuján - útközben ajánlották ezt a szállást - s két perc mulva már szemben állottam a Két Oroszlán tulajdonosával, Robert úrral. Azt hiszem, Maupassantnak igaza van, mikor ezeket a normandiákat leírja; erre a monsieur Robertra legalább is emlékeztem már Maupassantból. A meglehetősen nagy szálloda éjjeli szolgálatát egy agyondolgozott, vézna kis francia nő végezte el; ő ült Robert úr íróasztalánál, mely a kapu mögött magas emelvényen hatalmaskodott s az volt a benyomásom, amikor megpillantottam, hogy Dickens szenvedő hőseitől megtanulta a kényszerű virrasztás módszereit; legalább is azt képzeltem el, amikor véres, álmos szemébe néztem, hogy folyton csipkedi, fájón véresre csipdesi magát, nehogy elaludjon. Rögtön hívta Robert urat, aki udvariasan, de szigorúan végigmért. Túl lehetett már az ötvenen M. George Robert, ezzel a sok r-rel a nevében. Zömök, izmos és vaskoscsontú férfi volt, deres bajusszal, ami elborította a száját. Gömbölyű diószemekkel nézett rám, meleg tekintettel, de szúrósan. A mellényén vastag aranylánc húzódott át.

- Adok önnek szobát, - jelentette ki és megfordult.

- Köszönöm, - mormoltam s elfogódottan követtem. Ijedten néztem körül. Amerre mentünk, mindenütt kiabáló felirat fogadott. Az ajtón, amikor betettem, ez a figyelmeztetés szólt rám: «Uram, Asszonyom, nem felejtett el valamit?» - Zavartan nyúltam zsebeimhez. A lépcsőn, mely az emeletre vezetett, ez a felírás állított meg: «Lépcső». Alatta ez: «Feltétlenül törölje meg a lábát!» Feltétel nélkül megtöröltem. Lepillantottam a lépcsőről és nagy fekete táblán tapadt meg a tekintetem. «Tegye ide a szobája kulcsát!» - olvastam a táblán fent, lent pedig ezt: «Sem az uraknak, sem a hölgyeknek nem szabad fürdőruhában és fürdőköpenyben a szállodába lépniök». Amerre haladtunk, lépcsőn, folyosón, mindenütt parancsok, rendeletek, utasítások fogadtak. Rend az van itt. Sőt, fegyelem.

Azt gondoltam, hogy tévedtem és rögtön eltávozom.

- Ne fáradjon, - mondtam barátságosan a harmadik emeleten - úgysem megyek ilyen magasra. Nem felelt.

A negyedik emeleten, szemben a lépcsővel, kinyitott egy szobát. Felgyújtotta a villanyt.

- Ez lesz a szobája, - s ijesztően mosolygott.

Egy ágyat, egy szekrényt, egy mosdót s egy akkora asztalt találtam, hogy a könyököm nem fért rá.

- Ez nem lesz az én szobám, - feleltem, olyan udvarias nyugalommal, hogy tiszteltem magam érte.

- Miért? - kérdezte hangosan.

- Mert egyes országokban különb börtönöket láttam ennél a szobánál, - mondtam legkedvesebb mosolyommal, amellyel már többször bajom volt rövid életem folyamán. Ezúttal is. Lehet, hogy megjegyzésem is, mosolyom is sértő volt, de Robert úr felháborodását is túlzottnak ítélt. Leoltotta a villanyt, becsapta az ajtót s erélyes mozdulattal mutatta nekem az utat, lefelé, a hangosan kopogó falépcsőn. Én mentem, de ő követett és vitatkozott, szótlanúsággal. Vitatkozott! Veszekedett. Leszidott. Hogy ez nem szoba? Egész Normandiában nem találok ilyet. Bizonyára idegen vagyok s elviselhetetlen, hogy egyes idegenek újabban

milyen ellenszenvesen nagy kívánságokkal érkeznek. Én is ilyen vagyok. Idegen és ellenszenves. És egyáltalán, mit törődöm a szobámmal? Örüljek, hogy éjszaka van hová lefeküdnöm. Lefeküdni csak tudok? Van ágy? Van. Reggel süt a nap, menjek a tengerre, a levegőre. Rám fér. Maradjak ott egész nap. De ehhez semmi köze. A fontos a koszt. Ilyen kosztot egész Normandiában nem kapok. És az egész emeletet most építette és ebben a szobában még senki sem lakott. Nekem tartogatta.

Nem feleltem; gondoltam, semmi közöm hozzá. Poggyászom a pályaudvaron, eltávozom. Oly hangosan szidott azonban, hogy páros jelenetünk nem maradhatott tanúk nélkül. Az első emeleten csatlakozott hozzánk egy fiatalember. Bemutatkozott, kezét nyújtotta:

- Bournac.

Azt is mondta, hogy veje Robert úrnak és résztvesz a szálloda vezetésében.

- Alkalmazottam, - tisztázta a helyzetet Robert úr.

Egy fiatal nő - nem tudtam még ekkor, leány-e, vagy asszony - szintén hozzánk lépett valamelyik szobából. Bólintott rám. Meghajoltam.

Bournac úr egy találó igazságot mondott.

- Ha az úrnak nem tetszik az a szoba, amit mutatott neki, adjunk neki egy másikat.

Én mindenesetre távozni akartam.

- Nézzen meg egy másik szobát, - mondta szépen csengő hangon a fiatal nő. - Majd az uram...
- s Bournac úrra mutatott.

- De miért nem tetszik az, amit én adok neki! - kiabált Robert úr. - Nem is nézte meg! Tudja ön, mennyi pénzt költöttem erre az új emeletre?

Nem mondhattam meg, hogy nem tudom, mert Bournac úr karon fogott. - Nem kell mingyárt... - valami olyat mondott zamatos francia kifejezésekkel, hogy: a plafónra ugrani... meg, hogy ő a hotelos, én a vendég... de már vitt is egy csinos szobába az első emeleten.

Bournac úr itt közel hajolt hozzám és bizalmas lett.

- Ne haragudjon, uram, - magyarázta - rettenetes ember! Én is alig boldogulok vele.

- De hiszen a veje!

Ingerülten legyintett.

- Nem törődik ez a lányával sem! Az a szép asszonyka, akit lent látott, az én feleségem. Én tanár vagyok. Gimnáziumi tanár. Ismeri ön Plutarchos jellemeit?

- Homályosan.

- Ez egy ilyen jellem. Ahogy Plutarchos leírja. Montaignet ismeri?

- Meglehetősen.

- Akkor megérti. Nincs kultúrája! Műveletlen, mint egy állat. De sehol Normandiában nincs olyan koszt, mint nála. A legjobb konyha. Van egy szakácsnéja!... A szeretője. Özvegy. És zsarnok. Mindenkit halálra dolgoztat, engem is, a leányát is. Semmit nem ad, csak egy kis fizetést. Gondoltam, nyár van... vakáció... segítsek neki. De ma összevesztem vele. Goromba. Zsarnok. Állat. Nincs kultúrája! Ez az utolsó nyár, amit vele töltök.

Szeretetre méltóan megrázta a karom.

- Kérem, fogadja el ezt a szobát és érezze itt jól magát.

Szokásos gyöngeséggel megígértem, hogy teljesítem kérését.

*

Rosszul aludtam. Ezek a száguldó sportautók szinte az ágyamon át rohantak a tenger felé... Unalmamban és álmatlanságomban egy kötet Knut Hamsunt tartottam a szemem elé és minden tizedik sort figyelmesebben elolvastam. Találtam a könyvben egy kis novellát, amelyet nem tudtam megérteni. Az volt a címe: *A gyűrű*. És azt írta Knut Hamsun, hogy egy nagy társaságban látott egyszer egy szerelmes fiatal leányt. Sugárzó mély szeme volt, amely nem tudta rejtgetni érzéseit. Kit szeretett? Azt a fiatalembert, aki az ablaknál állott, aki a ház fia volt, uniformist viselt és «oroszlánhangon beszélt». Így írta Knut Hamsun, erre pontosan emlékszem. Oroszlánhangon. És a fiatal leány szemei végigcsókolták a fiatalembert... Knut Hamsun így szólt a leányhoz: - Az idő tiszta és nagyszerű! Jól mulattál ma? - Mert akkor már este volt... Ezt mondta Knut Hamsun és újjáról lehúzta az eljegyzési gyűrűt. - Nézd, a gyűrű, amit adtál, túlságosan szűk lett nekem... szorít... tágítsd ki nekem, akarod?... - A leány megfogta Knut Hamsun kezét: - Add ide, meglátod, hogy nagyobb lesz... - És Knut Hamsun odaadta a gyűrűt. Egy hónappal később találkozott a leánnyal. Szerette volna megkérdezni, mi történt a gyűrűvel, de nem tette; nem sürgős, gondolta, hagyjunk még időt neki. A leány messze elnézett az utcán és így kiáltott fel: - Igaz, a gyűrű! Nem volt szerencsém vele... tán el is vesztettem... - És választ várt. - Akarsz engem a gyűrű helyett? - kérdezte aztán nyugtalanul. - Nem, - felelte Knut Hamsun. És megint elmúlt egy esztendő. Akkor megint találkoztak. Háromszor olyan kék és háromszor olyan ragyogó volt a leány szeme. De a szája megnőtt és az arca sápadt lett. - Itt a gyűrűd, - kiáltotta - az eljegyzési gyűrűd. Megtaláltam, kedvesem, megnagyítottam, most már nem szorít téged. - Knut Hamsun nézte, nézte az elhagyott asszonyt, megnőtt és halálos száját... a gyűrűt, és csendesen így sóhajtott: - Ó... nincs szerencsénk, ezzel a gyűrűvel... most meg nagyon nagy.

Többször elolvastam ezt a novellát és nem értettem, akárhogyan éreztem, hogy értem. Néha azt hittem, hogy buta, aztán azt, hogy nagyon mély. Knut Hamsun bizonyosan akar vele valami fontosat mondani. De mit?

Nem tudom.

*

Reggel, meglehetősen álmatlanul, kiálltam a hotel elé és bámultam a fényben futkosó felhőket. Arra jött Bournac úr. Fiatalember, lehet harmincéves. Talán harminckettő. Azt hiszem, ostoba. Vagy korlátolt. Az a fajta, akivel az élet az ő nagyüzemét lebonyolítja. Barna, csontos-arcú; szűk homloka van, mint egy madárnak. De nagy, kemény fogai.

Sajnáltam nála kis feleségét.

Az is arra jött. Asszonyka. Mezei virág, ibolyaszem.

Mondom neki:

- Gyakran jár Párizsba?

Mosolyog, félénken:

- Soha.

- Nem volt még Párizsban?

- Nem.

- Hogy lehet ez?

- Nászútra oda akartunk menni, de aztán... mon père...

Azt hiszem, nem volt pénzük. Vagy sajnálták kiadni.

Tudtam, hogy lázítok, de nem állhattam meg. Nem tudom, miért, Knut Hamsun gyűrűje jutott eszembe.

- Tudja, hogy mi van Párizsban?

- Ó, tudom...

Ezt úgy mondta, hogy láttam, Párizs az ő álmainak csodája. Én szerelmes vagyok Párizsba, mert láttam. De ő szebbnek érzi, mert nem látta.

- Ruha... színház... sok ember... nagy élet!? - mondtam, bizonyára helytelenül, egy bizonyos szempontból.

Mosolygott. A szeme sírt.

- És négy órára innét...

- Majd egyszer.

- Mikor?

Robert úr jött, az apja. Nagy kulcsot dobott felé. A levegőben elkapta.

- Hozz fel bort a pincéből!

*

A koszt valóban nagyszerű volt és a szállodában példás fegyelem uralkodott. Ez a Mr. Robert úgy összetartotta az egész üzemet, mint egy győztes hadsereget. És halálra dolgoztatta a két fiatait. És minden centime-mal számolt.

Az asszonykáról folyton Knut Hamsun gyűrűje jutott eszembe. Miért, nem tudom. Lehet, hogy szimbólum ez a gyűrű? Talán azt jelenti, hogy: a cél. Amit az ember el akart érni. Gyűrű = Cél. A gazdagság. A boldogság. A siker. Az író, a színész, az ügyvéd, a politikus, az asszony célja. És küzdenek érte. S amire elérik, a gyűrű lötyög az ember újján. Túlsokat adott az ember érte. Vágyat, akaratot, szenvedést, megalázkodást, önmegtágadást... És ki tudja, még mit áldoz fel minden ember, amíg eléri célját. És akkor? Talán már nem is kell. Az ár, amit fizetünk, nincs arányban a céllal, amit ér. Ezt akarta mondani Knut Hamsun?

Ez folyton kísértett engem.

Pedig talán csak egy erotikus novella.

*

Egy éjszaka, amikor bálból mentem haza, álarcosbálból, ahol nem volt maszkom és nem táncoltam, rettenetes lárma állított meg az első emeleten, ahol a sarokban két szobában laktak Roberték. Az asszonykára, meg a gyűrűre gondoltam s ez valahogyan bátorságot adott. Be-nyitottam.

Borzalmas tűzben álltak szemben egymással. A szemük égett, arcuk vörös volt. És már rekedtre kiabálták magukat.

Lassankint megértettem, hogy a hotel udvarán Bournac úr értékes gyémántgyűrűt talált. Megnéztem. Villogó fehér gyémánt volt. Úgy mutatta meg, hogy messzire elvont Robert úr közeléből és az ablaknál elem ragyogtatta. Most azon volt a vita, hogy kié a gyűrű? Bournac úr-e, aki találta, vagy Robert úr, aki a szálloda tulajdonosa? Az eszükbe sem jutott, hogy valamelyik vendégé lehet, aki elvesztette.

Engem is belevontak a verekedésbe és hajnalig harcoltunk. Ekkor én döntöttem.

Megfogtam a gyűrűt és Bournacné kezébe tettem:

- A magáé.

Csönd lett.

- A magáé, - mondtam Bournacnénak és megcsókoltam égő arcát.

A két férfi megdöbbenve rám meredt. Azt hittem, véresre vernek. Robert úr keze ökölbe szorult; káromkodott. A két fiatal szeme összevillant; két szövetséges, két cinkos. Azon tűnődtem, hogy ez a két, életre és szabadságra sóvárgó, de rabszolgasorban kínlódó fiatal-ember egy ilyen éjszakán megöli egyszer Robert urat...

Bournacné a gyűrűvel elsietett. Aztán én is szótlánul a szobámba vonultam, mint egy erkölcstelen igazságszolgáltatás, aki lelkemre vettem egy bűnt. Hogy fogom ezt elintézni magammal? Hogyan fogom eljuttatni a gyűrűt jogos tulajdonosának?

*

Másnap este nem tudtam emberek közé menni; a szobában vacsoráztam s magammal maradtam. Egyszerre, éjfél felé, halkán nyílt az ajtó és Bournacné surrant be hozzám.

- Köszönöm, - suttogta halálos izgalomban.

- Megvan még a gyűrű? - kérdeztem hosszú hallgatás után.

- Meg! - sóhajtotta szenvedélyesen. - Az apám gyűlöl. Egy ruhát nem csináltathatok! Egész nyáron ebben kell járnom és nézem ezt a sok elegáns szépasszonyt, naponta háromszor öltözködhetnek és mindennap más ruhába... Nincs egy ékszerem, nincs pénzünk... minden nála van és viszi a takarékbá!... Éheztet minket... Olvasta Plutarchos jellemeit?

- Nagyon régen?

- És Montaignet?

- Inkább.

- Akkor megérti. Úgy-e, érti a mi helyzetünket? Reggel öttől éjfélig kell neki dolgoznunk. Rosszabbak vagyunk a cselédeknél. Azokat is megveri. Legjobban a szakácsnéval bánik, az a szeretője. Az én szegény, szép anyám után!... Ha ismerte volna...

- Sajnálom, igazán.

- Tudom, hogy az apám, de Bournacot én szeretem... nagyon szeretem. A férjem. És tanár a gimnáziumban. És úgy kell dolgoznia, mint egy pincérnek, mint egy szolgának. Amikor elvett, azt hitte, hogy pénzt kap tőlünk. Nem kapott. Becsapták. Szeret engem.

Sóhajtott. Könnyezett.

- És még nem tudtunk Párizsba menni. Ő se. Pedig hogy'... hogyan szeretnénk! De el fogunk menni!... El fogunk menni!

Gyűlölet, szenvedély, düh, rettenetesen dühös vágy égett a szemében. Szomorúnak és csúnyának találtam ebben a percben.

- Adja vissza a gyűrűt, - mormoltam. - Csak tréfáltam tegnap.

Nem értette.

Izgatottan nevetett.

- Köszönöm a gyűrűt! - kiáltotta.

Aztán megcsókolta az arcomat és kiszaladt.

- Köszönöm, - mormoltam fanyarul.

*

Két nap múlva elutaztam innét. Amikor kocsiba szálltam, Robert úr hatalmas bőröndöt cipelt fel a negyedik emeletre. Kevés személyzetet tartott, inkább maga dolgozott. Arra gondoltam, hogyha nem volna ilyen, sohasem tudta volna felépíteni ezt a nagy és jövedelmező szállodát. Ezt meg ezek a fiatalok nem értik... Sohasem felejttem el Robert úr tekintetét, ahogy a nagy bőrönd alól búcsúzásul visszanezett rám. Valami gyáva jóság bujkált a szemében. Jóság? Lehet. De valami aggodás is. Hogy vajjon fogja-e, tartja-e ezt a hatalmas bőröndöt, ami alatt majdhogy összeroskad...

Sosem láttam többé Robert urat.

Pár év múlva megint arra jártam és eszembe jutottak ezek az emberek. Benéztem a Két Oroszlánba. Bournac úr ült az emelvényen a nagy íróasztalnál.

Rámnézett, szigorúan:

- Szobát parancsol? - kérdezte, mint egy hadvezér.

Megismertettem magam.

Kényszeredetten elmosolyodott hosszúra nőtt bajusza alatt, mint egy nagyon elfoglalt ember.

- George Robert úr hol van? - kérdeztem.

- Meghalt.

Elmondta, hogy nagyon sok bajuk volt vele egy idő óta. Mindenkivel összeveszett, mindenkit leszidott, sőt később iszákos lett. Munka után, éjjel, a pincébe ment és leitta magát. Reggel úgy vonszolták az ágyba, eszméletlenül. Egyszer megverte az orvosát.

- olvasta Plutarchos jellemeit?

- Régen.

- Akkor megérti. C'est ca.

Hallgattam azt a szigorú ítéletet s eltűnődtem. Azt hiszem, ez a George Robert, ezzel a sok r-rel a nevében, valami hősi halott lett a garasos munka harcmezején...

Bournacné sietett hozzánk a konyhából.

Ő rögtön megismert.

- Hogy van?

- Dolgozunk, - mondta energikusan.

Ócska kis ruha volt rajta. Rosszabb annál, amit az apja idejében viselt.

- Hát Párizsban voltak-e?

- Nem.

- Nem?

- Nem.

Bournac úr megjegyezte:

- Kinek van ideje? És pénze?

És rögtön:

- Hát szobát parancsol?

- Nem... köszönöm. Csak azt akartam megkérdezni, hogy itt felejtettem *akkor* egy...

- Mit? - vágott közbe indulatosan Bournacné.

Azt hiszem, a gyűrűre gondolt.

- Egy kedves könyvemet... Knut Hamsun... novellák...

Bournac úr kijelentette:

- Nálunk nem maradt kérem, semmi sem. Mert, ami itt marad, azt visszaadjuk.

Meg vagyok győződve róla, hogy a szobájukban őrzik.

RENDBEN VAN.

- Menjen vissza a nagyságos asszonyért, - mondta a sofförnek, aki nagyszerű olasz gépkocsijának pótolhatatlan szolgája és gondozója volt. Megállt az éjszakai csöndbe borult villa előtt s mint mindig, most is megvárta az autó indulását. Egy pillantást vetett még a gép után, mely majdnem olyan közel állt a szívéhez, mint felesége, aztán két hirtelen körülötte termett szolgától kísérvé, lassan felsétált a házba.

Milyen jó, csöndes béke van itthon! Ejnye, itt az öregség? A hatalmas úr, aki zajban, a kapitalizmus és imperializmus erős csatáiban nőtt nagygyá, fáradni kezd már talán s csöndre szomjazik? Mosolygott. Csak a munka miatt kell a csönd, most is. Sürgősen át kell tanulmányoznia két tervezetet, egy nagy vállalatának szanalási tervét s egy új, válságokkal küzdő gyártelepnek a vételi ajánlatát. Reggelre döntést ígért s már éjjeli két óra elmúlt. Aludni is kell négy-öt órát s egy óra mulva itthon van az asszony is!... ó, milyen megrázóan szép volt ma!

A szolgákat elküldte, egyedül lépett a dolgozószobájába. Mikor elment az imént egy tükör előtt, a sötét teremben különös, hideg érzés suhant át rajta. A tükörben egy árnyék haladt el, vele ellenkező irányban s ha érdemesnek tartaná behatóbban foglalkozni a képzelet jelenségeivel, megesküdne rá, hogy ennek az árnyéknak súlyban, térfogatban, melegségben majdnem annyi élettani jelentősége volt, mint bármely ügynevezett élő lénynek. Mulatságos! Ivott egy keveset, talán sokat is. Az asszony... hát valóban. Megdöbbenő hatása van rá a szemének, - igen, ez a titka. Van egy pillantása, mely oly mélyről villan, hogy van egy sárgafényű gyökere, mintha egyenest a szem véréből fakadna: s oly mélyre hatol, hogy a tarkóján valami belefájdul. A csontjai? Az agyveleje? Ma sokszor nézett így rá az asszony és sokszor megsajdult a feje. Ilyenkor sűrűn hideg pezsgőt ivott. Érdekes! Dehát akkor... érthetetlen! - ez az árnyék a tükörben - ha az ő árnyéka! - miért nem haladt vele egy irányban, miért volt olyan, mintha tőle eltávozna?

Mosolygott. Az asszony - nagyon szép. A bárónő... érdemes volt öt esztendeig küzdeni érte és megszámlálhatatlan pénzt költeni rá. Végül mégis az ő nagyságos asszonya lett. Megérte. Egy óra mulva itthon lesz. A munka - az is megérte. Ó, Istenem, hát nem szép az élet?! Mindenért fizetni kell, mindennek megvan az ára, de hát minden kapható. Amiért nem pénzt, azért munkát, tehetséget, erőt, időt kell adni. A világ a liberalizmusnak egy nagy üzlete, melyben jutányos árban részesülnek a tehetséges és erős vállalkozók. Nem szép ez? Nem okos ez? Mily értelmes dolog ez... S milyen jó egyszer egy órára így egyedül maradni, csöndben, kissé kábultan a pezsgőtől, egy asszony illatától, a siker, a pénz, a hatalom biztonságában s mindezt így - megérteni.

Már éles fényben égtek dolgozószobájának lámpái, már levetette frakkja kabátját s felöltötte házi ruháját, elsétált a kis felszolgálóasztal mellett s meggyőződött róla, hogy helyén van a friss víz, a hideg tea s az éjszakai szivar, amikor egy pillantást vetett a sötét kertre és a rendkívüli, világos égboltra. Fehér felhők, foszlányokra tépve, szinte a feloszlás állapotában rohantak keresztül-kasul az égen, mintha a láthatatlan hold hideg ezüstös fénye kergetné őket. Az volt a furcsa, hogy ahogy így nézte ezt a majdnem hangot adó felhőnyáját, az Operaházban érezte hirtelen magát, megszokott páholyában, egy nagy előadás harmadik felvonásában, amikor a daloló dráma viharos fordulataira megindulnak az ég felhői. Íme, már hangokat is hall, - ó, sajtáságos... a saját hangját hallja, de minő magasságban és zengésben, az érzésnek mily megrázó kifejezésével, elbűvölőn és fenségesen... áll a színpadon, torkából ömlik az édes, forró hang és búcsúzik az asszonytól, akitől elszakad.

De hát miért? Miért éppen most, amikor minden olyan rendben van és minden olyan világosan érthető, miért éppen most? - akarta kérdezni, de már észre sem vette, hogy eltávozik

az ablaktól, leül az íróasztalához és szétnyitja iratait. Nézte az égszínkéek betűkkel gépelt sorokat, a számoszlopokat s kinyújtotta kezét, hogy ceruzát szorítson újjai közé és ellenőrizze az adatokat. Útközben megállt a keze s leült az asztal márványlapjára. Elzsibbadt s mohón magába szívta a márvány hidegségét. Lehuntya szemét a váratlan fáradságtól s rögtön elmosolyodott, mert az asszony köldökét látta. A rózsaszínű gödör egyre mélyült, feketedett, végül szemmé változott, ciklopszi nagy szemmé, amely hívón és izgatón az agyvelejébe nézett; mint egy tiszta szög, úgy hasított fejébe a tekintet. Fájt. Meg akart mozdulni, de nem tudott. Elmosolyodott a tehetetlenségén. Hogy tud ez az asszony nézni! Ó, sietni kellene, nemsokára itt az asszony és forró, sok-sok szerelemmel ki kellene venni szeméből ezeket az éles sugarakat, hogy megnyugodjanak a szemek s neki se fájjanak.

Ej, biztosan többet ivott a kelleténél, - megkapaszkodott a szék karfájában s előre emelkedett. A szemét is kinyitotta. Ekkor meghallotta asztalán az óra ketyegését. Ó tette oda, mikor levetette kabátját, a lapos aranyórát. Ni, hogy' ketyeg, kopog, igyekszik. Hogy él! Ó, egy légy. Hát ez hogy kerül ide? Nem tudják, hogy utálja a legyeket? Nagy, fekete légy. Ráül az órára. Eltakarja az időt. Elkergette. A légy elszállt, aztán visszarepült s ráült az iratokra. Milyen hangos ez az óra! Az óra tulajdonképpen az ember hatalmának a jelképe. Van misztikusabb, megfoghatatlanabb, metafizikaibb fogalom az időnél? Az idő az élet, a halhatatlanság, a hatalom. Aki ura az időnek, ura a sikernek. Az idő a múlt, amelyben megmérhetjük életünket, a jelen, melyet élvezhetünk, a jövő, melyet meghódíthatunk. És íme, egy órával, egy szerkezettel - a zsebünkbe tehetjük. Ha akarja, megállítja.

Ó, mily lírikus!... És a légy megint rászáll. Most ő uralkodik a Hatalmon, - biztosan azt hiszi. Egy légy... egy óra... egy idő... egy hatalom... ó, mit érezhetett az a francia pénzügyminiszter, aki a randevúján, a szeretője karjaiban halt meg? Megütötte a guta. Borzalmas lehet egy gutaütés. Hirtelen jön, észre sem veszi az ember. Milyen lehetett annak a szépasszonynak a szeme, amikor a legédesebb lázban egyszerre megérezte a legfagyasztóbb hidegséget?

Számolt. Igen, ez 650 millió... rendben van... 3 milliárd 250... rendben van... most ez a gép... rendben van... inventár... haszon... rendben van... Ó! - nyögött fel hirtelen - a jobb karja, válla lehanyatlott, a feje oldalt fordult s lezuhant az asztalra. Csontos, gömbölyű feje, nagy feje szederjesen ragyogott a villanyfényben, ősz hajszájai is csillogtak. A gallérja behorpadt. Húsos, kékes ajkai kissé szétnyíltak s fogai sárgásan szivárványlottak. Szája szögletében kis habos, véres csík csörgedezett lefelé.

Az óra hangosan ketyegett és a fekete, tavaszi légy ráült az órára.

BOLDOGHNÉ.

Két asszony sétált a nyári tengerparton. A hold a hátukba sütött.

- Te azért maradtál egyedül, mert... - folytatta az egyik.
- Miért én? - szakította félbe idegesen a másik. - Mért nem beszélsz magadról, Marietta?
- Tudod, Sári, hogy az ember mindig jobban látja a más hibáit.
- És mi az én hibám? Nem voltam szép?
- Még most is az vagy!
- Nem voltam gazdag?
- Most is az vagy!
- Buta vagyok?
- Okos vagy, Sári! Nálam is okosabb.
- Hát akkor mit akarsz!?! Mi hibát követhet el egy asszony, aki szép, okos és gazdag?
- Nézd, Sári... Ne légy ideges... Hiszen csak beszélgetünk...
- Beszélgetünk! Beszélgetünk! Te mindig csak beszélsz és ezzel az ürüggyel felforgatod az embert! Jól vacsoráztam, jól éreztem magam, semmi bajom se volt... és már megint össze-túrod a multamat, a gondolataimat, az egész életemet... ej, hagyj békében! Eridj haza, majd otthon találkozunk. Szervusz!

Otthagytta a barátnőjét a holdfényben és erélyes léptekkel befordult a házak közé. Láz öntötte el arcát, keze görcsösen szorongatta a retiküljét. Hangosan szidta Mariettát, aki a barátság jogán megint felszaggatta régi sebeit. Kinek jutott ma eszébe, hogy egyedül van? Kinek fáj ez? Egyedül! Egyedül! Ki nincs egyedül? Jobb volna, ha most egy férfival vagy egy gyerekkel sétálna itt? Nem is hiányzott, egyik sem; miért juttatják eszébe, hogy mégis hiányozhatnak?... Le kellett már inteni ezt az asszonyt, aki folyton okosabb akar lenni nála, az egész életnél. Így történt, az élet így akarta, úgy van jól minden, ahogy van. Ilyen egy fecsegő!

Elhaladt a kaszinó mellett s felnézett a kivilágított ablakokra, melyeken sárgás selyem szűrte a fényt. Egy-egy automobil siklott nesztelenül a följárat elé és szolgák segítették ki a kocsikból az urakat és hölgyeket. A csöndes éjszakában egy-egy nevetés bugyborékkolt, messzebb a parkokból egy-egy fütyü sivített a tenger felé. Csöndesnek látszott az éjszaka, elhagyatottnak az egész part, de mégis nyugtalanítóan, szinte izgatóan érezni lehetett, hogy pattanásig feszült idegekkel nevet, sír, zihál itt mindenfelé a park körül, a kaszinóban, az éttermekben, a táncosbárokban az élet. Estélyi ruhájában, ezüstszürke cipőben, könnyű cappel a vállán önkéntelenül megállt Boldoghné és körülnézett, olyan zavart csodálkozással áttüzesedett arcában, mintha nem ismerné, sohasem látta volna ezt a helyet s most nem tudna tájékozódni. Szemöldökét összehúszva vizsgálgatni kezdte az ezerszer látott épületeket és ismerős vonalakat keresett rajtuk, melyeket most nem talált. Érezte, hogy arca hirtelen kihűl, érezte, hogy tekintete elfárad, érezte, hogy arcában megtorpan a vér és összecsaplik a hús; hirtelen sivárságot, elhagyatottságot, kínzó ürességet érzett. Az jutott eszébe, hogy talán így hal meg az ember. Hogy egyszerre nem ismer meg senkit, idegenné válik mindenki, önmagunkra sem emlékszünk és csak valami nagy-nagy ürt érzünk, amelyben eltűnünk. Ejnye, hol a barátnője? - nézett körül. Mégis csak jobb volna, ha együtt maradnának. Kissé rövidlátón összecsipte szemét, de nem tudta felfedezni. A csacsi! Hát érdemes megsértődni!? Szabad ennyire komolyan venni valamit?

Fáradtan tovább indult és szinte örült, hogy mindjárt egy meglehetősen néptelen, kivilágított helyiség elé érkezett. A helyiség ködösen idegenszerűnek tűnt fel előtte, de a terasznak egy sarokasztala felé az otthonosság érzésével sietett. Gyakran feketézett már itt s most megkönnyebbülten, mintegy szörnyű hajszában kifáradva, omlott a kényelmes karosszékbe.

Egy kőmosolyú pincér meghajolt előtte.

- Feketét kérek, - mormolta. - Konyakot, legyen szíves. És egy üveg ásványvizet.

A pincér felsorolt egy sereg ásványvizet.

- Mindegy.

Kinyitotta retiküljét és tükrébe pillantott. A festéken át is érezte, hogy sápadt és nyugtalan az arca, a szeme pedig olyan kicsi lett, úgy összeszűkülte, mint... mint mindig, ha orvul rátámad a boldogtalanság. Az asszony szeme legyen nagy, csillogó, olyan legyen, mint egy önálló, végtelen világ! Olyan legyen, mint a szája; nagy, kifejező, hullámos vonalú, melynek hajlataiban és hegy-völgyeiben az élet ismeretének és élvezetének önérzetes titka uralkodik. Elégedetlenül rendezte arcát, míg visszanyerte megszokott kifejezését; az érett asszony öntudatát, aki egy nagy mult melankóliájával hajlik az enyészet felé. Kifestette és megillatosította dús haját és finoman táguló orrcimpáit, majd lassan cigarettára gyújtott és vágyakozva szívta a meleg füstöt.

Most megnyugodott s nyugalomban felélénkült és megszépült. Izmos nyaka magasan tartotta tartalmas barna fejét, amelyet emlékek szépsége keretezett. Capját hátracsúsztatva vállán, a langyos esti szél körülszállta mellét, melyen vastag gyémánt ragyogott. A pincér halkan asztalára tette a kért italokat s mikor a párologó kávé felé nyúlt, megrezzelve pillantott az eltűnt pincér után. Furcsa! Úgy helyezte ide a konyakot, mintha nem neki szólna, hanem egy társának, aki nincs vele. Mi ez? Kávé, konyak, ásványvíz s ő megint egyedül üldögél a tenger éjszakájában... Akkor is így volt. Amikor itt ült, évekkkel ezelőtt s az ura felszaladt még egy órára, a kaszinó játéktérébe. Valóban, megtartotta ígéretét, csak egy óra hosszat játszott a szerencsével, amely pénzt szórt a tenyerébe, de ellopta az asszonyát. Itt ült, akkor is, különös zavarban, az egyéves asszonyok hirtelen nyugtalanságával. S mikor az ura felsietett a lépcsőn, lassan, vontatottan, de mégis határozottan ugyanazon a lépcsőn jött le «a sors embere», Knyáz Vilmos huszárcapitány. Már a lépcsőn felismerte az asszonyt, akit még lánykorából kíséretetett a szemével. Ráismert és szorosra húzva frakknyakkendőjét, lassú és biztos léptekkel az asztalához közeledett. Jött, jött, ellenállhatatlanul jött, mintha a sors külön mágneses vágányokat húzott volna hirtelen a levegőbe s mintha másfelé, más asztalhoz, más asszonyhoz nem is lehetett volna közeledni ebben az órában. Barna, augusztusi, pácolt katonabőre ragyogott, kék szeme csillogva égett. Nagyon rövid és nagyon határozott volt. Bocsánatot kért, de hozzátette, hogy ez a bocsánatkérés voltaképpen teljesen felesleges; vagy meghallgatásra talál s akkor úgyszólván bocsánatot kapott, vagy elutasítják s akkor úgyszólván örökre el kell tűnnie. Most a vallomásnak és a szerelemnek olyan szavai következtek, amelyekre haszontalan fáradság volna emlékezni; Boldoghné legyintett s mosolyogva pillantott a hamu után, mely újjai mozdulatától az asztalra hullott. Az asztalról is lefújta; a hamut is, az emlékek szavait is. Knyáz Vilmos huszárcapitány egyetlenegy órát kért Boldoghnétól; egyetlenegy órát, mert többet, több kegyet, több ajándékot, több bocsánatot úgyszólván remélhetne e földön férfi a legszebb asszonytól, a leg... Boldoghné mosolygott most: ahogy ilyenkor mondani szokás... Boldoghné akkor nem válaszolt egy szót sem, csak rémülten, szinte lélekzet nélkül szívta magába a borzalmas szavakat. És másnap délután pontosan félhat órakor, ugyanily rémülten, szinte lélekzet nélkül megjelent Knyáz Vilmos huszárcapitány lakásán, mely fent volt a hegyoldalon, egy villában. Megjelent és nem tudta, hogy egy óra helyett, egy életre érkezett. Homályosan hallott valamit később egy párbajról, amelyben senki sem sebesült meg, homályosan pihegett egy borzalmasan örvénylő ködben, melybe feloldódott az élete s melyből csak akkor riadt fel elviselhetet-

len fájdalommal, amikor egy reggel egyedül, egyedül ébredt fel. Knyáz Vilmos huszárkapitány eltűnt. Bizonyos, hogy eltűnt, rövid levele is mutatta. «Nem tehetek másként...» s egyéb ilyen szavak, mosolygott s legyintett most Boldoghné és megint hamu hullott cigarettájáról az asztalkendőre.

Mosolyogva mesélte most magának súlyos történetét s mosolyogva tette hozzá: - Egy óra helyett így adtam egy életet. És hogy miért tűnt el Knyáz Vilmos? Nem érdeklődött iránta, nem kérdezősködött, nem nyomozott, egy esztendei szanatóriumi ájultság után elindult, ki a világba s mohón hajszolta azokat a helyeket, ahol az ember mindig társaságban s mindig egyedül van. Néha, nagyon ritkán, egyszer-kétszer három-négy esztendőben hallott valamit az eltűnt Knyáz Vilmosról. Főként azt, hogy beteg, hogy szörnyű, szinte pusztító tombolások után hirtelen eltávozott a szereplés színpadáról és elvonult a birtokára, ahol senkit sem fogad. Hírek szálltak hozzá néha arról, hogy borzalmas betegség marja szét testét, lelkét s hogy a legszebb és legvonzóbb férfi, aki előtt sorfalat álltak a nők, ijedelmes roncs, akiről lóg a ruha, akinek megfakult a szeme, szétázott a húsa, elsikkadt a csontja s aki ellenállhatatlanul forró vallomások helyett már csak unalmas hétköznapi dolgokról dadog fájdalmas fáradtsággal. Mi baja lehetett? Mért nem jelentkezik, ha beteg, ha egyedül van? Beteg volt már akkor is, amikor oly lassan és határozottan lejött a lépcsőn az ura mellett? E kérdésekre nem érkezett válasz s a szájra, mely üzenhetett volna, egy tikkasztó nyári délután hideg föld hullott. Egy újság gyászjelentése, amely kertiszékek és olcsó zsákok hirdetései közt jelentette a halált, közölte messzi idegenben Boldoghnéval, hogy «a sors embere» valóban eltűnt. «A sors embere»... - mosolygott Boldoghné és eloltotta cigarettáját. A sors embere... - milyen nagy szavakat használnak az emberek ebben a kis életben!

- Na, mégis csak meg kell keresnem azt a csacsit, - mormolta most Boldoghné s intett a pincérnek, hogy fizetni akar. A bolond! Biztosan, még mindig ott ül a padon s megsértődött és sír. Na, megbosszantja egy kicsit. Elmondja neki végül pontosan ezt a történetet Knyáz Vilmossal és «a sorssal» s eléje állítja a kérdést: magyarázza meg, hol követett el hibát? Az volt a hiba, hogy tetszett neki Knyáz Vilmos s nem tudott ellentálni? Hát tudhatta, hogy elhagyja? Hát hiba az, hogy egy asszony szerelmes? Akkor... akkor hiba az egész élet! Akkor meg sem szabad születni, akkor égessük ki testünkéből az idegeinket, hogy ne érezzünk, ne vágyakozzunk, ne legyenek szenvedélyeink s tengődjünk gépek módjára, melyeknek mindegy, hogy hol, kinél zakatolnak, úgy sincs szívük, amely fáj... Az volt a hiba, hogy szeretni merte az ország legszebb férfiát? Nevetséges! Ha ez is könnyelműség... Ilyen kérdéseket fog zúdítani erre az okoskodó asszonyra, ezekre próbáljon válaszolni; ha tud, akkor zenélhet hibákról, amelyeket ő állítólag elkövetett.

Mosolyogva készülődött s indulásra készen, már fel is akart állni, mikor a kaszinó széles lépcsőjén, egészen fent az ajtóban, egy féllépéssel még benn az előcsarnokban egy fiatalembert pillantott meg. Habozva, tanácstalanul, mozdulatlanul állott a fiatalember és Boldoghné rögtön felfogta ennek az ismeretlen ismerősnek az érzéseit; szinte értette már, mielőtt a szeme pontosan láthatta volna, mint ahogy egy távoli jelenségnek előbb láthatjuk a fényét s csak később a hangját: ez a fiatalember úgy áll most az éjszakában, mint ahogy ő tűnődött egy félórával ezelőtt a park alatt: kuszáltan, rémülten, önmaga számára is idegenül elveszve. Boldoghné felemelkedett s egy lépéssel előre indult, oly babonásan érdekes volt a látvány: ezt a fiatal férfit ismeri valahonnét! Szinte látta már valahol, sőt nemcsak látta, hanem közelről, egészen közelről ismeri, mint ahogy ismerünk egy emléket, melyet hosszú idő múltán újra figyelmünkre méltatunk, mint ahogy ismerünk egy arcképet, melyet elzártunk fiókunkba s évek múlva újból kezünkbe vesszük, mint ahogy ismerünk egy régi-régi dallamot, melyet egykor dudoltunk s most valaki mollra hangolva elénk suhint. Igen, mollra hangolva; mert ez a fiatalember a nőiességig lágy volt, lágy, finom és törékeny; puha, szinte selymes ez a vérrel bőven táplált barna bőre, lázas rózsaszája, egyenes, csirkecsontú homloka, melyről hiányzik

minden redő, minden dudor, a gondolat és keménység minden vonala; lágy ez a fekete haja, amely simogatóan ömlik égő, karcsú füleire... a fiatalember hirtelen elszántsággal megindult, szinte lerohant a lépcsőn és eltűnt a kaszinótól jobbra, a tenger felé. Boldoghné izgatottan sietett utána.

Az elhagyott parton, egy homályos padon rátalált. Azt sem tudva, mit tesz s milyen kiszámíthatatlanok ennek a gesztusának következményei, váratlan izgalmában, kissé lihegve, a maga elé meredő fiatalember elé lépett és szaggatott hangon megkérdezte:

- Kérem... bocsásson meg... - lihegte - de... kérem, kicsoda ön?

A fiatalember rábámult égő, de már lankadó szemével s nem válaszolt, csak gúnyosan elmosolyodott.

- Kérem, uram, bocsásson meg, - folytatta feldúltan Boldoghné... - tudom, hogy ön most mindenre gondolhat, de biztosíthatom... igazán nincs oka! Semmi oka! Ön téved, és higgye el - -

A fiatalember most már szinte mulatott rajta. Mosolygott gúnyosan és fölényesen, kétségbeesésének nyomasztó súlya alatt, amely szinte a szemhéjait nyomta.

- Kérem, - mondta már hangosan Boldoghné, elhajítva az óvatos suttogást - nehogy félreértsen, megmondom a nevem, Boldoghné vagyok, ne tévesszen össze senkivel, nincs öntől semmi kívánni valóm, én itt lakom és csak azt kell megkérdeznem öntől, nem rokona-e boldogult Knyáz Vilmosnak?

A fiatalember sápadtan pattant fel a padról s rémülten nézett az izgatott asszonyra.

Szinte megsemmisülten dadogta: - A fia vagyok!

- Maga?

A fiatalember összeütötte sarkait: - Ifjabb Knyáz Vilmos vagyok.

- Maga?

- Én.

- Hát... hát... hogyan? Hol született maga? Mikor? Hiszen Knyáz Vilmosnak nem volt felesége! Ki a maga édesanyja?

A fiatalember zavartan mormolta, mint egy vizsgálóbíró előtt:

- Az édesanyám otthon van, Budapesten. Kelemen Mária.

- És ismerte az édesapját?

- Kétszer láttam.

- De maga a fia, úgy-e? Maga Knyáz Vilmos huszárcapitánynak a fia? úgy-e?

- Az vagyok. De... de...

- Hogy én?... Azt kérdi? - nevetett fel ellenállhatatlanul Boldoghné, de nevetését hirtelen elmosták a könnyei. Zokogva tört utat szívéből a sírás.

A fiatalember tanácstalanul nézte.

- Bocsásson meg, - mondta egy-két pillanat múlva Boldoghné - de annyi minden jutott eszembe... Elérzékenyültem... Oly váratlanul jött ez a találkozás... Hiszen magának, édes fiam, mindehhez semmi köze... Csak megláttam, mikor lejött a lépcsőn, megismertem... és az volt az érzésem, hogy maga bajban van. Hogy rettenetes bajba jutott és segíteni kell magán. Vesztett? Sokat vesztett?

Most úgy látszott, hogy a fiatalembernek fontosabb kérdései támadtak a pénznél.

- Bocsásson meg, hogy most én kérdezősködöm. Ismerte az apámat?

- Ismertem.

- Az édesanyámat is ismeri?

- Nem, nem, fiam. Most tudtam csak meg, hogy anyja is van, gyermekem.

Ifjabb Knyáz Vilmos elnézett a messzeségbe.

- Én úgyszólván... én alig ismertem az apámat, - mormolta fájdalmasan.

Boldoghné gyengéden megfogta a kezét. - Ezen most már aligha tudok segíteni, gyermekem, - mondta jóságosan, azzal a humorral, mellyel a csalódások ajándékozzák meg kegyeltjeiket.

- De ismerte? Jól ismerte? - faggatta a fiatalember.

- Ó, hogyan!... Többször találkoztam vele, nagyon rokonszenvesnek találtam és sokszor az volt a benyomásom, hogy közletről, egészen közletről ismerem. Igaz, hogy az ember sokszor tévedhet ezekben az impresszióiban, de hát magának minden oka megvan, fiam, hogy szeresse és tisztelje az emlékét.

Mint ahogy a gyerek enni kér, oly édesen és önzően és ellenállhatatlanul kérlelte most a fiatalember: - Kérem, beszéljen róla!

- Hát jöjjön, sétáljunk egyet.

Megindultak a parton és órákon át bolyongtak. Boldoghné élvezetesen és patakzó leleményességgel nagyon szép történeteket mesélt, amelyekben Knyáz Vilmos huszárcapitány szerepelt, az ideális férfi, a gyönyörű ember, a nagyszerű lovag, a bűbájos charmeur, a művelt társalgó, a rajongó gentleman, a legjobb táncos, a legjobb vívó, az all round atléta, a férfiaság eszményképe. Ifjabb Knyáz Vilmos lelkesedve hallgatta s az ifjúság nyíltszívűségével egy óra alatt habozás nélkül forrón megszerette ezt a fölényesen okos és mulatságosan szép asszonyt, aki a kétségbeesés órájában csodaszerűen eléje toppan, játékos könnyedséggel, finom és találó megjegyzésekkel old meg fájdalmasan nehéz problémákat és mesés történeteket mond el titokzatos apjáról, akit alig ismert. Boldoghnének jól esett ez az ifjú lelkesedés; melegítette, megnyugtatta; élvezte. Amikor hűvösebbre vált az éjszaka, meghívta hoteljébe: leültek a hallban és Boldoghné kávé, teát és aranyfényű, nehéz édes bort hozatott.

Beszélgetés, borozgatás és sok, sok cigaretta közben éles szemmel és finom kézzel Boldoghné ízeire szedte ezt a fiatalembert. Behatolt életének titkaiba, kivallatta multjáról, vágyairól, szerelmeiről, maga elé teregette a lelkét, orrával szinte felhőrpintette zsongó testét. Elvezte. Aztán egyszerre összecsiszte a szemét, a szája megkeményedett, orra megfeszült: olyan volt ebben a pillanatban, mint egy csodálatosan díszes ragadozó madár, aki fenn a magasban ijesztő nyugalommal kering, hogy egyenesvonalban lecsapjon a völgybe prédájára. Lecsapjon és szétmarcangolja. Tisztán és határozottan felágaskodott benne a szándék: mi volna, ha most, most bosszút állna? Mi kell ennek a csacsi kisfiúnak? Egy pár szó, néhány rejtélyes mozdulat, egy-két ködösebb pillantás és beleszédül egy olyan örvénybe, amelyben csak megfulladni lehet. Megmámosodni és elpusztulni. Mi volna, ha magához rántaná ifjabb Knyáz Vilmost, mint ahogy Knyáz Vilmos huszárcapitány állott az ő élete elé; mi volna, ha megnyitná előtte az érzések poklát és egy óra, egy nap, egy hét mulva magára hagyná ott? Egy levélkével eltűnni... «Nem tehetek másként...» Hadd kínlódjon, hadd pusztuljon, hadd bűnhődjön az apja helyett! Egy vér! Egy test! Lesz még ebből is huszárcapitány! Tönkre fog tenni ez is még egy pár asszonyt, ha idejében nem végez vele valaki: egy asszony; vagy valami: a kártya... A kártya már fojtogatja; vesztett ma éjszaka és adósságokat csinált. Ha holnap délelőtt nem

fizet... mosolyogva mondja a fiú, mint aki nem is érti szavai súlyát: már ma éjszaka föbe akarta löni magát...

Egész éjszaka kísértette ez a gondolat Boldoghnét, a nélkül, hogy teljesen elfogadta vagy visszautasította volna. A szörnyű kaland érdekelte; és vonzotta ez az égő ifjúság, ez a parázsló rózsaszáj ez a vérrel öntözött barnaság, ez a lobogó tűz a szemben, a vállaknak ez az izmos karcsúsága, a deréknek ez az ingó ruganyos hajlékonysága. És a bosszú, az elégtétel, ami mindennél édesebb: a válasz a sorsnak: megfizettem!

Hajnalodott, a nélkül, hogy határozni tudott. Válni kellett. Búcsúóra nyujtotta illatos kezét, amelyből a parföm, a dohány és a szesz gőze áradt, s öklét hosszan oda szorította ifjabb Knyáz Vilmos remegő szájához.

Mosolygott.

- Látogasson meg délután félhat órakor. Várni fogom.

- Köszönöm... Köszönöm.

- Tud pontos lenni?

- Ha sohasem tudtam volna, most halálosan pontos leszek!

- Szép... Nagyon szépen válaszolt. Hát... isten veled és - hangsúlyozottan hozzá tette: - aludjon jó nagyot és délutánig ne törődjön semmivel. Semmivel! Érti?

Ifjabb Knyáz Vilmos eltűnt a kék hajnalban. Boldoghné hosszan nézte az ultramarin ködbe vesző karcsúságát, aztán visszasetett a hallba és a portástól borítékot kért. A borítékra ráírta ifjabb Knyáz Vilmos címét és beletett öt bankjegyet, amelynek értéke valamivel több volt a fiatalember adósságánál. Utasította a portást, hogy délelőtt kilenc órakor kézbesítsék.

Felsietett szobájába, megfürdött és lefeküdt. Ritka jó érzésekkel elaludt s csak déli két órakor ébredt. Könnyű ebédet rendelt, hosszan öltözködött s öt órakor beült a szobájába, ahol várakozni kezdett. Jóleső izgalommal várt félhatig; félhat után öt perccel bosszankodni kezdett, háromnegyedhatkor toporzékolt, hatkor kétségbeesett és félhétkor azt az utasítást adta a szobalánynak, hogy bárki keresi, nincs itthon. Altatót vett be és lefeküdt.

Másnap délben arra nyitotta szemét, hogy valaki ül az ágya mellett. A barátnője volt.

A barátnője sírt. Bocsánatot kért, mert így felizgatta... talán meg is sértette.

Bólogatott. Megbocsátott.

Gondolkodott.

Mi történt?

S az altatószer ködében kísértetiesen tiszta víziói támadtak: látta a kék hajnalt, érezte a forróságot, mely hozzá köti a kezdődő szenvedély véres bilincével ifjabb Knyáz Vilmost, látta a reggeli kilenc órát, a pénzesboríték kézbesítését és látta, hogy a fiatalember kezében remeg a pénz. És látta, hogy ifjabb Knyáz Vilmos elfogadja a pénzt, kifizeti az adósságát és elutazik. Nem mer többé az asszony szeme elé kerülni. Ha nem küld neki pénzt, félhatkor «halálos pontossággal» megjelenik.

Ezt látta és bólogatott. Megint sokat adott: többet, mint amennyit kértek: többet, mint amennyit adni kellett. *Akkor* Knyáz Vilmos egy órát kért s a perc helyett, amit talán adni kellett volna, egy életet ajándékozott. Most...

- Ah, Marietta, ne beszélj annyit... - fordult a barátnőjéhez. - Én is tudom, hogy neked van igazad. Persze, hogy hibáztam, én is... mint ahogy mindenki sok, sok hibát követ el... Az én hibám az volt, hogy mindig pazaroltam magam. Pazarló asszony vagyok, Marietta...

Felült az ágyban és csüggedten nézte gyűrűs kezét, amelyet most fáradtnak és öregedőnek talált.

Megborzongott.

Aztán megrázta fejét és hangosan kérdezte:

- Hova megyünk ma vacsorázni, Marietta?

HÚSÉG.

Gerő Jenő elhatározta, hogy ő bizony nem olyan férj, aki utoljára tudja meg felesége hűtlenségét és sohasem cselekszik. Ő meggyőződik és intézkedik. Őt nem lehet becsapni, ő nem hajlandó kínlódni a féltékenységgel és nem fog gyöngének bizonyulni az érzéseivel szemben. Ő éber és erős.

Egy idő óta feltűnt neki a hivatalban, hogy közvetlen főnöke, Marosi cégvezető úr másod-harmadnaponként délután félőtkor eltűnik. Eltűnik egy-két órára, néha vissza sem tér. Kollégái összenéznek, mosolyognak, elkerülik a tekintetét, összesúgnak mögötte, - s mindez azóta, mióta felesége az ő nagy büszkeségére áttáncolt vele egy éjszakát szakmája, az ékszerészek bálján. Ideges, gyanakvó, féltékeny lett.

Elkezdte figyelni feleségét, akit öt esztendei házasság után már meglehetősen megszokott. Valósággal felfedezte. Milyen csinos! Milyen érdekes! Hogy megszépült! Modern asszony lett belőle. Amikor elvette, egészen kedvesnek találta. Alacsony volt, gömbölyded volt, egyszerű és megnyugtató volt s úgy vélte, hogy ez az a leány, akit maga mellé vehet egy öszülő, szűkjövedelmű agglegény, amikor a közeledő öregség magányát meleggé, barátságossá akarja tenni az asszonnal. Most, hogy féltékeny lett, észrevette, hogy ez a kedves, egyszerű, jelentéktelen házassági szükségleti lény úgyszólván eltűnt. Nincs. Lesoványodott, megfogyott, nagy előnyére. Dekadens, titokzatos, szinte izgató. Olyan sovány, mint egy tizennégy esztendősd serdülő leány, de a szájában emlékek, viharok, vágyak temetője virágozik. A nyaka szinte gyerekes lett, de a szemében fel-feltámadó lankadások titkolóznak. Az asszonyok tulajdonképpen mind rokonok s a lány, ha asszonnyá válik, egy kissé mindig Mona Lisával kerül nővérségi viszonyba. Úgy mosolyog, mintha könnyezne, - gondolt Gerő Jenő a festményre, feleségére is s megdöbben a sejtelemről: hátha boldogtalan mellette a felesége?

Egy ilyen érdekes asszonyt, akit körülrajonganak a férfiak, mikor belép a színházba, akivel egy ilyen kitűnő ember, mint a Marosi cégvezető úr, áttáncol egy egész éjszakát, nem, igazán nem lehet elhanyagolni. Erről gondoskodni kell, ezt szórakoztatni kell, ezzel nem lehet éreztetni, hogy feleség, ezt meg kell becsülni, ennek udvarolni kell. Gerő Jenő ettől kezdve elvitte feleségét hetenként egyszer-kétszer színházba, vasárnap délben virágot vásárolt neki s elhatározta, hogy félretett pénzéből, melyről senki sem tud, vásárol feleségének a születésnapjára egy gyémántgyűrűt. Estéknél, amikor hazasietett most már egyre mohóbban a hivatalából, vizsgálhatta is a kirakatokat, hátha szebb mintát talál egy más cégnél.

Egy este, amelyet színházban és vendéglőben töltöttek el, hasztalan udvarolt a feleségének. Nem is volt bánatos, egyszerűen únott közönyös maradt. Különös, náluk szokatlan idegállapotban tértek haza. A férfi oly türelmetlen és ingerült volt, mint utoljára talán ifjú legénykorában, az asszony pedig alig titkolta, hogy ma egyáltalán nincs kedve megérteni férje vágyait. A férfi már visszatért a fürdőszobából, az asszony még mindig kinézett az ablakon s nem tudott megválni egy látványtól, mely semmiképp sem volt vonzónak nevezhető: egy lámpának dőlve, hangosan filozofált egy részeg öregasszony, - ezt nézte, szakadatlanul.

Gerő Jenő valahogy a tükör elé került s elszomorodott. Hát - gondolta azzal a tiszteletreméltó szerénységgel, mely mindenkor erényei közé tartozott - valljuk be, ennek az asszonynak igaza van. Nem vagyok vonzó jelenség, - állapította meg s szembenézett önmagával. Ez a hamvaszürke fej, ez a szemüveg, ez az öreg száj, ez a pocak, - mindez nem dísz a szerelemnek. Levette szemüvegét s rosszkedvűen magára húzta a takarót.

Itt rendet kell teremteni, - állapította meg, amikor az asszony fáradt sóhajtását hallotta. Kárpótolni kell szerelmi értékek hiányáért. Meg kell venni a gyűrűt, el kell utazni.

Ezen az éjszakán alig aludt s a reggel sem vígasztalta meg. Az asszony mintha érezte volna, hogy fájdalmat okozott, kedveskedni kezdett. Cukrot tett a kávéjába, megsímogatta arcát, válláról lecsúsztatta a pongyoláját. A férfi nézte s hogy jobban lásson, feltette szemüvegét. Így kente a vaját s így fürkészte feleségét. Milyen vonzó! Ez az igazi! Öt évvel ezelőtt gömbölydeden, párnásan volt szép ez a váll, most csontosan és izmosan vonzó. Fáradt, meggyötört fejét előntötte a vér. Az éjszaka nem kellett neki a csók, mert délután megcsalt a másikkal, most kedves hozzám, mert azt akarja, hogy bízzam benne, mialatt nyugodtan előkészíti új randevúját.

Délután, mikor a cégvezető eltűnt, eltávozott a hivatalból. Még ha könnyelműség is, kocsiba ült, de két házzal a lakása előtt kiszállt. A fal mellett osont, nehogy az ablakból meglássák. A hátsó lépcsőn ment fel s már a lépcsőn kezében szorongatta az előszoba kulcsát. Lihegett az izgalomtól és a gyors járástól.

Belökte a zárba a kulcsot, megforgatta s beugrott az előszobába, mint egy tolvaj, aki meglopja egy asszony örömeit. Ahá! - diadalmaskodott. Nincs itthon a szobalány, elküldték. Most megvannak. Lábújjhegyen előrement. Már alkonyodott. Tél volt. A jégszekrényben megbotlott: most elárultam magam. Erélyes, hangos léptekkel benyitott az ebédlőbe. Senki.

A hálósobában a heverőn feküdt az asszony. Volt vele egy - könyv, sárga kötésű könyv, mely az ölében feküdt. Nem is szórakozott vele. Hiszen aludt.

Körülnézett. Benyitott a mellékhelyiségekbe: sehol senki. Az asszony felébredt. - Mi az, fiacskám, mi történt?

Most mit mondjon? Az igazat? Hogy bocsánatot kelljen kérnie?... Hazudott.

- Nem jól érzem magam... A fejem... rosszul vagyok... Láz...

- Jaj istenem, - sóhajtotta az asszony s felugrott. Levetkőztette, lefektette az urát, gondozta, ápolta, az ágyára ült s fogta a kezét. Egy óra múlva sápadt és fáradt lett az arca. Reggelre kelve még fáradtabb és még sápadtabb lett.

A férfi pedig csendesen, elégedetten, majd kissé kedvetlenül nézegette. Az unalom körül-röpködté. Múlnak az évek, jön az öregség, betegek is lehetnek. Gondoskodni kell, előrelátónak kell lenni, félre kell tenni a pénzt. Reggel lemondott a gyémántgyűrűről, délben pedig elhatározta, hogy itthon maradnak, nem utaznak el. Takarékoskodni kell. De egy kis hízókura nem fog ártani az asszonykának. Tulajdonképpen... túlságosan lefogyott. Több vaját kell ennie, erről gondoskodni fog, ám ezt itthon is megteheti...

... Alkonyatkor, amikor megint egyedül maradt sárgakötésű regényével, felsóhajtott az asszony: így lesz ez mindig?

Szívéből jött a sóhajtás és szeme a szótlan eget nézte.

BOGÁR MACA HADJÁRATA.

I. Szakítás.

- Szervusz, kis Maca, - mondta búcsúzóul Alfréd s megsímogatta barátnője arcát. A leány éppen feküdt s bágyadtan, mosolyogva nyujtotta fel fehér kis kezét. Az éjjeli szekrényen egy pohár víz állott, mellette zöld papirostopokban aszpirin. - Végy be egy port. Egyszerre csak egyet. A Sári eljön ma hozzád?

- El, fiam.

- Akkor jól van, nem leszel egyedül. Én kimegyek a meccsre, este van egy vacsorám.

- Mulass jól, fiam, a kulcsot dobd be.

- Szervusz Maca.

- Szervusz, fiam.

Az ajtóból még visszanézett, intett, a leány rámosolygott és erősen a szemébe nézett. Aztán kiment, az előszobában felvette kalapját és esőkabátját, a kulcsot kivette a zárból, kívülről bezárta az ajtót s fent a nyitott ablakon át bedobta a kulcsot az előszobába. Friss léptekkel sietett végig a folyosón, füttyürészve fordult ki a körútra, intett egy autótaxinak és kiment egy futballmérkőzésre.

Az autóban cigarettára gyujtott. - Ma voltam itt utoljára, - gondolta. - Elég volt. Semmi értelme. Kis Maca... Furcsa, érdekes lány volt. Milyen makacs, öntudatos, erős. Erős! Erős, istenem... Szép lány. Szép!? Inkább érdekes. Érdekes a macskaszeme, gömbölyű szürkészöld szeme, meg a szája, értelmes, érzéki, kemény fiatal szája. Egyéniség; kis egyéniség a porban, lent a zürzavarban; a zenében és nyomorban. Az orra majdnem csúnya és mégis beleillik az arcába, lapos, tömzsi, húsos orr, de jól áll neki. A haja se szép; ritkás szalmahaj, de ez is jól áll a fejéhez. A csontjaiban van az egyénisége; kemény, vastag csontjaiban, amelyek szinte férfiasan erősek. Igen, a teste szép. Az alakja. Nem magas; valamivel alacsonyabb a közepesnél, de szívós, kemény, izmos, mintha egy darab húsból faragta volna ki egy olyan szobrász, aki éles vésővel monumentális hatásokra törekszik. Jó ajánlólevelet tudna adni az utódja számára...

Mennyi ideig is tartott? Nem nagy idő... alig egy esztendő. Egy vidám kis operette főpróbáján kezdődött. A második felvonás után hátra ment az öltözők felé, hogy üdvözölje a primadonát. A kis Maca meztelen mellel szaladt végig a folyosón és belébotlott. - Pardon, - mondta s lehajolt, hogy zsebkendőjével letörölje cipőjét, melyre rálépett. Megakadályozta. Nevetett. - Hová siet, Keller úr? - kérdezte. - A primadonna foglalt. Zsúfolva az öltözője, az összes udvarlók... milyen jó egy primadonnának!... - Szeretne az lenni? - Nevetett. - Miért tréfál? Akkor nekem is egy Keller Alfrédre volna szükségem. - Hízogott. - Miért? - Ugyan, miért tesz úgy, mintha nem értené?! Gyémántköszörűs úr! Tudja, hogy maga a legjobb ajánlólevél... Meg van alapítva a szerencséje annak a leánynak, akit maga pártfogol... - Hát akkor gratulálok kisasszony!

Az automobil átfurakodott embertömegeken és kocsitáboron. Keller Alfréd elfoglalta helyét egy középső páholyban, ahol már vártak rá barátai, a bíró sípja füttyentett, a mérkőzés megkezdődött, a labda idegesen cikázott a középen, majd egyszerre, váratlanul a jobboldali kapu felé süvített. Az óriási tömeg, tenger emberfejből és izgalomból, meghullámzott. Keller

Alfréd feszülten figyelt; már csak a mérkőzés érdekelte s teljesen megfélemezett barátnőjéről, akit elhagyott.

Frissen, jókedvűen, szinte új energiákkal telítetten hagyta el a pályát, hazament, megivott egy csésze teát, átöltözködött s kihajtatott a pályaudvarra. Elutazott.

2.

Keller Alfréd.

Keller Alfréd az úgynevezett pénzemberek közé tartozott. Negyvenéves volt, nőtlen és mindig jókedvű, akinek szájából sohasem hiányzott a cigaretta és a mosoly. Kedves és elegáns volt, mindig szolgáltrakész és minden mulatságra kapható. Folyton mulatott, szórakozott, társaságban és sportpályákon élt s alig lehetett észrevenni, hogy szórakozásai közben súlyos üzleteket bonyolít le, amelyek Európára épp úgy kiterjedtek, mint Amerikára s amelyek többkevesebb haszonnal záródva, gondtalan költségei mellett is állandóan gyarapították jelentős vagyonát. Vagyonának alapját nem ő vetette meg, már apjától és anyjától örökölte; tőlük kapta gellérthegyi villáját és vidéki kastélyát is, de ami ezeknél jóval többet ért: nevét, amelyet egyaránt becsültek a kereskedők és a társaságok világában. Apjától átvette az üzleti megbízhatóságot, a kereskedői élelmességet és a nyughatatlan szorgalmat s mindig meghatott szeretettel gondolt a szivarozó, kissé elhízott, hosszúhajú és zamatosbeszédű öreg úrra, aki megismertette őt az üzleti élet szokásaival és törvényeivel és olyan világszemléletre nevelte, amely önérzetet adott neki s megbékítette önmagával és a világgal. A vagyont azonban ő már eleganciával és élvezettel párosította; kissé hozzátartozott Budapest divatjához, melyet londoni ruháival és angol szokásaival irányított is és egész testtel és lélekkel benne élt e forróvérű és fanyarkedvű városban, amelynek versenyeiről, premierjeiről és báljairól sohasem hiányzott. Szerették, mert jókedvű és bőkezű volt; a hozzáfutó férfiakon segített, a nőkkel szemben pedig oly bőkezű volt, hogy úgy beszéltek róla a karrierre induló lányok, mint az ideális férjről vagy a született kitaratóról s boldognak nevezték azt a hölgyet, akit pártfogásába vett.

Egy esztendővel ezelőtt sokan irigyelték a kis Bogár Macát, aki az outsidersok közül az élre pattant és rengeteg igénylő közül elhódította az éppen szabaddá vált Keller Alfrédot. Az irigység azonban csakhamar eltűnt az általános csodálkozásban. Alfréd és Maca megjelentek ugyan egy párszor a nagyobb éttermekben és mulatóhelyeken, de csakhamar eltűntek és alig voltak láthatók. Maca nem hagyta el inkább szegényes, mint szerény kis lakását egy körúti mellékutcában s nem költözött fényes otthonba; újjain nem ragyogtak fel solitairek, testét nem díszítették pompás toalettek. Nem tudták felkutatni azt a bankot, amely folyószámlát vezetett nevére, nem ismerték azt a szücsöt, aki prémjeit szállította, nem dicsekedett egy kárpitos sem azzal, hogy bútorait brokátba öltöztette. Nem mozdultak el Budapestről; az Orient-express sohasem röpítette Macát a külföld irigyelt fürdőhelyei felé, lakása előtt nem ácsorgott nap-hosszat előkelő automobil s a színházban is, ahol eddig jelentéktelen kis szerepeket játszott, nem hatolt előre a régi csillagok közé, új, erősebben fénylő csillagként. Sőt: eltűnt. Alig vált közhírré barátsága Keller Alfréddal, megvált a színháztól és seholsem szerepelt.

Keller Alfréd már egy hetet töltött Berlinben s még mindig nem jutott eszébe az elhagyott kis Maca. Nappal az üzleteiről tárgyalt, este szórakozott és mindvégig jól érezte magát. Minden vállalkozása sikerült s úgy érezte, nem vár rá otthon semmiféle gond. Egy hét múlva, amikor néhány levelet és lapot küldött haza, ceruzája megállt egy pillanatra. Maca? Küldjön neki is egy képeslapot? Fölösleges. Elég volt ebből. Szakítani. Majd ha hazaérkezik, lakására küld egy tisztesleges összegre szóló csekket és az ügy el van intézve. Biztos, hogy szegény kis Maca sírni fog, fáj majd a szíve, de hát semmi sem tarthat örökké, egy év nagyon tiszteletreméltó idő és... és az élet már ilyen.

3. Maca okos.

Azon a vasárnapon, amelyen Keller Alfréd egy mosolygó «szervusz»-szal elbúcsúzott, hogy a futballmeccsre menjen, Maca hosszan utána nézett az eltávozó férfinak. Hallotta a kulcs földrehullását és szemét nem vette le a mozdulatlan ajtóról. Aztán felsóhajtott. - Szervusz! - mormolta. - Szervusz, édesem... - És később hozzátette: - Isten veled!

Lenyelte az aszpirint, kiitta az egész pohár vizet s hirtelen kiugrott az ágyból. Kinyitotta az ablakot, kiszellőzte a szobát, rendberakta az ágyat, megigazította az asztalon a virágot, megfürdött és felöltözködött. A tükörben figyelmesen vizsgálta magát, meztelenül és ruhában. Szemléjével meg volt elégedve, ki is jelentette: ennél különbet úgy sem találsz Pesten. Ismerte a számottevő pesti nőket s különös éberséggel figyelte és gyűjtötte testi hiányosságaikat. Pontosan tudta, kinek hol a gyöngéje; leltárt vezetett az összes hibás bőrökről, ferde orrokról, fáradt mellekről, törtvonalú lábokról; szenvedélyesen fürkészte az öltözködőszobák és meztelenségek titkait, hogy megőrizze önbizalmát és versenyzőképességét. - Ennél különbet úgy sem találsz, - állapította meg most is, amikor tisztán érezte, hogy a férfi a szakítás gondolatával foglalkozik.

Leült az asztalhoz és cigarettára gyujtott. Maga elé nézett és látta a férfit: most siet le a lépcsőn, most megy az utcán, most ül kocsiba. Látta kint a mérkőzésen, látta figyelő arcát, szemének hunyorítását, az izgalmas érdeklődésben megfeszülő arcát. A távolbalátást ezzel az egy emberrel kapcsolatban szinte tökéletesen kifejlesztette magában; itt ült naphosszat a szobájában vagy szűk kis budai utcákon kóborolt s határozottan érezni vélte ennek a férfinak minden mozdulatát, minden titkos gondolatát. Tudta, hol van, mit érez; tudta, mikor hazudik, mikor mond félig igazat, mikor hallgat el valamit; tisztában volt vele. Egy év óta az egész életét köréje vonta, minden mást elhagyott: s most is, a nélkül, hogy egy szó elhangzott volna köztük, tudta, hogy a férfi el akarja hagyni.

Miért?

Sohasem volt egészen vele. Legzavartalanabb óráikban is dermesztően hatott rá a férfi fölénye, mosolygó okossága és lenyugozó, szinte rendíthetetlen nyugalma. Érezte, hogy nem ez az igazi szerelem és nem ez az a csontokba ható, vérből fakadó boldogság, amely leköt, leláncol, megbilincsel egy férfit. Mindent, minden női eszközt kipróbált rajta. Volt odaadó és kéjekben elalélt, volt hideg és megtagadó, volt naiv és egyszerű, volt bonyolult és fortélyos; a férfi változatlan maradt. Mosolygó, kedves, nyugodt és megértő. Megcsókolta a kezét, megsimogatta az arcát és örök melegségével érdeklődött, nincs-e valami kívánsága. Sohasem volt dühös és sohasem nyugtalan; mindennel megelégedett, a mindennel épp úgy, mint a semmivel; minden tetszett, semmit sem kifogásolt; és sohasem mámorosodott meg, sohasem hördült fel, sohasem tombolt és sohasem örjögött. Sem a dühtől, sem a kéjtől. Minden mozdulata mögött egy sereg elmúlt asszony mosolygott; megtanulta rajtuk a szerelem fölényét és nyugalmat; újjai gyakorlottan kezelték az új játékot is. És most sem történt semmi; csak egy új játékból régi lett. A rúgó lejárt. Azért járt le, mert ez is olyan volt, mint a többi. Ezért megy most el.

Nem akart olyan lenni, mint a többi. Nem fogadott el pénzt, nem kért ajándékot. Nem akart viszony lenni, nem akart szerető lenni, nem akarta, hogy feleségül vegye; a férfit akarta, a férfit! Gömbölyű, meleg, okos, barna szemét, teli kis piros száját, mely tele van fogakkal és meleg, kissé raccsoló szavakkal; hosszú testét, angolos ruháit, simára fésült kis fejét. A férfit; a testét és pénzét; az életét és a pozícióját. Akarta és a haláláig meg akarta tartani.

Más akart lenni, nem olyan, mint a többi. Minden percével azt bizonyította, hogy csak a férfinak él, senki és semmi nem érdekli. De a férfiből is csak a férfi kell neki; azt mutatta, hogy nem fogadja el a vagyonát, a pártfogását s akkor is szeretné, ha kőműveslegény volna, nem bankár. A férfi észre sem vette ezt a hősi erőfeszítést. Nem kell pénz? Ilyen is van... S minden héten küldött neki egy csokor ibolyát. Szerény virágot a szerény kis nőnek...

Egyik cigarettát a másik után szívta és konokul nézett maga elé; a taktika helyes volt. - Ez az én háborúm! - mondta hangosan. - Taktika? Marad a régi! Nem elfogadni semmit! Akkor talán idead mindent. Elmegy most? Majd visszajön.

Vissza kell jönnie.

4.

Sári, a hadvezér.

Már esteledett s még mindig az asztalnál ült. A kis szoba megtelt füsttel, az ágy beleolvadt a homályba.

Kint csöngettek. Sári érkezett, a barátnője.

Sári fogorvos volt, tavaly nyitotta meg rendelőjét, amely az idén már kezdett annyit jövedelmezni, hogy fedezte a selyemharisnya- és cigarettaszükségletét is.

- Hogy vagy? Egyedül?

Rágyujtottak.

Maca elmondta, mi történt. Azt, hogy nem történt semmi, de baj van.

- Miből gondolod?

- Tudom.

- Miből?

- Tudom.

- Bolondság!

Maca addig magyarázta az érzéseit és sejtelmeit, míg Sári doktor is meggyőződött róla, hogy: «baj van». Elkomorodtak. Sári mindenről tudott, gyerekkori barátok voltak s Maca ennek a titkának minden részletébe is beavatta. Helyeselte barátnője taktikáját, sőt ő tette öntudatosá benne. Erősítette, ha lankadt; bátorította, tüzelte, irányította. Lelkesítette.

- Most mit tegyünk? - kérdezte.

- Nem tudom - sóhajtotta Maca.

Órákon át tépelődtek, várakoztak, reménykedtek. Minden hangra megrezzentek s várták, hogy nyílják az ajtó s belépjen Keller Alfréd. Az ajtó nem nyílt, pedig már éjfél volt. Megéheztek. Fejükre csapták kalapjukat s lementek a körútra, ahol egy büfében tormásvirslit, sört és nápolyi szeletet vacsoráltak Sári pénzéből. Sári «finanszírozta» Maca taktikáját a «pénzember» ellen egy esztendő óta. Ültek a büfé ablakában, szótlanul rágták a nápolyit és nézték az ablak alatt nyüzsgő életet: a sétáló embereket, az automobiloikat, a mosolygó asszonyokat s mindketten egyet gondoltak: itt fut el a jólét, a gazdagság, a boldogság, amit egy év óta hajszoznak...

Sári összefoglalta a véleményét:

- Maca! Nem szabad engedned!

- Tudom.

- Nem vagy egy utcai néember, akit kitartanak. Vagy-vagy! Nő vagy, ember vagy! Vagy szeret, vagy nem szeret. Ha szeret, melléd áll.

- Tudom.

- Ne engedj! Eddig nem fogadtál el semmit, most se légy gyöngö, most se fuss utána. Vagy jön, vagy marad.

- Tudom.

- Csak akkor imponálhatsz neki, ha azt látja, hogy más vagy, különb vagy, mint a többi. Téged ne tartson ki. Te nem vagy olcsó szerető! Neked ne adjon alamizsnát. Ember vagy, aki a szerelmedet adod. Ő is adja ide az egész életét. Ne alkudj meg! Ne hívd! Győzd le! Győznünk kell!

- Tudom.

- Ez a mi háborúnk.

- Tudom.

Szótlánul botorkáltak a körúton, a nedves illatú tavaszban. A lámpák fénye rájuk világított, egy-egy automobil reflektora a szemükbe szúrt, ők fényben és homályban egyetlen egy embert láttak, egy hatalmas, egyre növekvő, mosolygó, fölényes férfit, aki ment, ment előttük, nyugodt léptekkel a levegőben s ők akármennyire siettek, nem tudták utolérni. Keller Alfréd lebegett, lobogott előttük, a «pénzember», akit le akartak győzni.

5.

Ember.

Három hét múlva Keller Alfréd elvégezte dolgait Berlinben s mert a német szórakozásokat is megelégette, hazaindult. Lefeküdt a hálókocsiban, cigarettára gyújtott s éppen amikor újságját kezdte olvasni, eszébe jutott «a szegény kis Maca». Most egyszerre valami váratlan kis melegség öntötte el szívét. Vajjon mit csinálhat? Eleinte, amikor értesült az elutazásról, bizonyosan megsértődött és mérgeződött, aztán - így szokott ez lenni - elszomorodott és nap-hosszat sírt. Elhagyták, váratlanul, magyarázat és vigasztalás nélkül, Keller Alfrédot mégis csak megsiratják a nők... Ki tudja, hány üzenet és levél várja otthon...

Meglepődött.

Nagy postájában mindössze egy levél akadt, amelyen megismerte írását. Felkapta fejét, bosszankodott. Betette fiókjába a levelet, nem olvasta el. Kis elbizakodott! Úgy látszik, nem gondol arra, hogy vége mindennek. Kiállított egy csekket és elküldte a szolgálával. Egy félóra múlva visszaérkezett a szolga a csekkel együtt. «A kisasszony nem fogadta el.»

Nevetett, úgy csodálkozott. Nem fogadta el? Nem kell a pénz? Milyen különös lány! Most vette csak észre, hogy egy év óta nem fogadott el tőle semmit. Egy pár szál virágot... mi ez? Csak nem szerelmes belé?

Ejnye, milyen furcsákat szokott néha mondani ez a gyerek! Most jutnak eszébe kijelentései pénzről, szerelemről, emberekről; most villan csak eléje a szeme, különös, égő tekintete, amellyel szavait kísérte. Egyszer azt mondta, hogy utálja a pénzt és gyűlöli a gazdag embereket; a szeme mindig elfátyolosodott, mikor szegény emberekről beszélt. Egyszer azt

mondta: ember vagyok! És meggyőződés zengett a hangjában. A budai hegyekben sétáltak, amikor arról ábrándozott, hogy dolgozni szeretne. Valami tisztességes, állandó munkát, amely egész nap elfoglalja az embert. Azt mondta akkor, hogy az embernek meg kell érdemelnie a kenyeret, amit megeszik; nem édes, ha ingyen adják. A kis hóbortos...

El akarta felejteni, mert már zavarni kezdte. Két-három napig sikerült is nem gondolnia rá, de éjszaka, amikor hatalmas hálószobájában mámorosan vagy kellemetlen józansággal nyugovóra tért, eléje állt és nem hagyta elaludni. Állt az ágya előtt és zöld macskaszemével a homlokát nézte. Kihívó, bántó, lenéző és kemény volt a tekintete; de a szája szomorú. Visszaemlékezett a kopott kis szobára; a kulcsra, melyet fenn a nyitott ablakon át távozáskor bedobott; a szoba sajátos, parfümös, fülledt szagára; sajnálta és részvétet érzett. De néha már visszakíváncozott oda. Csak nem azért, mert szegénység van ott?...

Egy ilyen éjszakán elhatározta, hogy elolvassa egyetlen levelét. Rosszul aludt, alig várta a reggelt. Szinte izgatottan tépte fel a borítékot s nyitott szájjal rohant át a megdöbbenő pár soron:

«Kedves barátom;

ne fárasssa magát. Barátságunkat én kezdtem; engedje meg, hogy én is fejezzem be. Búcsúzom. És búcsúm ez: azt hittem, hogy egy *emberrel* éltem egy évig. Tévedtem. Az ember én voltam. Sajnálom magát. És kérem tagadja le, hogy ismerte a kis Macát. Az igazság az, hogy nem ismerte. Üdvözli

Bogár Maca.»

Mi ez?

Szemtelenség!

Összegyűrte a levelet és eldobta. Ilyen egy szemtelen!...

Nevetett. Aztán elkomorodott.

Az ebédhez pezsgőt kért és egyik cigarettáról a másikra gyújtott. A szive körül szúrást érzett s egyszerre arra gondolt, hogy minden élet vége a halál. A szája hideg lett.

Egy különös kérdés bukkant fel benne: nem szenvedett-e s még nem szenved-e miatta ez a lány? És egyáltalán mit érthet azalatt, hogy «ember»? Úgy látszik azt, hogy szenved. Akárhogy forgatta ezt a kérdést, nem jutott más eredményre. Ember... szenved... E... e... e... e...! Nem?

Esős, langyos tavaszi napok jöttek s ezalatt egyre többet gondolt Macára. Eszébe jutottak csókjai, hiányzott a hangja, szeretete volna látni.

Elmenjen hozzá?

6. Dráma.

Elment.

Az autó megállt a kapu előtt, esett az eső. Felsietett, becsöngetett. A háziasszony, kedves, mosolygó asszony, fogadta. Felderült az arca:

- Ó, a kisasszony!

- Itthon van?

- Ó... nagyon várja... Tessék csak bemenni.

Bement.

Csönd volt a szobában. Ágyban van? Elmosolyodott. A válla villant szeme elé, húsos, gömbölyű válla és csodálatos fehér bőre.

Elhúzta a paravant-t és visszaborzadt.

Maca keze lenyúlt a szőnyegre, a szája félrefordult arcában, mintha kibicsaklott volna. Szürke volt az arca, hideg és langyos is, mint a tavaszi eső. Az éjjeli szekrényen egy üres pohár állott.

Alfréd elfordult a haláltól.

7.

Da capo!

Az ajtóban Sári doktor állott.

- Á, Alfréd!... Na látja. Előbb is jöhetett volna... Szegény Maca...

- Most már késő - mormolta. - Ha tudtam volna... Nézze... Nézze!...

- Mi történt?

Sári megvizsgálta, letakarta és Alfréd elé állt. Valamit akart mondani, de nem tudott szólni; csak gyűlölettel meredt rá.

- Menjünk le - mondta aztán - majd én telefonálok...

- Hova? - kérdezte tétován Alfréd.

Sári nem felelt. Alfréd utána ment.

... Este volt, amikor elhagyták a magányos kis szobát. Alfréd elküldte az autót, az utcán járkáltak. Macáról beszélgettek. Multak az órák és a téma, Maca élete, küzdelme, halála egyre nagyobb lett. Meg sem közelítették. Alfréd meghívta vacsorára Sárit.

- Beszélgetni fogunk.

A hatalmas ebédlőben kigyulladtak a csillárok, az asztalnál ketten ültek, egymással szemben, az inas hangtalanul szolgált fel. Sári nézte, nézte ezt a csontosarcú férfit, akit Maca le akart győzni; s még soha ennyire nem értette Macát. Maca elvesztette a hadjáratot, de bizonyos, hogy mindenki elveszti? Ezt a férfit le kell győzni!

Éjfélkor elment, de másnap visszatért. Egy hét múlva is nála vacsorázott. És akkor nem ment el éjfélkor.

A KASZA.

Furcsa érzés a félelem.

Nem feltétlenül akkor támad az emberre, ha veszély, akármilyen komoly is, fenyegeti. Mélysége nincs is arányban a veszedelem nagyságával. Többször teperi le lábáról a társadalmi embert, mint a magányost, akit nem fűznek emberbarátaihoz a szerető féltés komoly kötevényei. Azt merném mondani, hogy a félelem társadalmi érzés. A magányos ember nem retteg úgy az életért, mint a megosztott életű, aki életének egyik felével más valakiért vagy valamiért aggódik.

Egyszer rám gyulladt a ház, amelyben laktunk. Kissé izgatottan menekültem, de nem rémültem meg. Perginében, déli Tirolban, a háború alatt, olasz Caproni-gépek lepték el az eget a vonat fölött, melyben laktam. Potyogtak le körülöttem a bombák, mint a jégeső. A vágány közelében lőszerraktár állott. Nem féltem. Arra gondoltam, hogy néhány perc múlva meghalok. Magam voltam, megint.

De egyszer halálra rémültem egy ártatlan kaszától.

Szerelmes voltam és boldog. Nyár volt és végtelen derű. Hosszú, sugaras napok és illatos éjszakák. Két hónapi egyetlen mámor után megkértem a leány kezét, akit szerettem a türelmetlen ifjú szerelem önfeláldozó boldogságával. Én húsz éves voltam, a leány tizenhat.

Budán laktak, egy gellérthegyi villában. Tennisből jöttünk és elhatároztuk, hogy ezen a délután «szólunk». Lassan, aggodalmasan mentünk be a kertbe, a leány belevetette magát a hintába, amely két öreg diófa között feszült, én felkerestem a mamát. Piros voltam, mint a bazsarózsa. Dadogtam. Nem kellett sokat beszélnem. A mama megölelt és megcsókolt. Nekem adta a lányát s megígérte, hogy estére beszélni fog a «papával» is.

Rohantam a kertbe. Beugrottam a hintába, úgy, hogy mindketten a fűbe röpültünk. Kacagtunk, daloltunk. Megfogtuk egymás kezét és körbe forogtunk. Megbotlottam, megtántorodtam, a leány elengedte a kezem és elfutott. Én utána, ki a mezőkre, fel a hegyre, le a völgybe. Lerogyott egy domboldalon s pihegve várt rám. Ledőltem melléje s kalapáló szívemre szorítottam a kezét.

Hanyatt feküdtünk, egymás feje alá tettük a kezünket és néztük az esteledő eget. Tücskök cirpelték, a nagy tó mentén békák kuruttyoltak, a szagos levegőtenger mámoros szürkére vált, itt-ott kitűzte már egy-egy gyémántcsillagát. A hegycsúcsokon sárgás fények villóztak.

Csönd volt és boldogság. A fiatalok, az élet boldogsága.

Amikor kipihentük magunkat, mosolyogva talpraállottunk és megindultunk. Messze elfutottunk házuk tájékaról, pedig ma jók és hálásak akartunk lenni, tehát elhatároztuk, hogy pontosan megjelenünk a vacsorán és nem kerestetjük magunkat. A kertek alá kerültünk, réteken vágunk át, szűk ösvényeken siettünk haza felé, egymást átölelve.

Már beesteledett.

Daloltunk, füttyörésztünk. Valami szűk és mély úton mentünk, hepehupás göröngyökön, száraz barázdákon, két magas domboldal között. Téptük a fűvet, a virágokat s gondtalanul vagdostuk a lábunk alá került kavicsokat.

Észre sem vettük, hogy kocsik közelednek szembe velünk. Magas, rakott szekér. Csak a lovak csilingelésére lettünk figyelmesek, de ekkor már alig pár lépésnyire volt tőlünk s teljesen elállta az utat. Két ló botorkált felénk a füves szekérben.

Hirtelen az egyik dombhoz húzódtunk s vártuk, hogy majd elmegy mellettünk a két ló is. Nekidőlünk a forró szikkadt földnek, fogtuk egymás kezét s mosolyogva dúdolgattunk. Néztük is a szekeret. Fű volt rajta, sok fű. Ember nem látszott. Biztosan mögötte ballag.

A két ló meleg lehelete már arcunkba csapott, amikor rémülten egyenesedtünk ki. A friss fű tetején egy kasza feküdt, hegyével és élével felénk fordulva, csillogón kinyúlva a fűből, melynek kábító szaga a mellünkre rohant. Egyszerre elengedtük egymás kezét, kihúztuk magunkat, szinte nyomtuk be a testünket a földbe, fejünket hátravetettük, nyakunk kifeszült. Halálos, nyári csönd volt.

A szekér nyikorogva húzott el mellettünk, a kasza hegye lassan, fényesen vonult el az arcunk előtt. Nekem a nyakamat súrolta, a lánynak a homlokát érintette. A kocsi mögött pipázva bandukolt a kocsis. Belenézett az arcunkba a kis száraz ember és tovább ment.

Mi is. De már nagyon lassan és szótlánul.

Nem énekeltünk. Egy szót sem szóltunk. És meg sem fogtuk egymás kezét. Csak otthon csókoltuk meg egymást, kissé fáradtan és most már sokkal mélyebben.

Még mindig fehérek voltunk. Mint a nyári ruhánk, meg a nyári csillagok.

GYŰLÖLET.

Csont Árpád színész; gyors léptekkel sietett a színpadról öltözőjébe, ahol letépte arcáról a britt uralkodó, Lear király bozontos ősz szakállát. Élesen hallotta, hogy mögötte halkan suhognak Cordelia angol királykisasszonynak léptei: most fordul a női öltözők felé, hogy pár perc múlva eltűnjön abban a langyos automobilban, amely a szörnyű királydrámából egy huszadik századbeli bankár minden modern kényelemmel berendezett karjaiba röpti. Nem is tagadja, nem is titkolja; még annyira sem kíméli, hogy hazudna érte, hogy egy kellemes, édes hazugságot, valamely finom mentséget talál ki, ami néha megtisztelő is, megnyugtató is. Nem, nem, semmit! A mult héten még Romeo volt Lear király, Cordélia királykisasszony pedig Julia... nem a színpadon, hanem otthon, Lear király háromszobás, Fehérvári-úti agglégénylakásán, amelyben Macbeth szerepeit tanulták... új betanulással, először... hogy talán... pár hét múlva Cordelia a magánéletben is ladyvé fejlődjön, Csonat Árpád hitvesévé... Igen, erről szó volt s a tervnek érezték varázsát: ketten, Macbeth és Lady Macbeth megfogják egymás kezét és házassággal pecsételik meg szövetségüket, melyet évek óta makacsul kovácsolt az idő, a kék, az ambíció és a siker. Hiszen annyi kívánnivalójuk volt az élettől, a színpadtól, önmaguktól és egymástól... oly önteltek, becsvágyók és kielégítetlenek voltak... úgy tudtak irigykedni, gyűlölni, harcolni, aknákat elhelyezni, sötétben robbantani és mosolyogni... keveset örülni, semmivel sem beérni, mindennél többet akarni... s íme, vasárnap éjszaka még az ágyában aludt és hétfőn este, amikor Othello barna bőrét festette arcára, Desdemona nem akarta meghallani hívását, mely vacsorára szólította egy körúti vendéglőbe... közelgett már a tragédia vége, lemorzsolták az ötödik felvonást, amely után Desdemona bejelentette, hogy ma, éppen ma, ilyen váratlan, jelentéktelen hétfői napon, egy új, látszólag ismeretlen, eddig semmiféle klasszikus, vagy modern színműben nem szereplő báró Flesch-Farkassy bankár úrral fog vacsorázni egy dunaparti hotelben. Miért? «Csak.» S azután? Desdemona mosolygott s elszaladt... csütörtökön Lear király volt műsoron... a jövő héten Macbeth... új betanulással, először... hát nem! - kiáltott fel Csonat Árpád, didergő lábszáraira húzva nadrágját: Macbethet lemondom! ebből a reprimandból nem lesz semmi.

Eltávozott a színházból azzal az elhatározással, hogy nem megy vissza addig, amíg «ez a bestia» nem jön érte. De hogyan fogadja, ha megjelenik nála? Kint csöngetés. Marek Géza, az inas jelenti: a nagyságos művésznő... Mit fog mondani? Fáj a fejem... nem vagyok itthon... sablon! sablon! Valami újat! A nagyságos úr... nem!... a művész úr azt izeni... i-vel, nem ü-vel... hogy nem várta a művésznő érkezését... ez jó lesz? Nem! Jöjjön be. Jöjjön be és üljön le. Beszéljen, csicseregjen, nem szól hozzá egy szót sem. Ül vérvörös brokáttal bevont, királyi trónnak beillő karosszékében és meg sem mozdul és hallgat, csökönnyösen, fenyegetően, véstjósón, vadul. És rá sem néz. És «a bestia» hozzásímul, a szék támlájára ül, arcát az arcával cirógatja, csókolja a szemét, harapdálja az orrát, hegyeskörmű mutatoujját bedugja a fülébe... így szokta... aztán? Nem áll jól magáért, felugrik és úgy megveri, hogy... Megveri! Véresre veri. Aztán? Kidobja. Aztán? Visszahívja. Aztán? Megöli. Aztán? Megcsókolja. És megint megöli.

Betért a körúti vendéglőbe, de alig evett valamit. Bouillont, három nyers tojással, sonkát, hámozva, három adag szőlőt, közben pedig, minden két-három falat után nagyokat ivott egy könnyű vörösborból. Kis teremben ült, a sarokban rákönyökölt az asztalra s arra gondolt, hogy milyen hülyén és könnyelműen mosolygott, amikor «Othello»-ban közölte vele «a bestia», hogy ma, éppen ma nem vacsorázik vele. - «Nagyon okosan teszed», - mondta neki s elfordult. A szíve összeszorult, de ezt nem láthatta. Később megkérdezte: - Hát? - Csak ennyit kérdezett, de Cordelia mosolyogva hallgatott. - Hát ma nem eszel? Éhezel? Mi? - vetette oda. Ilyen bárgyú voltam, gondolta most, - eszébe sem jutott, hogy mással is lehet vacsorázni és

szelmeskedni. Ekkor tudta meg a bárót. Báró és bankár, régi darab, csak nem fog bosszankodni miatta? - Eridj, bánom is én! - mondta.

Nagy, barna, csontos újjai közben fáradhatatlanul dagasztották a kenyeret, mely az asztalán maradt. Lehámozták a héjat, a kenyér belét darabokra tépték s az egyiket gömbbé alakították. Mire észrevette újjai munkáját, széles, ápolt körmeire már ráragadt a kenyér, a tenyerében pedig nehéz, gömbölyű galacsin hevert. Szinte nyomta a tenyerét. Milyen nehéz, tünődött, hát súlya van? Egyszerre arra gondolt, hogy a kezébe szokta venni *a fejét* s egyik tenyeréből a másikba önti. Ilyenkor lassan lehúnyja szemét, csak a pillák mögül bugyog lassan, feketén a fénye, szája pedig kéjesen felhasad s megcsillannak fehér egérfogai. Olyan fogai vannak, mint egy gyereknek... mint egy serdülő kislánynak... mint egy Cordeliának... még akkor is, ha Romeóból öregedett az ember Lear királlyá. Cordelia nem öregszik, a nők arcán nem robog el az idő diadalszekere? Úgy látszik, megőrültek az emberek s nem tudják vagy nem akarják tudni, milyen vén már «ez a bestia». Meg kell örülni! Bakfis szerepeket játszatnak vele. Juliát, Cordeliát. Legközelebb andalító szüzet fog lejtetni a Nebántsvirágban. Hallatlan! Uraim! Hát nincs szemük? Nézzenek ide! Nézzék meg ezt a nyakat, nem látják, milyen szikkadt? Nézzék meg ezt a szemet, nem látják körülötte a hervadás szörnyű pókhálóját? Nézzék meg ezt a mellett, bimbója mily álmosan keresi már a földet, uraim, simogassák meg ezt a bőrt és érezzék, mily hamvadt, mily hűvös, mily józan és reménytelen... Ej, az urakat még be lehet csapni, ez a férfiak sorsa, de hölgyek, kegyedék, a kegyedék éles és kegyetlen szemével csak nem hiszik el ennek a gyalázatos néembernek a hazugságait? Kegyedék csak látják? Hát akkor mért rajonganak érte, mért tapsolnak neki, mért jönnek be a színházba, nevéssék ki, püsszegjék le, vonuljanak ki és rá se nézzenek, amikor kínlódva, nevetségesen összeomlik... ez a rongy... ez a kócbaba... ez az üres, útszéli démon.

Figyelmesen vizsgálta tenyerében a galacsint, ennek is súlya van, ez is nyomja a tenyerét, mintha *a feje* feküdnék itt. Most hintázni lehet vele, egyik kézből a másikba... Balkeze hüvelyk- és mutatóujja közé vette a galacsint s a jobbkezevel elsimítani kezdte egyenetlenségeit. Itt egy dudor, ott egy horpadás... hirtelen felemelte jobbkeze mutatóujját és hosszú sárga körmével mély vonást húzott a megszurkült gömb alsó felére. Olyan volt, mint egy száj. Most kissé összelapította lent a gömböt, úgy, hogy szivalakúvá nyúlt, majd hirtelen kivett a hamutartóból egy gyufaszálat és két szemet nyomott, majd orrot húzott a galacsinba. Mosolygott s érdekelni kezdte a játék. Mellényzsebéből előhúzta ezüst ceruzáját s haját rajzolt a szemek fölé, helyet hagyva a homloknak. Olyan, mint a feje. Hosszan nézegette. Hirtelen káromkodás bugyborékkolt a száján s elhajította a megkeményedett kenyérfejet.

- Fizetek! - kiáltotta rekedten.

Felállt, rásegítették a bundáját. Már egy lépést tett kifelé, amikor visszafordult az asztalhoz s gyorsan zsebrevágta a fejet.

Hazament.

Marek Géza, az inas, felgyújtotta az előszobában a villanyt, mialatt ő az ajtót kinyitotta.

- Mi az? Te még fenn vagy? - kérdezte, oda sem figyelve, az inastól.

- Igenis, - felelte az halk, vékony hangján - megvártam a nagyságos urat. Gondoltam, együtt tetszenek érkezni.

Csont Árpád arca megrándult.

- Nem. Egyedül vagyok! - mondta hangosan, szinte kiáltva s a kalapját odadobva az inasnak, hálósobája felé indult.

- Nem is tudom, hol csámborog megint az a bestia, - sziszegte mögötte az inas.

A színész felháborodva fordult hátra. Olyan volt az arca, mintha súlyos inzultusra kellene válaszolnia.

Az inas megrémülve nézett szembe a gazdájával. Alacsony, izmos, harminchároméves férfi volt; zömök és vérmes, de szangvinikussága csak a mozdulatain érződött meg; az arca mindig fehér volt, mint az apácakendő, oly vérszegény, hogy még az ajk pírját is vékony citromsárga csík szegélyezte. Fogait kilőtték a háborúban, a gégeje is megsérült s műfogaival és operált gégejével csak különös, széles, kemény vállait állandóan meghazudtoló vékony, eunuchos hangokat tudott hallatni.

- Bocsánatot kérek, - mondta s kissé meghajtott a fejét. Már el is akart tűnni.

Csont Árpád visszatartotta.

- Miért kérsz bocsánatot? - kérdezte felelősségrevonó energiával.

- Bocsánatot kérek, hogy a magánügyeimet merészeltem... de azt vártam, hogy a nagyságos úrral együtt fog hazaérkezni...

- Kicsoda?

- A Fanni.

A színész hangosan nevetett.

- Hát hol van?

- A Lear királynál volt, a nagyságos úrtól kapott jegyet. Voltaképpen meg kell jegyezni, hogy ezt is az én révémen, mert én voltam bátor figyelmeztetni a nagyságos urat. És mégis csak felháborító, hogy amikor a művész a darabból már otthonába tért, egy rongyos néző még kint kuncsorog valahol a világban.

- Felháborító? - nevetett Cson Árpád.

- Több, mint felháborító, - felelte az inas, feszesen állva gazdája előtt. - Ez kérem... ez kérem...

- Na gyere csak, - mondta a színész és bundája zsebébe nyúlt. A fejjé gyúrt kenyértömböt halászta ki a zseb mélyéből s miközben magasra dobálta tenyerén, hálósobája helyett, ahová eredetileg indult, a könyvtárába ment. Az inas követte. A kenyérfejet mosolyogva az íróasztalra hajította és jóleső melankóliával dűlt el vérvörös bársonnyal bevont, királyi trónnak beillő karosszékébe.

- Hát hogy' vagytok ti tulajdonképpen a Fannival? - kérdezte leereszkedően s már-már jókedvűen.

Az inas megállt előtte.

- Úgy, mint voltunk, nagyságos úr.

A színész mosolygott.

- Mondtam, hogy az nincs rendben. A Fanni nagyon csinos, szemrevaló lány. És sokkal okosabb, mint általában a szobalányok. Nem óhajtok ugyan beleavatkozni a dolгодba, de ha már előhoztad, most is azt kell mondanom neked, amit már a multkor tanácsoltam: ha nem veszed el feleségül, nem lesz a tied, vagy nem fogod tudni megtartani. A Fanni inkább felmond majd nekem s elmegy innen.

- Azt szeretném én látni! - kiáltotta izgatottan Marek Géza. - Ahol én vagyok, ott van az ő helye is, én pedig holtomig a nagyságos urat szolgálom. Ez az én pályám, az én hivatásom, ez az én életem, - tette hozzá szenvedélyesen.

Csont Árpád meghatódott. - Tudom, Géza fiam, - sóhajtotta s a háborúra gondolt, két kemény esztendőre, melyet önkéntes jelentkezéssel, a halál torkában töltött el ezzel a szolgálával; egy néki szánt golyó lőtte ki a fogait egy galíciai éjszakán. Ebben az emberben halálosan megbízhat, ez olyan, mintha hozzá volna nőve. Ismeri a szeme járását, megérzi a gondolatait, kitalálja a szándékait. Sosem felejt el azt a megdöbbenő éjszakát, amelyen megsebesült, majdnem meghalt helyette két golyótól, melyet - mindig így érzi - neki szántak. Visszavonultak hatnapos irtózatossá pusztítás és pusztulás után, a győztes orosz seregek keményen a sarkukban voltak. Az erőltetett menetelésben hatvan óra után rövid pihenőt tartottak; ő egy dohos, forró parasztházban húzódott meg a falu alján. Ledültek a kiürült, elnémult házban, ő benn a szobában, Géza kint a konyha földjén, de alig nyomta el az álom, érezte, hogy valaki a melle fölé hajol s hallgatózik. Géza volt. Azt leste, hogy lélekezik-e még a gazdája, mert álmában arra riadt fel, hogy súlyos veszedelemben van s baj érte, talán meg is halt. Megfogták a sötétben egymás kezét, egy pillanatig tartott ez a kézfogás s már a következő másodpercben felordított a legény: a távolból srappell sikított és fegyver pukkant és két golyó, egyik a másik után, rohant az arcába és a torkába.

Erre az éjszakára gondolt most s kissé megnyugodva, szélesen mosolyogva mondta:

- Nem kell ezt ilyen tragikusan felfognod, Géza. Az asszony, az asszony. Más, mint mi vagyunk, férfiak. Nem kell mindjárt veszekedni, pörölni, elriasztani, tragédiát csinálni. Sokkal többet ér az okosság, a fölény, a nyugalom... Kivárni a dolgokat. Ha látja, hogy dühös vagy, amikor így elmarad, annál inkább megteszi. Olyan, mint a gyerek. Aztán meg meg kell adni az asszonynak azt, ami az övé. Ha azt akarod, hogy hozzád tartozzék, hát vállald. Ha a feleséged lesz, majd nem megy el nélküled, ha meg elmegy, hazajön időre, amikorra mondd.

Már Géza is mosolygott.

- Igaza van a nagyságos úrnak, - mondta szerényen. - Most már én is másképp látom. Csak amíg nem tetszett itthon lenni... addig.

- Na látod, - sóhajtotta a színész, kissé megint elborultan. - Dehát éjfél elmúlt már, eredj, fekdüdj le, tégy úgy, mintha nem is törődnél vele. Aztán majd én beszélek vele holnap.

- Köszönöm, nagyságos úr. Jóéjszakát kívánok. Hánykor parancsolja, hogy keltsem?

- Féltíz.

- Igenis.

Az inas betette az ajtót, egyszerre furcsa csönd lett a szobában. Az asztalon, ott ült a kenyérfej s a villanyfényben barnászöld patina vonta be; olyan volt, mint egy lefejezett kínai bálvány. Jó, hogy megnyugtatta ezt a szegény, dühös legényt, gondolta a színész; borzasztó, hogy mennyit szenvednek az emberek a szerelem miatt. Van ebben valami műveletlenség, állapította meg önérzetesen; ezek a szenvedő emberek nincsenek tisztában a dolgokkal. Rabjai a sötét vágynak s nem tudják, hogy alaktalan a vágy, melynek csak az ember keres formát. A forma a nő; dehát hányféle szóval és gesztussal fejezhető ki egy gondolat? Válogatni lehet a kifejezés és a természet gazdagságában; s a hosszú, hosszú, sokszor oly gyötrelmes válogatás eredménye is mily ritkán jelent egyet a tökéletes formával... Ezt, persze, nem érti meg Marek Géza, dehát ő...

Nyugtalanul felállt s a könyvei elé lépett. Kihúzott a sorból egy Schopenhauer-kötetet, melynek címe volt: A szerelem metafizikája; Az élet semmiségéről és gyötrelméről. Egy pár bekezdést elolvasott s kissé fáradtan az asztalra ejtette; a kenyérfej rábámult. Most Puskinhoz nyúlt s az Anyeginben böngészett. Egyszerre megrázkódott, mintha jeges kéz megmarkolta volna a szívét. Lehúnyta szemét, összeharapta fogát, arca görcsösen megfeszült; olyan volt, mintha a saját halotti maszkját szorította volna a fejére. Anyegin érzelmes sorai közt selymes

hálószobát látott, félhomályban, fényekkel, parázsló tűzzel, terített asztallal; még a levegő szagát is érezte, a frissen ömlő pezsgő édes-kesernyés illatával. És meztelenül látta a színésznőt, társnőjét régi tragédiákban, most olyan új helyzetekben, melyek megvetnek minden illemet, tartózkodást és szemérmes és amelyeket imádott.

Azt hitte, túlságosan világos van a szobában s eloltotta a lámpát; az íróasztalon egyidejűleg fellobbant a fény egy magányos lámpában. Állt a szoba közepén s váratlan nyugtalansággal, makacs értelmetlenséggel azon gondolkodott, hogy hova üljön le; egyszerre nem talált megfelelő helyet. Az asztalról lesöpörte a kenyérfejet, amely a könyveknek ütődött; koppant és a szőnyegre hullt. Most a hangját hallotta, meleg, furcsa, hol zengő, hol érdes hangját, amely olyan volt néha, mint a nyakon szúrt csirke hörgő sikoltása, tele vérrel, jajkiáltással, jelentéktelen panaszokkal... és még valamivel, amin sokszor tünődött, amit nem tudott sohasem megérteni, megmagyarázni, de aminél tökéletesebb kifejezését az asszonyi kéjnek elképzelni sem tudta. Most hallotta ezt a hangot és nem menekülhetett tőle. Valahonnét a mélyből, a lábai alól szivárgott fel az idegeibe, a fejébe, hogy édes zsongással és türelmetlen nyugtalansággal töltse meg érzékeit. Egyszerre kinyúlt a keze, kitárultak, majd összezárultak az ujjai... megrázta fejét, mint aki elűz egy gondolatot, s gyorsan az íróasztalához lépett.

Ott megtorpant, el akart fordulni, de mágneses erővel vonzotta valami. Az íróasztalra ült s hátat fordított egy fényképnek, mely az íróasztalon állt, nagy barna keretben. A színésznő volt, meztelen vállakkal, mellére csúszott estélyi ruhában, kacéran és szemérmesen tartva gyűrűs szép kezét a szívén. Néhány percig ült így, majd hátra nyúlt s a térdére állította a fényképet, úgy nézte. Bestia, mondta a képnek, s megismételte: bestia.

Nézte egy ideig, aztán megszólalt:

- Szerettelek, - mondta fájdalmasan, de elhallgatott, mert a mély csöndben megriasztotta a hangja. A gyűlölet aztán megint feltépte száját. - Szerettelek, - mondta s szembenézett a képpel. - Szerettelek és szégyellem. Szégyellem, hogy olyan ostoba vagyok, olyan műveletlen és vak, mint Marek Géza inas. Cseléd vagy, arravaló, hogy a Marek Géza szeretője légy és minden este megverjen. Minden este megverjen, ingre vetkőztessen és bottal verje a derekad. Bár sose láttalak volna, bár sose ismertelek volna meg, bár sose szívtam volna magamba mérges lehelleted. Sosem fogok többé szóba állni veled. Nem szeretlek és megvetlek és gyűlöllek.

Eldobta a képet és kirohant a szobából. Letépte magáról ruháit, éjjeli szekrényéből egy üveg tokaji bort vett elő és kiitta. Az ágyba vetette magát, fejére húzta a takarót, a falnak fordult s mindenáron aludni akart. Nem tudott elaludni. Percenkint felriadt; hol a karjaiban, hol a térdei közt érezte a színésznő simogató jelenlétét. A sötétben előkereste a veronálos tubust és szét harapott két pasztillát. Egy félóra múlva tehetetlen dühvel visszarohant a könyvtárszobába, ahol égett a villany, mintha vártak volna rá.

A szőnyegen heverő fényképhez rohant és rátaposott; éjjeli cipőjének sarka szétzúzta az üveglapot és apró darabokra törte a keretet. Szitkozódott és átkozódott. - Pusztuljak el, ha még egyszer szóbaállok veled! - fogadkozott. - Minden erőmmel azon leszek, hogy nevetségessé tegyelek, hogy tönkretegyelek, azt akarom, hogy beteg és ronda légy, azt akarom, hogy megbukj és koldulj, azt akarom, hogy retkesen, rohadtan görnyedj a küszöbömre és én elruglak onnét. Gyűlöllek és dögölj meg! - ordította.

Már hajnalodott.

A függönyökön, a nehéz vörös függönyökön át beszivárgott a tél szürke világossága.

Rémülten, kidagadó szemmel meredt erre a közönyös szürkeségre, mely olyan egyhangúnak és öröknek látszott, mint a kegyetlen börtönök végtelen nyugalma. Megriadt tőle, mint egy

ítélettől: véged van, nem intézheted el dolgod, nem fejezheted be műved, te vagy a vesztes, elbukol.

Felordított.

Lábai alól felkapta az összetaposott, széttöredezett fényképet és a szeme elé tartotta, mintha rosszul látna, oly közel, mintha megvakult volna.

- Gyűlöllek! Érted? Gyűlöllek! - ordította. - És ha nem tudlak tönkretenni, akkor kiirtalak! És megfojtalak, mint egy macskakölyköt, megmérgezek, mint egy patkányt és leszúrlak, mint egy szipirtyót. És ha folyik a véred és hörögsz és elnémulsz és kiterülsz, még akkor is, még a halálodban is gyötörlek és kínozlak. És vasdorongokat fogok belédszúrni és ha ma, ma éjjel nem fulladsz meg a szeretőd csókjaiban, ha nem áll meg a szíved, amikor szerelmesen sóhajtasz... én... én...

Papírvágó kését felkapta az íróasztalról és teljes erejével beleszúrta a fényképbe. Hörgött, sikoltozott, diadalmaskodott. Ledobta magát a szőnyegre, kéjelgett és dühöngött és szétkaszabolta a képet.

Nevetett.

Nem vette észre, hogy nyílik az ajtó. Csak akkor pillantott fel, amikor Marek Géza inas katonásan összevágta sarkait a feje előtt.

Ingújjban állott előtte, kötényben, ahogy cipőit szokta tisztítani.

Katonásan megállt és jelentette Marek Géza:

- Jelentem a nagyságos úrnak, leütöttem a Fannit.

És mutatott egy faaprító baltát, mely súlyos és vértelen volt.

SZEM.

A szem szürke volt és mély. Tekintete tiszta és hideg, mélye lassan melegedő, feneke örvényes és végtelen. Első pillantásra szelíd, jóságosan hívogató és nagyon messziről, lágyan simogató; csak ha hosszabban nézed, veszed észre, nyílik a mélye és végtelenbe tágul, mint hegyek közt a szakadék, melybe mosolyogva hajolsz, hogy aztán sápadtan rettenj vissza a mélység mágnesez szürke gomolygásától.

Krisztus szeme volt a szürke szem. Szívalakú, sápadt arcból világított és rátapadt az emberekre. Egy prágai templom falán élt a fehér fej, már századok óta, mozdulatlanul szobrok, kripták és lobogó gyertyák között. Varázslatos szem volt; követte a nézőt, minden irányban szembe tekintett és nem lehetett tőle szabadulni.

Mária Volovszka Szonjanova hercegisasszony már hetedik napja térdelt a fehér fej és szürke szem előtt. Már hetedik napja késleltette elutazásukat, melyre anyja vágyott, s melyet apja szükségesnek ítélt. Másfél éve utaztak már szerteszét a világban, Mária hercegisasszony most először ragaszkodott valamihez. A fehér fejhez, a szürke szemhez.

Tizenhét esztendő volt, holló fekete fényű fejét lehajtotta a fehér arc elé és forró barna szemét felemelte a szürke szemhez, melynek titkát néma áhítattal csodálta. Varázsát nem kutatta, babonásan hitt benne. Apja mögötte állt a templomban és húsos, vörös kezével, vastag, teli szájával, mosolyogva magyarázta a szem titkát. Beszélt a szem tengelyéről, párhuzamos vonalakra húzott merőlegesekről, Mária nem figyelt a mindennapi életre és a kézzel fogható fizikára. Bánatban megnyugodott anyja ábrándosan sóhajtott: gyerek, jó neki, még hisz, csak sokáig tartson...

Mária hallgatott. És érezte, hogy a szürke szem belenéz a szemébe és ő nem tud, nem is akar szabadulni mélységének végtelenségétől.

*

Ma reggel pillantott bele először az ismeretlen fiatalember szemébe. Riadtan vette észre, hogy az is szürke és mély. Apja figyelmeztette már néhányszor, hogy útjukban többször találkoznak egy fiatalemberrel, akiről nem tudják, kicsoda. Varsó óta bukkan fel állandóan ott, ahol ők tartózkodnak. S mintha követné őket, velük majdnem egyidőben jelent meg Berlinben, Hamburgban, Norderneyben, Londonban, Liverpoolban, Párizsban és most Prágában. Hónapok óta tart ez a különös véletlen.

Mária csak ma reggel vett tudomást az ismeretlen fiatalemberről. A szálloda elsőemeleti folyosóján tartózkodott és apjára várakozott, hogy szokásos sétájukra induljanak. A messze úszó fehér felhőket nézte, amikor eléje toppant a fiatalember és a szenvedély röpkésével ezeket a szavakat szórta, mint tüzes felhőket, az arcába:

- Mária egyetlen, én hat hónapja rohanok maga után. Eddig meg sem látott, az élet nem adott alkalmat, hogy megszólíthassam. Ma utóljára látom, bocsássa meg vakmerőségemet. Sokat szenvedtem és boldogan szenvedek. Boldogan halok meg magáért. Szeretnék élni, szeretném tovább élni ezt a rohanást. Szeretném még magamba szívni a levegőt, melyet a maga élete, a maga csodálatos nevetése, isteni karcsúsága, tündöklő feketesége édesít meg. De már nem lehet tovább. Hat hónapja rohanok maga után a más pénzén. Sikkasztottam. A pénz elfogyott. Most már nincs honnét sikkasztani és most már nem bírom a maguk tempóját. Bocsásson meg, hogy tudtára adtam e rút dolgokat, de meg kellett mondanom, hogy megérthesse kérésemet. Egy rajongó haldokló kér magától valamit, pár órával a halála előtt. Tegyen boldoggá. Engedje meg, hogy mielőtt kezembe veszem a revolvert, megérinthessem a maga kezét,

engedje meg, hogy mielőtt örökre megsiketülök, a maga hangjának zenéjével teljék meg a fejem. Mire megint reggel lesz, én már nem élek... A szobám szemben van a maga szobájával... Egész éjszaka várom... Csak egy percre! Könyörüljön. Szemben magával... Éjszaka...!

Léptek hallatszottak, a herceg súlyos léptei s a fiatalember elsietett. Mária bágyadtan nézett maga elé. Csak két szürke szemet látott, mélyet és tüzeset, - lélekzete elakadt, szédülten kapaszkodott meg az ablakban. Bizonytalanul mosolygott, - a fiatalember égő szemein át a templom szürke Krisztus-szemei intettek feléje.

Fejét felvetette, szólni akart apjához, el akarta mondani különös kalandját, de már első szavánál elakadt. A szürke szem rámosolygott és hívta. Megkérte apját, hogy menjenek a templomba.

Most itt térdepel a fehér istenarc előtt és arcára csurgatja a szürke szem varázslatos melegét. Mosolyog rá, a szem visszamosolyog. Kérdez, a szem felel. Mozgatja a fejét jobbra-balra, a szem követi. Fiatal lánytorkában halk madárdalok ébrednek, a szem visszaénekel. A szem biztat. A szem erősít. A szem küld.

*

Az ebédlő halkan zsongó termében az ismeretlen fiatalember szemben ült vele és égő szürke szemével rátapadt. Csak a szemét látta, az arcból semmi egyebet nem vett észre. Amikor felálltak az asztaltól, a fiatalember lesütötte szemét. Tüzes pillái tisztelegtek előtte, - szemének sugarai mint fényes katonák sorfalai közt vonult ki a teremből. Délután egy pillanatra látta a korzó kavargásában. Mire alkonyodott, már mindenfelől két tüzes szürke szem lobogott feléje, házakon és embereken, életen és halálon át követte a fehér arc két szürke szeme.

Ellankadt. Haza kívánczolt. Ledőlt a heverőre és eloltatta a lámpát, melyet aggódalmasan meggyújtottak. A homályban elnyúlt a messzeségben az ablak és rárajzolódott a fehér arc, a tavaszi este rózsás felhői közül suhant le hozzá a szürke szem, ránézett és rámosolygott, megsimogatta és megvigasztalta. Édes volt ez a tekintet, tele túlvilági lázzal és örökkévaló erővel. Világított a márciusi éjszakában, mint egy vándor nap és vonzott, mint kozmikus mágnes.

Apja, anyja töprengve ültek mosolygó feje mellett s mint mindig, amikor megfejthetetlen kérdésbe ütdtek, egymás ellen fordultak. Apja felpanaszolta a lány ábrándosságát és azzal vádolta anyját, hogy tőle örökölte szertelenségeit. A fiatalon ősz anya bánatosan mosolygott és azt sóhajtotta, hogy álmain kívül sosem voltak örömei az életben. Az apa szigorúan kijelentette, hogy Máriának Newyorkba kell utaznia és el kell fogadnia Mr. Robertsnek, a milliárdos bankárfiúnak a kezét. Az majd otthont, nyugalmat és gazdagságot fog adni, pozíciót az elveszett élet helyébe. Mária megborzongott, az anya szeméből tehetetlen könny hullott az alkonyatba, a herceg keze ökölbe szorult.

Így ültek hárman egymás mellett, s világok tátongtak közöttük.

Szemben velük az ismeretlen fiatalember lélekzetét visszafojtva várakozott.

És Mária szeme megtelt fényességgel. Arca megnyugodott, szíve halk zene ütemére vert. A szürke szem ott ragyogott a szoba közepén, lebegve, gyémántosan, mint a szeretet és béke örök bolygója.

Dalolt és beszélt a végtelen szem: - Túl földeken és életeken látlak és áldalak tizenhét éves Máriám. Megáldom szívedet, ki ifjú és boldogtalan. Megáldom fejedet, ki kíváncsi és forró. Megáldom virágkezedet, ki gyáván és érdemetlenül szenved. Ne félj a szenvedésektől, mert végesek, higj az életben, melynek csak halálát láthatod e földön. Enyhítsd a könnyeket, hagyd el a békétleneket és hitetleneket s kövesd vágyaid szertelenségét, melyek hozzám

röpítenek. Az én világom nem e világból való, túl e börtönös határokon várlak és viszlek az örök fényesség napjaiba, hol nem köt gúzsba pénz, nem örködnek fölötted pozíciót kereső apák, nem sóhajtoznak fölötted álmaikba fulladt anyák, nem aláz meg sikkasztó, elvadult szenvedély, - várlak túl e szűk és vak határokon Mária és vezetlek a szeretet fényességébe.

Igy szólt a ragyogó szem és Mária követte.

*

Ott izzott előtte, mint hatalmas csillag, éjféلكor, amikor kilépett ágyából és benyitott az ismeretlen fiatalember szobájába. Ott állott hidegen és fehéren, mikor a sűrke szemű fiatal-ember leborult előtte és átkarolta térdét, - ott állott megszabadultan a földtől és remegő ajkán messzi mosoly fénye vibrált. Ott állott közönyösen és részvétlenül minden mindennap iránt, égi kísértet, akit könnyet enyhíteni, földi szenvedélyt hűteni küldött az égi vándor sűrke szeme. Nem hallotta a fiatalember fohását, nem érezte csókjainak izzását, nem örült imádatának és nem fájt a tombolása. Amikor megütötte mellét a fiatalember lehelletének forrósága és megérintette az útálat hideg szárnya, a levegőben lebegő sűrke szemre tekintett és énekelni kezdett. Énekelte a szeretet, énekelte Krisztus dalát.

Szállt, szállt az ének, szállt falakon és szobákon át, felverte az alvókat, elcsöndesítette a szenvedőket, megrémítette a mulatozókat. Megállt a levegő s a csöndben felrántották a szoba ajtaját. A herceg ökle felemelkedett, a hercegnő ájultan sikoltott, a fiatalember hörögve forgatta revolverét, az egész szálloda összeverődött, lent az utca benépesült és megnémult. A fejetlen kavargásban csak a sűrke szem ragyogott és csak Mária szent éneke röpült.

Fhéren és mosolyogva ment, csendesen ment Mária a mosolygó sűrke szem után, fellendült a nyitott ablakra és karját kitárta, hogy átölelje az égi szemet. Mire a vad ordítások, a reszkető karok, a megbotránkozott fejek az ablakhoz rohantak, Mária már boldogan és véresen repült az utca fölött s csak a sűrke szem nézett rájuk a tavaszi éjszakából, mélyen és örvénylőn, az örök bocsánat rendíthetetlen vigaszával és kegyetlenségével. Ott lebegett és ragyogott a sűrke szem és hívőn dalolta: Szenvedtek, mert nélkülem éltek.

A HALHATATLAN ÉRZÉS.

Porosan, sárosan bekanyarodott az automobil a kastély udvarára. A fiatalember felemelkedett a kocsi s már a kert közepén kiugrott belőle. A sofőr nyögve fékezett.

- Elkéstem? - kérdezte hangosan az eléje siető öreg szolgától.

A kopasz, izmos, alacsony ember feszesen megállt előtte, sápadtan, döbbenetesen, de értelmesen felelt:

- Jelentem alássan a méltóságos úrnak, halálán van az öreg méltóságos úr.

A fiatalember hirtelen mélyet lélekzett, mint a szárazra dobott hal; úgy utána kapott a levegőnek, mintha megkapaszkodni akart volna benne. Egy pillanatig nem tudott tovább menni s révetegen nézett körül. Apróságokat, jelentéktelenségeket vett észre: elhanyagolt a kert, gondozatlanok az utak, itt is nagy eső lehetett, de most egyszerre kisütött a nap. Felpillantott az égre. Csupa kék ragyogás; a Kékes hegy zöld virulással ünnepli a nyarat, a nap teli szájából aranyfény zuhog. A kastély angolos tetői pirosan mosolyognak.

Lehajtotta fejét s megindult a lépcső felé. Azon csodálkozott, hogy öntudatlanul számolni kezdi a kerti oszlopokat: egy... kettő... már a harmadiknál tartott, amikor abbahagyta. Oszlopok, egyik a másik mellett. Most egyszerre arra gondolt, hogy mától kezdve egyedül lesz az életben s ha a halál errefelé kereskedik, csak őt találhatja. Úgy látszik, akkor válik férfi a fiúból, ha meghal az apja; addig csak gyerek.

Egyre gyorsabban haladt fel a keskeny lépcsőn, az első emeleten befordult a hosszú, hűvös folyosóra s halkán lenyomta apja hálósobájának kilincset. Az előszoba homályos volt, az öltözőben áporodott orvosságzag ült, a harmadik szobából most lépett ki az orvos. Egymásra néztek s kezet fogtak. Ebből a kézfogásból most már bizonyosan tudta, hogy az apja ezen a napon elhagyja az életet.

Átlépett a küszöbön s hátrakapta fejét. Arca eltorzult, keze ökölbe szorult. Nem volt egyedül az apja; az ágy mellett, hatalmas karosszékben egy fiatal nő ült, megbújva, magába esve, lehajtott fejjel, mozdulatlanul. Szurokfelete hajáról ismert rá. A szomorú kis színésznőre, aki két esztendeje mulattatta hetvenhároméves apját. Hát ide is magával hozta?

Az az érzés, amely most ingerülten és robbanó erővel végigfutott rajta, pontosan a düh érzése volt. Utálta ezt a kis rongyot és haragudott az apjára, mert nem hajtja le magáról. Hangosan, erősen előrelépett, elment a szótlán és mozdulatlan karosszék mellett és hátat fordítva a nőnek, leült a haldokló ágyára.

Különös, nagy csönd leskelődött a szobában. Az öreg férfi elnyúlt az ágyban, karja a takarón hevert, feje a mennyezet felé fordult, a szeme, tiszta kék szeme kitágult a messzeségbe. Lassan, hörögve lélekzett. A hatalmas termetű férfi most meghatóan kicsinynek látszott; megkisebbedett a feje, megsoványodott a nyaka, a takaró alatt összeaszott a teste. Gyöngének, fiúsnak, meghatónak tűnt fel. Megfogta kezét, melyen lötyögött a vastag pecsétgyűrű; hideg volt a kéz és nem viszonzta szorítását.

Halkan, majd hangosabban megszólította; nem kapott választ. Elszorult a szíve s a hirtelen nyári hőségben fájni kezdett; ez az ember, az apja, itt van még s már nincs itt.

Látni lehetett, hogy kissé nyitott száján hogyan bugyborékol a levegő. Szívja, pumpálja még az éltető semmit; de már nem jut elég belőle. Két metszőfoga fehéren megcsillan a bajsza alatt.

Magához vonta apja kezét és mélyen lélezett. Homlokára verejték csapott ki. Váratlan indulat rázta meg: mi ez? mi ez? Most csak így itt kell ülni, ülni, tehetetlenül ülni és várni, várni, bénultan várni? Szólni nem lehet, mozdulni nem szabad, csak itt roskadni, raboskodni, mint a férgek, akik megadón várják, hogy jön egy iszonyú nagy csapás, egy láb, egy kő, egy vihar, amely eltapossa őket? Ha legalább ordítani lehetne, ha ki lehetne állni egy szál kardra, vagy ökölre, ha küzdeni lehetne s a harc lázában hullani el, vagy énekelni, vagy káromkodni... akármit, csak tenni, tenni, cselekedni valamit... nem, semmit sem lehet. Itt kell ülni és várni.

Szédült most a rohanó úttól, arcában, homlokában keményen lüktettek az erek. Gerince elfáradt, nyaka elzsibbadt, válla lassan meghajlott. Alkonyodik kint, gondolta. A lehúzott spalétákon vajsárga sugarak húzódtak a szobába; a nyári nap most ülhetett a Kékes csúcsára. És a háta mögött meghallotta a kis színész nő pihegő lélezését. Érezte, hogy szeme az ő hátára tapad, szinte süti a bőrét. Illetlenül bánik vele? Meg kellene fogni a kezét, meg kellene szólítani? Végül is, talán ez a kis rongy színesítette meg az öreg úr utolsó két esztendejét...

Eszébe jutott, hogy két esztendővel ezelőtt, ugyancsak egy alkonyodó nyári délután együtt sétáltak Pesten, a ligetben. Egy kis ócska színház előtt szétszórt csoportok ácsorogtak, beszélgettek, cigarettáztak, a közelből körhinták zenéje és csengetyűje zakatolt ide, ahol egy törpe kis fának támaszkodva, szétvetett lábakkal álldogált ez a lány. Álldogált és morgott, káromkodott. Magasszárú, sárga cipő volt rajta, összevissza stoppolt, varrott, fekete selyemharisnya, kopott fekete szoknya, amely alig súrolta a térdét, fehér blúz, gyűrötten, törött gyöngyházgombokkal, kis piros kalap, oldalt dülve, a nyakában pedig hosszú piros kendő, nagy kék virágokkal. Dühösen, egészségesen, elkeseredetten szitkozódott, de nem mozdult a száraz kis fa mellől. Az öreg méltóságos úr megállt előtte és elmosolyodott. Ritkán szokott mosolyogni, de ez a kis káromkodó csitri egyszerre jókedvre hangolta. Megállt előtte, hallgatta egy ideig, aztán egyszerre, nevetve azt kérdezte, hogy énekelni is tud-e úgy, mint káromkodni. A leány kiöltötte a nyelvét, grimaszokat vágott, majd hirtelen abbahagyta a káromkodást és éktelenül sivalkodó cérnavékony hangon kárálni kezdett. A méltóságos úr hangosan felkacagott s magához intette a leányt. Úgy vitte haza magával, mint egy ázott, nyomorult ebet, aki árva bőgéssel hozzácsatlakozott az úton. Hazavitte, mint egy csomagot, amit nem akart elveszteni, de hozzányúlni sem tudott, mert sáros volt. Otthon az előszobában ledobatta vele minden ruháját s átadta a meztelen testet az inasnak, hogy két óra hosszat mossák, sikálják, tisztítsák, illatosítsák. Női ruha nem akadt a lakásban, hát egy vastag átmeneti férfikabátba bujtatták, így ültették az asztalhoz.

Úgy volt, hogy egy napig, vagy egy hétig tart ez a szeszélyes mulatság. De csak nem maradt abba. Az öreg úr nem tudta nélkülözni a leányt; csinosította, öltöztette, műveltette. A fontos az volt, hogy naponta háromszor, ha az öreg úr hangulata elkomorult, káromkodnia kellett; hangosan, kegyetlenül, durván, mint a ligetben. Ilyenkor kacagni kezdett az öreg úr, sőt könnyezni, ha a káromkodásból sivító dalolásba ugrott. Elvitte magával színházba, kiült vele az operaház páholyába s mert egyes társaságok nem szívesen látták, szakított régi barátaival. Jobban vonzódott hozzá, mint a fiához, akivel nem tudta megértetni szeszélyét. Míg azelőtt mindig együtt voltak, ezután el-elmaradoztak egymástól; az öreg úr elvesztette régi meghitt szavait a fiához, a fiú féltékenyen és sértődötten csorbulni érezte magában a tiszteletet és bizalmat apja iránt és gyűlölte azt a csibészt, aki jelenlétével ékesszólón bizonyítja a világ előtt, hogy hatalmas, híres erejű, nagyeszű apját is elérte a kegyetlen végzet: a csúf megrokanás, a tehetetlen aggság, a nevetséges és szálnalmas szenilitás. Össze is kaptak, nyíltan, keményen, fajtájuk kegyetlenségével, mely semmit nem kímél, ha egyszer szóhoz jut; s egy esztendő óta már nem is látták egymást. Akkor vonult vissza ide, ősi kastélyába az öreg úr «a szeszélyével», ahogy barátai hívták.

Sötétedett a szobában.

Most hát ennek is vége, gondolta tehetetlenségében kínlódva a fiatalember. Vége a szenilitásnak, vége a szeszélynek, s nem mindegy-e, mikor a sír álmos torka előtt állunk? Nem mindegy-e most, akár ezzel a szeszéllyel mulatozott, akár tiszteletben öntudatoskodott volna? Vajjon hogyan éltek itt ezek egy esztendeig? Jókedvűek voltak, vagy már érezték nyakukban a suhogó kaszát? Milyen bestia ez a kölyöklány, ez a kis húszéves piszkos! Egy levelet, egy üzenetet nem küldött! Tudta, hogy gyűlöli és visszagyűlölte. Mennyi keménység, mennyi dac van benne... Nem fél? Nem tudja ez, mi fog most történni vele? Hogy kidobják az országútra? Hogy most fogják megverni, mert az apától elszakította a fiát? Kidobja! Ki! Már a koporsójához sem engedi! Kap pénzt, mint egy elárvult cseléd, mint egy udvari bolond és menjen. Mars!

Hogy' fog bámulni szegény kis kiszolgált cseléd! Nagy, fekete kutyaszeme van, gömbölyű, okos, meleg, gyantás fényű. Valami szláv típus. Talán tót. Barna nap bujkál az arcában, mely csontos és kemény. Különösen az álla, mely gömbölyű, vastag, majdnem férfias, mint a foga, melynek fehérsége versenyt villog a szeme fekete sugarával. Inkább állatra, mint emberre emlékezteti. Órákig tud hallgatni s csak nézi az embert, mint egy kutya. Befelé él és meleg. Forró, szinte tüzel. Nincsenek nagy mozdulatai, nagy szavai, hangos hangjai; mindent természetesen talál, mindent tűr és elfogad. Ha ma este kidobják innét, káromkodva és dalolva fog nekivágni az országútnak.

Már sötét este lett, az öreg szolga halk léptekkel a szobába jött és meggyújtotta az ágy fölött a díszes petróleumlámpát. Az orvos is benézett egy pillanatra. Jött a pap és feladta az utolsó kenetet. Megint egyedül maradtak, hárman, s az öregúr kék szeme lassan megmozdult. Egyik szögletből a másikba. Mit láthatott? Mi volt a szemében? Ez az ő titka maradt. Váratlanul megrándult az egész test, a takaró rebtent, egy sóhaj szakadt fel ismeretlen mélységekből és hirtelen mintha megnőtt volna az egész ágy, megnyúlt, megnagyobbodott, meghatalmasodott - a halott.

A fiatalember letérdelt, megcsókolta apja kezét és imádkozott. A leány melléje térdelt. Megcsókolta a halottat és imádkozott. Aztán lehajtották a fejüket és hallgattak.

Fullasztó csönd borította őket. És a csöndben különös sejtelmek lepték meg a fiatalembert: azt érezte, hogy meggazdagodott egy érzéssel, amelyet eddig nem ismert, amely eddig az apja birtoka volt. Úgy érezte, hogy élő és érző tanuja egy furcsa érzés halhatatlanságának; hogy tehetetlen anyaggá válik e percben, mely érzést örököl egy halottól... A petróleumlámpa megmeglobbant, a kertből holdfény szűrődött be. Megfájdult a térdük, megnyomorult a derekuk, fel kellett állni. Kinyújtották gerincüket, megropogtatták hátukat, majd egy hosszú pillantással elbúcsúzva a halottól, tétován kibotorkáltak a szobából.

A folyosón várta már őket az öreg szolga; mentek utána az ebédlőbe. Leültek az asztalhoz, melynek feje most üresen maradt. Hideg húsokat ettek, nedvedző, ízes gyümölcsöket, sárga sajtot és fehér kenyeret ízletes köménymagvakkal. Sok bort ittak, aranyló sárgát és gyöngyöző vöröset. Csönd volt, mindvégig, állandó süket csönd, mint valami tenger mozdulatlan mélyén. Az ablaknak néha vak denevér csapódott, az udvarról olykor kerek kút nesze vetődött ide. Zuhantak bele az éjszakába és palackszámra gyilkolták a borokat.

Egy szót sem váltottak.

Hanem a fiatalember, akinek szemét vékony, kanyargós erekben előntötte a vér, egyszer csak, messze éjfél után, feltápáskodott öblös székéből és elnehezült testével a leány felé erőlködött. A leány rá se nézett; csak magában ült. És a fiatalember megállt a háta mögött és forró, borszagú tenyerét a nyakára szorította. Az újjai lassan előre nőttek a leány vékony gégéje felé. És átfogták a nyakát. A leány még mindig nem mozdult és egy szót sem szólt. Ekkor a lihegő

fiatalember nyakánál fogva felhúzta a magasba, magához, a leányt. Felhúzta és megfordította. És forró szájával a leány kitárt, nedves szájára zuhant.

Ekkor kinyúlt a leány keze, a reszkető ujjak a halott szobája felé vonzódtak. A fiatalember látta ezt. És látta, hogy a kéz nő, növekszik, megnő, az ujjak átnyúlnak szobákon és termeken és megfogják a halott férfi kezét. És az ő szárazon égő keze megszorítja a leány vonaglót, nála maradt kezét. És bezárul a kör, életnek és halálnak titokzatos, örök köre.

Szájuk csodálatos éhséggel lakmározott a mámorból, mígnem szédülten omlottak a száraz padlóra. Itt feküdtek, két élő, egy halott.

A HATALMAS.

Péczely Zsigmond, a közoktatásügy minisztere, kilépett pártja klubjának kapuján s egy pillanatra megállt a kemény, friss hóban.

Ó de jól esett ez a friss levegő, ez a néptelen, csöndes utca! Kinyujtotta derekát, hátrafesztette vállát és lassan megindult. Mosolygott, kemény, különös, sokat kutató mosolyával, melynél gyermeki ártatlansággal szétnyíltak húsos, piros ajkai, de némák, változatlanok, zárkóztak és komorak maradnak szürkészöld, éles szemei. Mosolygott a sikerén, az okosságán, életének könnyű lendületén. Harmincnyolc esztendő - jutott most eszébe - s keze már a legtávolibb messzeségbe nyúlik; minden közeli a tenyerében van. Mosolygott ragyogó tervein, eredményes munkáján, szuggesztivitásán, mellyel ma ismét, mint már annyiszor, tíz perc alatt fellelkesített és hatalmába szorított vissza egy elégedetlenkedő és széthúzó nagy pártot; mosolygott koncepcióján, mellyel új irányt ad egy ország ifjúságának, nevelésének, jövőjének, mosolygott beszédén, mely meggyőző, ellenállhatatlan, szónoki remekmű volt. Mosolygott azon, hogy: nini, elégedett is tud lenni, mosolygott a holnapon, melyet határtalannak érzett, mosolygott, mert előre élvezte a közeli percek, melyekben egy pár fölényes szóval beszámolhat feleségének a mai estéről.

Istenem, milyen türelmetlen is lehet már, szegényke. Kétszer fülébe súgta a titkár, hogy keresi telefonon, de egyszer sem mehetett ki, éppen a döntő perceket vívta meg. Most biztosan idegesen vár már, átkozva a politikát, a kedves, szelíd, a naiv és gyermekien egyszerű, aki úgy simul az életéhez, mint virág a fához. Oly fiatal még s oly szép... Asszony, ifjúság, anya, aki négy hónapos kis gyerekén át is őt nézi, hódolattal, ragaszkodással, a gyengeség áhítatával.

Hasztalan csöngetett kétszer, háromszor, nem nyitottak ajtót. Előkereste kulcsát, belépett a sötét hallba s megindult a szobák hosszú sora felé. Egyiket a másik után világította ki, sehol egy ember. Mosolyogva, de már kissé bosszankodva, halkán majd egyre hangosabban nevéskön szólította mindazokat, akiknek itt kellene lenniök. Az inast, a szobalányt, a szakácsnét. Senki nem jelentkezett. Ment tovább s elsorolta felesége néhány ismert és intim nevét. Nem kapott választ. Ekkor megbotlott, megütötte lábát s elsápadt. Fájt, az ajkába harapott. Bosszús lett. Ajkán káromkodásféle felkiáltás morzsolódott szét.

Felesége szobájában, a kis asztalon, üzenet várta. Értesítést kapott, hogy hirtelen rosszul lett az édesanyja, oda hívták. Erről akarta értesíteni a pártban de nem sikerült. Mivel a szakácsné meg az inas kimenősek ma, a szobalányt pedig magával vitte, arra kéri, hogy időnként nézzen be a gyerekekhez, akinek dajkája falura utazott két napra valami örökségi ügyben. Két sor meg arról nyugtatta meg, hogy nem lesz baj a gyerekekkel, megszoptatta és lefektette: jó gyerek, alszik, mint a tej.

Elhatározta, hogy telefonon érdeklődik majd anyósa hogyléte iránt s hazahívja feleségét, előbb azonban megnézi, valóban rendben van-e a gyerek. Kis asszonyka, oly hamar elveszti a fejét... Átment a gyerekekhez, óvatosan felcsavarta a villanyt és széthúzta a nagy bölcső függönyét. A trónörökös! villant át rajta s a saját erejét, hatalmas életét érezte. Szép, erős, s az övé. Tőle van az élete s az övé lesz pénze, hatalma, tekintélye. Itt fekszik, finoman szuszog korálpiros kis szájával, melyet az övéből metszettek, pihegő orrocskájával, melynek gyöngyházás szárnyait az övéből kanyarintotta ide, hosszú pilláival, melynek selymét először az ő szemén csókolta az anyja. Poronty, de mennyi élet és jövő, erő és gazdagság van benne, s mi lenne belőle, micsoda árvaság és gyengeség, belőle is, meg anyjából is, ha ő megszűnnék!...

Most valami baj történt. A fény tette-e, vagy ahogy eltűnődött, talán meglökte a bölcsőt, a gyerek megmozdult. Kis újjait kinyujtotta, behúzta, egyre gyorsabban, majd ökölbe szorította

görcsösen; egy-két dallamtalan, éles hangot hallatott s felnyitotta szemét. Már sírt is. Még csitítani sem volt ideje, már sírva fakadt.

Ráhajolt, sugdosott, nem használt. Ringatni kezdte, még elkeseredettebb lett. Oltsa el a villanyt?... Állt a sötétben, várt. Még hangosabban sírt. Már zokogott. Felgyújtotta ismét a villanyt s hangosan megszólította. - Zsigám, édes, hallod... - Valami komikumot érzett s már ingerülten elmosolyodott. A gyerek tépte a ruháit, mintha szabadulni akarna. Mi baja lehet? Talán... Gyorsan kibontotta; nem, semmi. De most már rugdalózott a gyerek s forgott, mintha ki akarna ugrani.

- Mi van veled, kisfiam? - kérdezte tőle tízszer is és önkéntelenül azon csodálkozott, hogy nem válaszol, rá sem néz. Talán éhes? Mit adhatna neki? Telefonáljon az anyjáért? Szégyelte magát. Öt percig sem tud vigyázni a gyerekekre.

Tehetlensége oly idegessé tette, hogy hirtelen kiemelte a gyereket s vitte ki az ebédlőbe. Úgy érezte magát, mintha erőszakkal megölelt volna egy asszonyt, aki kétségbeesetten szabadulni akar tőle. Mit gondol róla ez a gyerek? Ellensége? Bántani akarja? Meg akarta magyarázni neki a dolgot. - Kérlek szépen... mélyen tisztelt... - Mosolygott, de a verejték kövér cseppekben gyöngyözött homlokán. Ott látta magát a parlamentben, kinyúlva és hatalmasan, amint beszédeit mondja... Megrázkódott. A düh rátette öklét a torkára.

Vitte magával a gyereket, aki zokogott és toporzékolt. Hideg húst talált az ebédlőben, megmutatta neki. Oda tartotta kis ízenként a jó illatú füstölt húst, végighúzta ajkán, - sikított és elfordult. Mutatott neki gyümölcsöt és sajtot, hogy elkábítsa a szagával, úgy fogadta amint a leg súlyosabb inzultust.

Rátette az asztalra és leült eléje. Nézte s megijedt, mily bő áradatban kergeti fejébe a vért a düh. Most már hangosan beszélt hozzá, hosszú körmondatokat szavalt s a gyerek arca egyszerre átalakult egy ellenzéki képviselő fejévé, aki heves ellenfele a közéletben. Azzal szemben győz, ez a gyerek szinte utálattal fordul el tőle. Mért nem szereti most egyszerre? Mit vétett neki? Mért nem tudja megnyugtatni? Észre sem vette, a keze kinyúlt: megragadta a gyerek derekát s megrázta. A gyerek rémülten elhallgatott, egy másodpercre fátyolosan, szemrehányón rámeredt, aztán sikítani kezdett, mint akit ölnek.

Kimerülten dőlt egy karosszékbe s csak azt nézte, nem gurul-e le az asztról. Vízioi támadtak. A parlament üléstermét látta, ott állott az asztal a gyerekekkel, aki ordít s nem figyel rá.

Dőlt róla a verejték, keze ökölbe szorult. Egy jó negyedóra múlva megsemmisülten talált rá a felesége. Felemelte, melléhez szorította a gyereket, aki egy-két másodperc múlva szepegve elcsendesedett. Hozzá bujt, megmenekülve s otthonosan és jóízűen szívta a tejét.

A hatalmas úr fájósan bámult rájuk. Milyen titokzatosak ezek ketten, milyen hatalmasak, milyen nagyok... Ezek a kicsik, ezek a gyengék, ezek a... akik az élet forrásánál ülnek...

Azt akarta mondani: Igazán nem tudom, hogy' lehet magára hagyni egy gyereket... - ám egy szót sem szólt, csak cigarettára gyújtott.

Nagyon rosszkedvű lett.

REVOLVER.

- Mademoiselle Claire Blanche et mister Fred Hopkins, - jelentette a titkár s meghajolt az elcsendesült asztalok között. A villany kialudt, a mennyezeten kinyílt egy ablak és narancssárga fényt öntött a tánchelyre, a vendégek elfoglalták helyüket és hangos, hosszú tapsra verték össze tenyerüket, az örökösen forgó, babérleveles csillár megállt s a zenekar tizenkét tagja felemelkedett. Oldalt már megjelent a táncospár.

A titkár intett, néhány zenész hátrafordult, a táncospár megindult. Pontosan éjjeli egy óra volt; a zsúfolásig megtelt teremben pezsgő és parföm illata fulladozott. Mademoiselle Claire Blanche tekintete végigfutott a tömegen. Itt van megint mindenki, aki gazdagnak és jelentősnek számít a pazarló nagyvilági találkán; az összes frakkok és solitairek, valamennyi dekol-tázs és kékre borotvált arc, minden eton és tar koponya, az angolok, az arabok, az amerikaiak, a négerék. Mosolygott, jólesett. És előre lépett, oldalán mr. Hopkinsszal.

Ellibbent a zenekar mögött, szíve megdobbant a várakozó csöndben; így kezdődik minden este a siker, a tombolás. Már elérkezett a három, szőnyeggel borított lépcsőhöz, mely a tánc-helyhez vezet, amikor megtorpant; érezte, hogy a vér kifut arcából a festék alól. A középső lépcsőn egy revolver hevert. Szürkén, csillogón, közönyösen.

A titkár, aki szokott helyén, a felső lépcsőn állott, összeráncolta homlokát és bosszúsan mormolt valamit. Körülnézett, mintha a tettest kutatná, hogy egy tekintetével megsemmisítse. Aztán intett mademoiselle Claire Blachenak, hogy kezdje meg a táncot. A zenekar rázendített s Claire Blanche átlépett a revolveren. Kis fáradságot érzett a térdében, de mr. Fred Hopkins kitérte karjait.

Abban a pillanatban, mikor megkezdődött a tánc, a titkár lehajolt, hogy felvegye a revolvért. Egy sápadt fiatalember, aki egyedül üldögélt két üveg pezsgő mellett egy kis asztalnál, megelőzte. Főlényesen mosolygott a titkárra és elhúzta előle a revolvért. Aztán nevetett. A titkár is nevetett. A titkár intett egy pincérnek s azt az utasítást adta, hogy vegye el az ismeretlen sápadt fiatalembertől és vigye az irodába. A pincér felszólította a sápadt fiatal-embert, hogy adja át a revolvért. A sápadt és zavartalanul mosolygó fiatalember megforgatta, belenézett és így szólt: - Töltött. Hat golyóra.

S finoman átnyujtotta. Könnyű sóhaj szállt el ajkáról.

A pincér a kezébe vette és elkomorult. Már indult vele kifelé, amikor hátulról megrántották. Pezsgőt kértek tőle. Megint az a három angol ült itt, két férfi, egy nő, akik tegnap botrányt csaptak és szinte meg akarták verni, mert alig öt percig várakozniok kellett az italtra. Megfordult, meghajolt, meglátták kezében a revolvért. Részegen nevettek és elvették tőle.

A revolver most a nedves asztalra került, ahol frissen és közönyösen mosolygott. Az erős csontú, piros arcú, hullámos szőke hajú angol nő mámorosan rá nevetett. Felkapta és a szívéhez szorította. A két férfi mellette sápadtan nézett egymásra. - Fidonc! - mondotta aztán hangosan és az asztalra dobta.

A szomszédos asztaltól felállt egy arab férfi és hozzájuk lépett. Meghajolt az asszony előtt és zavartan kérdezte, számíthat-e arra, hogy a következő táncot vele táncolja. Az angol nő nevetett, a két férfi bólintott. Az arab most meglátta a revolvért. Idegesen elmosolyodott. - Ezt magának adom, - mondta az angol nő és átnyujtotta. - Köszönöm, - mosolygott az arab fiatalember és átvette. Zsebébe tette és visszavonult. Az asztalnál előhúzta és nézegette. Megborzongott. Két idősebb férfi ült még vele, meg egy fiatal arab nő, holdszínű selyemben, a homlokán piros csillaggal. Most kézről-kézre járt a revolver. Zavartan forgatták, mosolyog-

tak és füstöt fújtak rá. Az arab nő lassan, óvatosan kinyújtotta rá az újját. Aztán egyszerre lehúnyta szemét és sírva fakadt. A három arab ijedten felállt és kivezette.

Most megint ott hevert a revolver egyedül. Csészék, poharak, palackok közt fölényesen és kínálkozóan mosolygott. Könnyed volt, elegáns volt, finom és biztató volt. Szeretek benneteket, mosolyogta, a tiétek vagyok, vigyetek.

Két francia nő ült a közelben, teát és fekete kávékat ittak. Az asztalból messze kinyúlt meztelen válluk.

- Egy golyó és vége mindennek, - mondta az egyik s a másik szótlánul szembenézett a revolverrel.

- Mégis csak hallatlan! - mondta hangosan egy rákvörös arcú hosszú hajú férfi. - Mulatni jön ide az ember és jól érzi magát. Ilyen vigyázatlanság...

Fred Hopkins is megpillantotta. - Mi volna, - súgta táncosnőjének, - ha az utolsó fordulónál belélőnék vele a csillárba!

A revolver szótlánul mosolygott. Fölényesen, kínálkozóan, hízelkedve és vigasztalva. Mint aki biztos a dolgában.

Mindenfelől fejek emelkedtek fel és szemek fordultak az elhagyott asztal felé. Megmorajlott a terem. Drámák, emlékek, megoldások, válságok és békék rohantak át az idegeken, a zaklatott tömegben felrepült a titkos szenzáció láthatatlan madara.

Mademoiselle Claire Blanche érezte, hogy ritka táncának ma este veszedelmes versenytársa akadt. Foga közé harapta ajkát és vigasztaló képekre gondolt. Autó a tengerparton, hatalmas gyöngysor, melyet az amerikai küldött fel, új ruhák, melyeket ma rendelt, pénz és siker és holnapután London! A revolver fölényesen visszanézett rá: én tudom, hogy nem hiába várok: engem egyszer szívéhez szorít valaki.

Claire Blanche meghajtotta finom madártestét és kisietett. Nem akart többet táncolni. Fent, a harmadik lépcsőn várt rá az amerikai és fülébe súgta: - Öltözzön át, lent az autóban várom... - Visszalibbent és még egyszer meghajolt. Hangosan nevetett és arra gondolt, hogy hideg jércét fog enni és megcsókolja az amerikaiit. Amikor hazajön, nyakában lesz a gyöngysor... és a szíve megint fájni fog. Mindig fáj a szíve, ha gyöngyöt kap. Az első gyöngyszemet egy húszéves sofőrtől kapta; másnap lecsukták a fiút, hiába várta rántottával a londoni ködben... és miért fáj a szíve? Tapsolnak... milyen szép ez.

Fred megcsókolta a kezét.

Az elhagyott asztalt egy pincér rendbehozta, a tömeg megmozdult, a revolver a pincér kezébe került. Mademoiselle Claire Blanche körülnézett. A zene felharsant, párok vonultak fel s mint a hullámok, elnyelték táncának emlékét. Talán már el is felejtették.

- Megyek a számlánkért, - mondta hűvösen mr. Fred Hopkins és magára hagyta.

- Adja ide, az enyém! - kiáltott a pincérre Mademoiselle Claire Blanche és kirántotta kezéből a revolvért. Rohant vele a szobájába. Bezárta az ajtót, felgyújtotta a villanyt és szíven lőtte magát.

Az arab nő, holdszínű selymében, homlokán a vörös csillaggal leszökött a terembe. A revolvért kereste. A sápadt fiatalember két üveg pezsgő közül megszólította.

- Már elvitték, - mondta legyintve és könnyű sóhaj szállt el ajkáról. Az arab nő ködösen belenézett fáradt szürke szemébe és bólintott.

MARIE, AZ ÖREGSÉG ÉS A SZENVEDÉLY.

Mariet tulajdonképpen Máriának hívták s tizenhatéves koráig zavartalanul hallgatott is a Mária névre. Akkor elkeresztelte magát Marienak, mint ahogy Zsuzsa barátnője magára sóhajtotta a Susanne nevet és Cecil unokanővére a Cecilet; Párizs lopózott lelkükbe és kis mellük gyakran felemelkedett a pihegő sóhajtól.

Marie élete nagyon egyszerű volt; olyan, mint Susanneé és Cecileé. Nem akkor és nem ahhoz ment férjhez, amikor és akihez akart s házasságának harmadik esztendejében a köteles háromhónapi viaskodás után megcsalta a férjét. Szerelmét bűnnek érezte és mert ragaszkodott bűnéhez, sajnálta és megszerette férjét, akit eddig becsülni sem tudott. Így teltek napjai és évei a lelkiismeretfurdalások, kötelességek és érzések izgalmaiban, melyeknek egyhangúsága olykor néhány hosszú hétre az unalom tehetetlenségével is megismertette.

Alig lehetne valami újat és érdekeset mondani Marie életéről, ha ki nem emelkednék belőle egy nap, amely szinte tükröt tartott arca elé. Nem ígért különös eseményt ez a nap sem. Ebéd után ledőlt heverőjére, mohón szívta cigarettáját és elolvasta az újságokból a színházi híreket, a társaság pletykáit és a gyilkosságokat. Kis biedermeyeres zenélőórája egyszerre csak ötöt kakukolt.

Ó, öt óra és szerda. A szerelem napja, randevú órája... ki tudná megszámlálni, hányadik, idestova nyolc esztendő óta. Ma is el kell menni? Ma is találkozóra kell öltözködni, ma is kocsiba kell rejtőzni, kiszállni egy sarokkal előbb, sietve körülnézni, besurranni, az első emelet villanylámpája alatt lenyelni szívdobogását, halkán két rövidet csöngetni, átsurranni az előszobán és odaborulni a nyolc év óta minden szerdán kitért karokba?... Ma is? Kézcsók előtte és utána, egy csók a szájra, egy csók a nyakra... Ó vajjon nem únja már azt a néhány hajszálat ott a nyakán, melyet nyolc év óta minden szerdán pontosan kikeres és megcsókol?

Hát ennyi az egész? Az élet is?

De azért már ott állt a fürdőszobájában és leejtette magáról halványzöld pizsamáját. Beretesztelte az ajtót, kopogtak. - Itt vagy, Marie? - kérdezte a férje. - Itt. - Elmég? - Kommissiók. Dolgod van? - Bankban. - Pá. - Kezedet csókolom, Marie. - És Marie már el is merült a vízben.

Az illatos, forró víz eleinte elkábította. A tejfehér medence, a tejfehér bútorok ködbe veszték lehúnyódó szeme előtt, feje oldalt dőlt a langyos márványon, álla a vizet érintette. Egyszerre sajátságos érzésre riadt fel: mintha valaki megérintette volna. Szeme karikásan felnyílt: ó, milyen furcsa! Az ő gyűrűtlen kis keze ért a csípőjéhez. A csonthoz. Milyen furcsa. Hogy kiáll ez a csont és milyen különös az alakja. Hegyes, majd elhajlik, aztán lapátszerűen kiszélesedik. Milyen józan ez, milyen buta, milyen állati.

Most már felült és két hegyeskörmű újjával felemelte a bőrt a csont felett. Aztán a hasán. Majd a combján. Megrázkodott. Felállt a vízben. Elsápadt; megtántorodott. Úgy érezte, hogy egy brutális erő kíméletlen ököllel az arcába sujtott.

Borzalmas! Ezt még sohasem látta: el sem tudta képzelni. A tükörhöz fordult és eltakarta arcát. Azt hitte, hogy meghal, hihetetlenül egyik napról a másikra, s most holttestét nézi. Ez a bőr az övé? Ez a test az övé? Vékonyabb a bőre és valahogyan... igen... petyhüdt. El lehet húzni a húsról. Nem rugalmas, nem bársonyos, egyszerűen: bőr. Undorító! És minden más is. Melle eddig haragosan és kacéran felnézett az égre, most bágyadtan bámul a föld felé; bimbója olyan fekete körbe süpped, mint a szem, ha éjszakákkal viaskodott. És a nyaka?

Hogy' szikkad! Hogy' kimerednek az izmai! És szája környékét elborította a finom ráncok iszonyata.

Kiugrott a vízből, magára kapta szárító fűrdőruháját és berohant a szobájába. Ezt hívják öregségnek? Didergett. Harmincötéves és egy éjszaka alatt már rászállt az öregség, mint őszi földre a dér? Tükrös asztalához sietett és teleszórta testét, arcát púderrel, parfümmel. Szájára vastag vonalban pirosítót húzott, orcáira felhőt hintett a mandarin bíborából. Látni sem tudta magát. Utálatos lehet és rossz illatú.

Elfáradt az izgalomban, zibbadtan megállt az ablak előtt, nehéz sárga függönyei közt. Szépíteni csak szépet lehet, csókolni csúnyát...? Az idő lejárt, ez az öregség. Az őszi földön a dér. Fekete ruhákat kell rendelni és arca elé szebbnél-szebb fátyolokban válogatni. És itthon maradni. Nem megmutatni magát. Nem megútáltatni. Nem elküldetni. Nem hazugságokat és kifogásokat tűrni. Megőrizni a multat, mint egy élő szép emléket és lemondani a kísérletekről. Itthon maradni.

Mit mondjon - neki? Semmit. Néhány nap múlva majd ír egy levelet. Nem szabad megölni egy csúf jelennel a szép multat. Ezt fogja írni. És megérthet mindent.

A szívéhez kapott. Fájt, kegyetlenül. Összeharapta ajkát. Még soha így nem szerette...

Kopogtak az ajtón. - Kálmán úr kéreti a telefonhoz, - jelentette a szobalány. - Hány óra? - Félhét. - Mondja... mondja azt, hogy beteg vagyok. Fekszem.

Szédülten kapaszkodott a függönybe és kétségbeesetten meredt a zárt ajtóra. Viszik, viszik a hírt, viszik megölni a szívét. Borzalmas.

Már félhét? Már rég ott lehetne! Már rég élvezte volna a félelem édes szívdobogását. Kézcsók, csók a szájra, csók a nyakra... hogy' ki tudja keresni azt a néhány szál haját a nyakán! Mily meleg, mily forró, mily egyetlen...

A tavaszi estében sápadt sárga színek úsztak, szemközt az ablakon ragyogott az esti fény. Búcsútűzek. Marie könnyei megeredtek. Csak így... ennyi az egész? Ilyen magányosan búcsúzik egy szép asszony az életétől? A boldogságától?

Lépteket hallott. Kopogtak. - Én vagyok, Kálmán... Marie, mi baja? Haragszik?

Eljött, ide. Szegény, egyetlen, minden. Szeret!

Erősnek kell lenni. Nem felelt. Nem lehet megmutatni, mi lett belőle. Mi lett a szépség mámoros oltárából.

Még egy kopogás és elment.

Rémülten várt. Csönd volt, erjedő, tavaszi csönd. Úgy érezte, hogy ráül a mellére ez a csönd és megfojtja. A lemondással, a magánnyal, a halállal. Érezte hogy' bágyad, hogy' hagyja el az ereje, hogy' semmisül meg a szomorúságban. És gyengének érezte magát.

Zokogva, szepegve magára kapta ruháit és lerohant az utcára. Emberekbe botlott, kocsik közt bukdácsolt, lihegett, szaladt. Már sötét este volt. A kapuban elérte. Megragadta kezét és vonszolta maga után az emeletre. A sötét szobában leborult eléje és a térdeit csókolta.

- Hát majd dobj el - kiáltozta, - dobj el... dobj el... ha te is... dobj el!

NÉGER.

Vén fiú volt már a néger, amikor hozzánk került. Bőre megpergamentesedett, a sok ránc belevésődött arcába, mintha késsel hasogatták volna a bőr száraz, kemény földjébe. Sűrű fekete haja, melyet felfelé fésülve viselt, megderesedett; halántékán és vékony homlokán görcsös csomókat vetettek az erek. Petyhüdt lilás szájából széles, sárga fogak meredtek elő, amikor énekelt és kötelességszerűen nevetett.

Minden este énekelt és minden este kötelességszerűen nevetett. Egy éjjeli mulatóhelyen lépett fel, eleinte csak műsoron kívül, modern bohócként. Nem akarták szerződteni. Régi szmókingja, amely megjárta Newyorkot és Barcelonát, Londont és Párizst, a római szállókat és marseillei csapszékeket, amely ázott már tengerek vizében, illatosodott mámoros szép asszonyok lehelletében, kozmásodott szakácsnék konyhaölelésében, itt Budapesten minden aggodalmas vasalás és kefélés után is kiszolgáltán és kedvtelenül lötyögött torz, törpe testén. Hasztalan nevetett és sírt, hiába vicsorgatta korhadó lapátfogait és símogatta a szükszavú igazgató kezét, hiába könyörgött itt élő néger artista kollégáinak segítségért és térdelt le az igazgató könnyesszemű kövér felesége előtt, nem adtak neki szerződést, nem illesztették egy műsor keretébe sem. Végül az egyik mulatóhelyen megengedtek neki annyit, hogy a «számok» közt, de még inkább a «parkett alatt» szórakoztassa a közönséget, «a nagyérdeműt».

Egy hét mulva ő lett a mulatóhely kegyeltje. Törpeségének és borzalmas ordítózásának köszönhette ezt a váratlan sikert. Olyan alacsony volt, mint egy közepes termetű tízéves fiú; ezen a torz termeten egyszerre komikus és szánalomraméltó volt méltóságosan hamvasodó feje. Megjelenését szerencsésnek lehetett nevezni. Ebben a korszakban egyébként is kellemesen hat ránk a torz, a felemás, az idegen, a közénk kényszerülő exotikus; ő pedig nem volt oly szánalomraméltó, hogy ne lehetett volna rajta nevetni, s nem volt oly komikus, hogy ne lehetett volna kicsit, minden következmények nélkül meg is szánni. Ehhez járult, hogy hangjában, mozdulataiban, egész testtartásában volt valami hősies. Igen, hősies; mert ez a valami, amit hősiesnek hívunk, több volt annál, amit például öntudatnak lehet nevezni. Öntudatos volt az a gesztusa, amellyel odament egy ismeretlen úrhoz, de többnyire hölgyhöz s felszólította, hogy adjon neki ezer koronát, ha azt óhajtja, hogy énekeljen.

- Ki óhajtja? - kérdezték eleinte. - Meg vagyok győződve róla, hogy óhajtja, - felelte mély hangján, angolul - s tudom, hogy nem fogja megsajnálni. Egyébként is ráér akkor fizetni, ha megszolgáltam.

Ez öntudat volt. Góg volt a hangossága, amellyel túlkiabálta a lármát, a kacajt, a sikolyt, a pezsgődurrogást és góg volt hirtelen elhallgatása, amellyel magára irányította a figyelmet, ha berekedő hangja nem bírt az éjszakai zenebonával. Ezen az öntudaton és gögön kívül volt benne valami megmagyarázhatatlan és indokolatlan, csiklandozó és elnémító, mindenképpen nagyon hatásos hősieség. Leült a zongorához s akkor szinte elveszett a billentyűk között; néha felemelkedett, mint egy fekete billentyű s megmutatta kínzó és vonzó hangja eredetét, fejét és szélesre nyúlt, borzalmas száját, melyet már agyonharapott az élet Afrikától San-Franciskón át Budapestig. Hősies volt az elszántsága, mellyel szabadjára eresztette bögő és ugató hangjának koszos, fekete kutyáját. Vonított és recsegett a hangja, szűkölt és harapott, harsogott és nyekergett és - megdöbbenően hatott. Angolul kezdte és érthetetlenül folytatta. Az üzletvezető azt mondta rá, hogy régi néger dalt énekel. A pincérek utána mondták. A vendégek nem hittek benne, de elterjesztették hírét az egész városban. Egy hét mulva már azt mondták: a románc. Most jön a néger románc. És pénzt küldtek neki, hogy bömbölje és hörögje el a «románcot».

Ő szétkrákgotta a füstös teremben, hősiezen. Feje néha felbukkant és bőrén átizzott a vér. Ajka kékesen kifordult és mosolya fenyegető volt. Öklével időnként rácsapott a zongorára és kicsiny fekete szeme beleszúrt a dohányos mennyezetbe. Egy-két vendégnek néha az volt a zsbbasztó érzése, hogy utálja és átkozza a világot, de legalább is ezt a kényszeredetten mulató társaságot. Ezt a híressé vált, hosszú és unalmas dalát azonban ő is hősi románcnak tekinthette, mert valahányszor befejezte, lecsapta a zongora fedelét, egy pillanatig megállt, elkomolyodott, majd bizonyos megvető fintor torzította el arcát, amikor dala után a parkettre ugrott és régi rutinnal, fáradt inakkal dzsiggelni kezdett.

Sikere oly nagy volt, hogy szerződtették és rendes gázsit kapott. Fizetésétől függetlenül minden este felszólított néhány urat és hölgyet, hogy adjanak pénzt neki «egy bizonyos dalért». Szerette a pénzt, zsugori módon gyűjtötte. Alig költött, az evéssel is takarékoskodott. Egy fiatal táncosnő egyszoba-konyhás lakásában lakott és bér helyett takarított és kiszolgálta a nőt. Ha a táncosnőnek rossz napjai voltak, kölcsön adott neki uzorakamatra, ha már sokáig tartozott, udvarlókat hajszolt, hogy pénzéhez juthasson. Ha vendéget hozott a leány, ott hajlongott, akadékoskodott a gavallér körül, míg borraivalót nem kapott. Kinyújtotta tenyerét és megmutatta sárga inyét.

Zavaros népszerűségének virágkorában állott, amikor a bárónő egyre sűrűbben kezdett megjelenni a mulatóhelyen. A néger ötvenkétéves volt, a bárónő huszonnyolc esztendő t vesztett már el az életéből, megtalálhatatlanul. Szép bécsi asszony volt a bárónő, egyik legszebb példánya a bécsi gesztenyeszín-típusnak. Haja maga volt a tiszta fajú «chatain clair»; bánatos fényű, széles fürtű, ábrándosan szétomló. Hosszúkás arca megfinomult a sok kínzó örömben és hosszú, édes, hangtalan szenvedésben, mint a vas, melyet acéllá kovácsolnak, tűzben, pörölyyel. Magas volt, nyulánk, lassú és fitymáló mozgású, szürke, okos özsze félénk és meleg.

A bánat vitte el a bárba a bárónőt. Félévvel ezelőtt vált el a harmadik férjétől és most egy hónapja halt meg a vőlegénye, akit nem szeretett, de akit jövendő élettársának tekintett, míg a hihetetlen igazi meg nem érkezik. A hatalmas élet mart belé a halállal, a kívánatos halállal, mely oly közel sétált el mellette s magával vitte számításait. Szórakozást keresett, közönséges tapaszt a buta sebre, melynek legérthetlenebb tulajdonsága a fájdalom.

Éjfél tájt szokott megjelenni s barátai között elfoglalta a rájuk várakozó páholyt. Kevés pezsgőt, vagy édespálinkát ivott, sokat és kihívóan lornyóozott és sűrűn biggyesztette eperpirosba öltöztetett ajkát. Az öreg négerfiún hamar megakadt a szeme. Érdekelte az öregsége, a fáradsága, szánalmas neveltségessége. Kómikuma oly bántóan hatott rá, hogy szerette volna megütni és kidobni, öregségét úgy megszánta, hogy szerette volna szanatóriumba küldeni.

Fáradsága nem tűrte a gondolkodást és életunalma megkímélte az elmélyedéstől; csak öröklötten szerette a tartalmasabb beszélgetést. Gyakran hátrahajolt egy idősebb ezredeshez és néha bővebb magyarázatokat fűzött az üvöltő vagy dzsiggelő négerhez.

- Milyen idegen és mégis milyen közeli ez az ember, - szokta mondani. - Olyan, mint a holnap, amely még nincs, de bizonyosan tudjuk, hogy milyen lesz. Éppen ezért nem tudjuk gyűlölni, csak felháborodunk rajta és utálattal tiltakozunk ellene.

És máskor: - Nézze, milyen messziről jött és mennyire itthon van. Öreg és mégis, milyen fiatal. Képzelnem el engem, amikor ennyi idős leszek. Borzalom... Nem merek majd ember elé kerülni. Ez bírja. Gyűlöletesen bírja. Olyan, mintha ő volna otthon és mi volnánk a vendégek. Így is van. Nézze, milyen fölényes, milyen biztos, milyen torz és mégis erős. Ő van itthon, mi vagyunk a vendégek. Úgy is bánik velünk.

A bárónő nem elégedett meg az elmefuttatásokkal. Közelebb hívta magához a néget. Dalokat és táncokat rendelt nála, pénzt adatott neki és itallal kínálta. Elbeszélgetett vele és belenézett a

szemébe. Tudta, hogy belenéz és tudta, hogy nézés közben megcsillannak szétfeszülő ajkai közt hattyúnyakú fogai, azt is tudta, hogy ezeket a nézéseket és mosolyokat kihívásnak és biztatásnak lehet tekinteni. Nem törődött vele. Szokásain nem szeretett változtatni s nem szerette, ha akad férfi, aki közönyös marad a közelében. Még ha a sofőrje is. Vagy a négerje.

Később, záróra felé beültette a páholyába, egyszer pedig hazavitte autóján egy félreeső mellékutcába. Egyik estélyén felhozatta és felszolgált vendégei multságául. Gyűrűs kezét csókra nyújtotta és elmosolyodott, amikor néha ólomszinűre változott közelében a néger arca. Egy alkalommal megvizsgálta a fejét, mint valami játékbabáét. Csodálkozott, hogy forró s hogy - tánc után - párolog. Él, kétségtelenül él. Az jutott ekkor eszébe, hogy ez a néger egyszer megcsókolja. Megborzongott s útálatában egy fél óra mulva hosszan megfürdött.

Születésnapján fényes bált rendezett a bárónő, aki kifogyhatatlan volt vendégei meglepő szórakoztatásában. A beavatottak azt rebesgették, hogy ennek az estélynek egyik nagyszerű szenzációja lesz az apacstánc, melyet a bárónő a négerével táncol el. Azt suttozták, hogy egy teljes hétig tanulták ezt a táncot s hogy a bárónő elragadó, egészen újszerű.

Éjfél után egy óra tájt került sor erre a várva-várt mutatványra. A tündöklő teremben, melyet Európa minden fénye világított, elcsöndesedtek a frakkok és dekoltázsok. A terem egyik végében, sűrű pálmák közt megjelent a bágyadt mosolyú bárónő és a kötelességszerűen vigyorgó néger. A bárónő pirosnyakkendőjű jasszlánynak öltözött fel, a négeren frakk volt, melyet a bárónő készíttetett a legelegánsabb szabóval.

A tánc vontatottan indult. Szinte kerülgették és csipkedték egymást, egymásnak rohantak, majd szétrebbentek, a produkció semmivel sem mutatkozott érdekesebbnek a bárok elcsépelet mutatványainál. A tempó azonban egyre rohamosabb, egyre féktelenebb és vadabb lett. Dobbantak a lábak s a bárónő finom, kényes teste és a torz néger egymásba csapódtak. A néger elkapta a bárónő karcsú derekát, magához rántotta, majd ellökte, hogy egy hirtelen ugrással mindkét karjával, mint egy fekete majom, a nyaka körül teremjen. Így forgatta, hajtotta, húzta lefelé. Már csak a néger forgott, a bárónő tehetetlenül ingott-lengett a karjai közt, mint egy virág, melyet megtép a szél.

A tánc ekkor lassúbbodni kezdett, - végül megállt. Hatalmas, percekig tartó taps zúgott. A néger kötelességszerű vigyorgással fogadta a tapsot, a bárónőt, akinek feje lehanyatlott, vállához támasztotta, mint egy színes rongyot. Aztán megmozdult és a bárónő egész hosszában lezuhant a parketre. Ekkor már nem élt. Megfojtotta.

Lassan egy karosszékhez ment és leült. Mialatt a frakkok és dekoltázsok a holttesthez rohantak, kissé pihegve, de nyugodtan ült és vigyorgott. Nyugodtan és kötelességszerűen.

BARÁTOM.

Ebéd után kissé szórakozottan tekintetem szét a szobában. Rendes megszokott szobámban ültem s ma mégis egyszerre olyan idegennek és barátságatlanak tűnt föl minden színe és bútora, mintha hotelben volnék, ahova ma reggel érkeztem s ahonnan este továbbutazom.

Kissé fáradt vagyok, talán attól vannak ily kusza gondolataim. Meg talán a homálytól, ettől az alattomos színjátzó, parfümös tavaszi alkonytól, amely kábultan és könnyű selyemsáljait részegen lóbálva-lengetve tántorog be a nyitott ablakon s a sötétség fénylő lakkjával von be mindent. Igen, fénylik ez a sötétség, ez a tavaszi alkony, az ablak ócska barna fái lelkesülten izzanak, zöld és lila festékek csillognak, skarlátos és rubinos porszemek cikáznak a sarkok felé, ahol minden összegomolyog és megfeketedik, minden megfeketedik és megsemmisül - nem igaz, az életet kell ünnepelni, az erőt kell dicsőíteni - fáradt vagyok, mindez semmit sem ér, semmit sem ér, - a kerevethez viszem magam, pihenni kell, pihenni kell.

Végigdőlök a heverőn s a szobát keresem. Már sehol sincs. Szürke tenger van, ólmos egyformaság, az utcán néha fölcseng a villamos s nyomában mintha piros csík szaladna a falra, mely beleomlik az estébe, néha felcsap egy kiáltás s nyomában mintha sárga tölcser nyílna meg fejem fölött, a szekrény még megreccsen s mintha örvény bugyborékkolt volna, a csend, a csend örvénye. A csend van itt s polipkarjain lebeg és sóhajtoz egy eltűnő világ lidérce.

Szolt valaki? Vagy magamat szólítom? Nem, barátom van itt, ifjú jó barátom, akivel minden nap találkozom. Nincs titkunk egymás előtt, nincs gondolatunk, amelyet meg ne beszélénk. Évek, hosszú esztendőök kötnek össze minket, a barátság örök szálai. Sosem oldozgattuk e szálatokat; barátságunk megvolt, bennünk volt, mint a szív, mely észrevétlenül dobog mellünkben.

Barátom meggyújtja a villanyt, a fény belehasít a csendbe, én fekszem a heverőn, ő előttem ül egy széken, rám néz és beszél. Beszél s én hallgatom. Magáról beszél, rólam beszél s én hallgatom. S e döbbenetes pillanatban észreveszem: hazudik. Évek óta először: hazudik.

Fekszem a heverőn s ő tovább beszél. Már néha elakad, hosszan rám néz, elpirul s erőltetetten folytatja. Egyre gyorsabban beszél, én egyre kíméletlenebbül hallgatom. Beszédünkből eltűnik a szíves hang, a barátság meleg fénye, bizalmatlanság és képmutatás zörög benne s hasztalan küzködöm, hogy ura legyek hangulatomnak. Ő gyorsan felnevet s keresi a hangot, mellyel visszazökkenhetnének a tegnapha. Céltalan erőlködés, érzem, hogy hazudik. Nem fontos, amit mond, nem sérti senki érdekét, nem rabol el tőlem asszonyt, nem rövidít meg pénzben, de mi lett volna, úristen, ha komoly érdekek fordítottak volna minket szembe egymással? Már régóta azok az ellenségek volnánk, akik e percben lettünk? Ellenségek? Nem, nem lehet, barátok vagyunk, barátok, de mialatt e szavak kopognak bennem, már érzem, hogy vége, örökre vége.

Hazudik? Most, hogy pontosabban nézem: én vagyok a képmutató. Én hazudom. Nem te vagy a hazug, piruló fiatal barátom, ki engem régmúlt dolgokra akarsz emlékeztetni. - Emlékszel, - kérdi - a Gellérthegyen miről beszéltünk? Istenekről, hősökről, szabad emberekről, emlékszel a toronyra, mit építeni akartunk? - Miért hazudom? Tudnom kellene, hogy igazat beszél, hogy van valami azzal a toronnyal, amit mi ketten építeni akartunk, ő meg én, de már láthatatlan fal emelkedik fel közöttünk s a nagy fal mögött, mely elválaszt tőled, ott lebeg egyre ködösebben az arcod, melyben már olvasni sem tudok.

Álmodom? Nem, nem álom ez. Még soha ily vakító közletről nem állt szembe velem a valóság. Én vagyok a valóság, meg az egyre dühösebben lecsukódó száj, mely már alig hallhatóan vádol és lázít. - Emlékszel? - kérdi, egyre ezt kérdi. - A toronyra, fönt, a tengerre, akiben

fürdeni akartál, a napra, kiben melegedni akartál, a szabad emberre, akihez indultál? A daloló és hívő emberre, aki megszólaltatja a földet, kinek izmait adja, aki megteremti magának az egyetlen asszonyt, kinek szívét adja, aki eldalolja a dalt, kit agyából öröl? Gyilkos vagy és hazug.

Így sóhajtozik s én elégtétellel állapítom meg, hogy vége a barátságnak. Hatalmamban van ez a barátság, azt teszem vele, amit akarok. Itt van a tenyeremben, ha akarom, visszatartom, ha akarom, elröpül. Egy ötletem, egy szeszélyem - ez az ő élete. Talán bosszankodom még mosolyán, szeme hunyorításán, mely jelzi, hogy eltávolodtunk egymástól s mégis, az lesz vele, amit akarok. S nem csodálatos-e ez a hatalom? Mindenkinek engedelmekedem, mindenkinek készséges szolgálatára állok, százfelé töröm magam, hogy százfelé szolgálhassak, de ez az egy ember, ez az én önkényem, az én ötleteim szerint él és pusztul. Velük megölhetem és megölöm ezt az ifjút és ezt a barátságot, kit halhatatlannak és csodálatosnak tartottam. Jól van, igazat beszélsz, nem hazudsz, én hazudok és mégis elpusztulsz, mégis elpusztítalak.

Már fuldoklik akaratom alatt az ifjú és hörög: - Elkezdtek építeni a tornyot és te ott hagytad. A tengert elfeledted, elfeledted a napot és nem látod a szabad embert, aki lenni akartál. Nincs már földed, nincs dalod és hited, szíved szétszórtad az utcán s elvesztetted az asszonyt, kit meg se találtál. Szolga vagy, az utca szolgája, mocskos és hazug.

Ó, engem nem kell emlékeztetni, én tudom, mi volt, mi van, - én tudom s amit tudok, megzavar. Idegesen és lázadón meredek a fal mögé s megfenyegetem. Mi kényszerít, hogy tűnő arcodra nézzek, csodálatos ifjú aranyhajadra, mely versenyt nevet a nappal, daloló szádra és hívő szívedre, mely együtt dobog a földdel? Miért torzul el arcod, ha én nézek rá? Látlak még és emlékszem rád és látom még, mily hívő vagy és erős és látom, hogy megrokkansz és sápadsz, ha én nézek rád. Nem igaz, te nem hazudsz és én nem haragszom, hisz oly kedves vagy te az én szívemnek.

Nem, ne áltassuk magunkat, ne nyujtsuk kezünket egymás felé, ha már egyszer visszahúztuk. Ne beszéljünk barátságunkról, melyről mindig hallgattunk, amíg megvolt. Igen, inkább arra kérlek, távozz el, bocsáss meg és hagyj el engem. Tudod-e még, mily határtalanul hittünk egymásban? Most sincsenek titkaim előtted, de már oly kevés titkom van. Közöld velem a te titkaidat, kérlek. Hallgass, kérlek, látom rajtad, hogy hűtlenségre és árulásra gondolsz, s nem bízol már bennem. Igazad van. De nekem kötelességeim vannak. Sok-sok kötelességem. Itt is, ott is tartozom. Pénzzel, jósággal, szeretettel, gondoskodással, sok-sok jósággal. Nevetsz? Kárhoztatsz? Megvetsz? Felejts el engem, kérlek.

Ugy, eridj, eridj, fiatal barátom, kinek aranyhaja valaha az én fejemet díszítette, kinek piros szája valaha az én dalaim trombitája volt, kinek szívével együtt indultunk el a torony, a tenger, a szabad ember felé. Eridj, s ne kísérts többé, te vádam, te emlékezetem, te búbanatos ifjúságom. Eridj. Elválnak most egymástól. Látod, még beszélek, mint ahogy mindig szóltam hozzád, te hozzád egyedül, de látod, te már nem értesz, te már nem hallasz engem. Nő, növekedik köztünk a távolság, még intek neked a messziségből, de már nem nézek oda, mert tudom, úgysem fogadod köszöntésemet.

- Nem fogadod köszöntésed, - hallatsz gúnyos nevetése.

Nem, és nem akarlak többé látni. De ha véletlenül ily sötét alkonyi órán, józanító mámorban vagy villanyfényes körúton elélem kerülsz ifjúságom tüzes köpenyében ragyogó válladon, mélyen meghajlok előtted s elfedem könnyes és szégyenkező arcomat.

Az ajtó hangosan becsapódik, - barátom eltávozott s én magamra maradok fél szívvel, fél lélekkel, fél magammal.

AZ ASSZONY, AKI MEGALÁZ.

Már magam sem tudom, hogy került szó azokra a megaláztatásokra, amelyekkel a nők tudnak sújtani férfiakat. Férfiak, ha hosszabb ideig ülnek együtt, a hajnal bágyadtságában és színességében elkerülhetetlenül elérkeznek az örök témához, a nőhöz, s ettől a sablontól ez az éjszakánk sem tudott megmenekülni. Igaz, a klub derengő szalónjában, széles karosszékeinkkel kényelmes szétszórtságban egy kerek sarokasztal köré csoportosulva, nemcsak férfiak üldögéltünk gyorsan elröppent számos óra óta; a füstös férfifejek közt üdén hallgatott és figyelt egy-egy művészeleség szája is.

A megaláztatás témája, amely hirtelen bukkant fel, oly nagy érdeklődést keltett; a már-már elhamvadt beszélgetés paraszát ez a ritka szikra kis lánggra lobbantotta. Zoltán, aki eddig nagyrészt tünődően hallgatott, végtelenül rokonszenves, a szépség minden foszló bánatával szépen öregedő felesége mellett (egész estén át fogta a kezét) a «megaláztatás» szónál hirtelen eltávolodott az asszonyától, előredült és hangosan szólt:

- Nem hiszem, hogy sok férfi van, akinek életében nem fordult volna elő olyan nő, aki megalázta. Nem kell itt súlyos sértésekre, démonok és becstelenség elviselhetetlen garázdálkodásaira gondolni, én inkább úgy érzem, hogy ezekben a megaláztatásokban a nőknek időnként ellenállhatatlanul feltörő szemérmertlensége, fölényes tudatossága zúzza szét a minden férfiben élő női ideált, feledhetetlenül megalázva ezzel a férfit, aki mindig és mindig valamilyen magasabb rendeltetést akar juttatni a nőnek, ha szereti. Azt hiszem, erről mindnyájan regélhetünk egy-két strófát, ha akarjátok, én megkezdem a sort.

Mindenfelől beszédre biztatták. Zoltán ötven éves lehet; író. Gyakran megjelent közöttünk, szívesen töltötte el velünk szabad idejét, de rendszeren hallgatott. Látszott rajta, hogy nem unatkozik, s nem érzi elfecséreltnak az idejét, de valahogy nem szeretett beszélni. Mi meg örültünk, valahányszor olyan témát dobott közénk a véletlen, amely beszédre indította.

Zoltán szivarra gyujtott, élénk mozdulattal hátrasimította ősz haját, sajtósárgán piros ajkain könnyű, kicsit bánatos, kicsit gúnyos mosoly szivárványlott.

- Nem voltam még egészen tizenhét esztendő - mesélte, - amikor tenger mellé kellett, hogy küldjenek. Tüdőcsúcsburultól féltett az orvos, talán jogosan, bár azt hiszem, csak afféle makacs, bronchiális influenza volt bennem s ifjúságom inkább a lelki vívódásoktól, a nagy álmoktól, a sok ambíciótól, a rengeteg éjszakai tanulástól szenvedett, mint testi nyavalyától. Nyurga, szőke, délceg legény voltam, könnyen zavarba jutottam, ha egy kicsit hosszasan rámnéztek, menthetetlenül elpirultam. Otthon, négy fal közt, egyedül, Napoleonnak éreztem magam, kint az emberek közt mellőzött kis rongynak. Hát jó. El kellett utazni Abbáziába.

- Sokkal mélyebben aggodalmaskodtam, hogy sem kellően élvezni tudtam volna az első utazás szenzációit. Úgy utaztam, mintha nehéz kötelességet teljesítenék. Üldögéltem az utasok közt, félénken figyeltem őket, s amikor úgy éreztem, no most, most feltétlenül megszólítanak, gyorsan előkaptam egy könyvet és eltemetkeztem benne. Álmodozó fiatalok betegsége ez. Vágyaikban ott lebegnek az egész világ fölött, mert egy ország kicsiny nekik, de amikor szembetalálkoznak egy jöttment emberrel, megdobbann a szívük, torkukba fut a vér, s megbújnak képzelődéseik délibábos bástyái mögé: lenézik az embert, aki elől megfutamodnak, s azt hajtogatják magukban, hogy úgy sincs velük beszélőnivalójuk, mert úgy sem értenék meg őket.

- Az idegen környezet természetesen semmit sem változtatott rajtam, a quarnerói szanatóriumban egyébként is alig lézengett már tíz-tizenkét ember. Szeptember második felében voltunk, túl a nyári tömegvándorláson, s még innen a téli szezonon. Nem beszéltem én ott a

világon senkivel, csak amennyit éppen elkerülhetetlenül muszáj volt. Egy pár szót az orvossal, egy asztmatikus fáradt úrral, meg a kiszolgáló személyzettel. Egyhangú volt az élet, de én, emlékszem, ezer izgalmat és ezer eseményt éltem át minden nap. Nem tudtam még viselkedni az emberek közt, s rendkívüliség volt számomra, hogy reggel hétkor megjelenik szobámban a fürdőmester, s babérleveles tengervízzel végigdörzsöli satnya testemet. Nyugodtnak, jártasnak, s kissé előkelőnek igyekeztem látszani, s félrevonultam, mint akit a világ nem érdekel. Pedig állandó izgalmat keltett bennem.

- Tele voltam melankóliával, szentimentalizmussal, alaptalan szomorúsággal. A tengerrel társalogtam, s a végtelen esték könnyekig meghatottak. Igen, álltam a tengerparton, órákig néztem a hullámok örök vonulását, elmerengtem a kék fátylakba burkolózó szigetek felé, s szememből dús könnyek omlottak. Azt hiszem, sirattam a boldogságom, melyet elérhetetlennek tartottam. Sirattam az egyedülvalóságom, s be nem vallottan, epekedtem egy leány, vagy asszony után, aki egyszemélyben anyám, húgom, feleségem és kedvesem legyen. Nem ismertem ilyen nőt, de szerelmes voltam belé, s már eleve lemondtam róla, mert azt mondtam, hogy úgy sem fogom elérni.

- Egy este a társalgóban üldögéltem, s képes folyóiratokat nézegettem. Arra riadtam fel, hogy egy nő áll előttem, s rám mosolyog: - Maga a kis Zoli? - kérdezte és hangosan nevetett. Elpirultam. - Én... - dadogtam. - Mert akkor én magát keresem, - kacagott. - A nagy Zoli mondta, hogy vegyem magát gondjaimba, mert itt biztosan árván lézeng.

- Kiderült, hogy közös orvosunk van, akit szintén Zoltánnak hívnak, s aki felhívta rám a figyelmét. Leült mellém és sokáig beszélgetett velem. Alacsony, majdnem idomtalanul alacsony volt, de ez csak akkor hatott bántóan, ha állt. Ülőhelyzetben felejtetni tudta természetnek hibáját rendkívüli élenkségével, állandó jókedvével, hangos, élnivágyó, szakadatlan nevetésével. Barna nő volt, keleti fajta. Egy pesti úr, aki később a kávéházban hozzánk csatlakozott, udvarlás közben azt mondta neki: - Maga... maga bájpötty. - Ő hátravetette fejét és kacagott. Tetszett neki a szó annyira, hogy maga is többször feldobta szép fehér fogai közül a levegőbe, mint egy kis labdát.

- Sokat voltunk együtt. Sétáltunk, csónakáztunk, kirándultunk, néha a szanatóriumon kívül vacsoráztunk. Érdeklődéssel foglalkozott velem. Vallatott. Kikérdezett az életem felől, belenyúlt gondtalanul a vágyaim, a terveim közé, szórakoztatta komolyságom és lelkeségem, ha látta, hogy lóg egy gomb a kabátomon, bevitt a szobájába s felvarrta. Az étkezésnél ügyelt arra, hogy eleget eszem-e, s rábeszélte, hogy délben sört, este egy kevés bort igyam. Ő is ivott, szerette a nehéz édes bort és a pezsgőt. Kis piros nyelvét bedugta a pohárba, megáztatta az italban és élvezettel dörzsölte szét szájpaddlásán. Sokszor visszatért arra a témára, hogy voltam-e már szerelmes. Elmondtam neki képzelődéseimet a nőről s ezeket oly gyönyörűséggel hallgatta, mint amily gurmandériával csipegette a finom izeket. Ebédután kellemes bágyadságában majdnem minden nap elővette ezt a témát és ilyenkor, amikor már betelt álmaimmal, maga is beszélni kezdett. Mesélt a férjéről, akit szeret, s a barátjáról, akit szintén szeret.

- Nyugodt boldogság zenélt belőle, az a boldogság, amely a sűrű vágyak zavartalan kielégítéséből táplálkozik. Csodáltam és irigyeltem. Csodáltam boldogságát és irigyeltem a férfait. Néha végig simította hajamat és ilyenkor valami hipnotikus zsibbadtság ömlött el rajtam. Szerelmes voltam belé és azt hittem, nem tud róla semmit. Még a kezét is csak akkor mertem megcsókolni, ha a szájamhoz tartotta. Észrevettem, hogy egy-egy este, amikor elbúcsúztam tőle s szobám felé indultam, megáll és utánam néz. Arcomat ilyenkor elborította a vér. Talán ügyetlen voltam, s elárultam magam?

- Két hét múlva megérkezett a férje. - Á, ez a kis Zoli! - mondta, s megrázta a kezemet. Gyűlöltem a fölényességét. Szótlanul vacsoráztam velük, ők korán elbúcsúztak, én kimentem

a tengerhez és az ajkamba haraptam. Most már imádtam ezt a nőt, mint az elérhetetlent, akit megláthattam. Álmatlanul hánykolódtam egész éjszaka és hajnalban végre arra az elhatározásra jutottam, hogy haza utazom. Nem várom be a kúra végét, nem fogok itt szenvedni.

- Először arra gondoltam, hogy búcsúzatlanul távozom, de aztán mégis jobbnak láttam, hogy levelet írok neki és így jelentem be elutazásomat. Korán reggel lementem a hallba és levélpapírost kértem. Alig kezdtem el az írást, valaki a vállam fölé hajolt. Ő volt. Sápadtan felálltam.

- Az ura fürdött, ő rá várakozott. Kimentünk a kertbe, beszélgettünk. - Dehát, kis Zoli, - mondta komolykodó nevetéssel, - tegnap még semmi baja sem volt, miért szokik el? Ki fog kapni a nagy Zolitól, ő szigorú ember.

Mosolyogtam. Ő is. Vallatott, hogy mondjam meg neki az okot. Hogy ne féljek. Neki mindent elárulhatok. Ő mindent megért, megbocsát s talán tud is. - Nem hiszi, kis Zoli, hogy mindent tudok? - kérdezte. Lassan, vontatottan ejtette ki a szavakat, barna szemére fátylak ereszkedtek, szája forrón nevetett. Lehellelte megcsapott, oly közel hajolt hozzám... - Mit tud? - dadogtam. - Hogy miattam, az én közelemben lett ideges... ugy-e... kell már magának is... a szerelem...

- És nevetett. Szinte a vérét éreztem a nevetésén át.

- Nem tudtam válaszolni. Csak néztem rá, bambán, kétségbeesetten, reménytelenül. Hát az amit én rejtegettem, mint az égő parazsat, ezt a titkot, ezt a csodát, ezt így ki lehet mondani és ilyen közönségesen? És ő tud beszélni róla? ő, az imádott, a kimondhatatlanról, s így, szinte szükségletté fokozva le a rejtelmeket? - Hát miért nem beszél, kisfiú? - mondta valami daloló hangon.

- Jött a férje s én elvánszorogtam. Haza, Budapestre. Olyan utálattal, olyan keserúséggel, hogy néha még ma is elszomorodom, ha rá gondolok. És azóta sem tudtam feltétlen hittel közeledni nőkhöz, mindig...

Zoltán elbeszélése itt félbeszakadt. Váratlan fordulat történt; felesége, aki mellette ült s mindaddig figyelmesen hallgatott, most kipirultan, idegesen felállt. Zoltán elnémult s a bocsánatkérés mosolyával nézett feleségére.

- Menjünk fiam, - sóhajtott a kissé keményen az asszony.

Zoltán felállt s lassan, tudatosan megcsókolta az asszony homlokát, majd a kezét. Az lesütötte a szemét és hallgatott. Bólintott felénk s indult a kijárat felé. Megsértődött? Emlékezett valamire, ő is?

Zavartan néztünk siető alakja s Zoltán után, aki rosszkedvűen vetette oda nekünk: - Szervusztok...

Úgy éreztem, hogy megbánta elbeszélését.

A NAGYSÁGOS ASSZONY.

Déli tizenkét óra volt és a nagyságos asszony búcsúzkodott.

- Készen vagyok, - mondta a tükör előtt, melybe még egy pillantást vetett. Felállt, körülnézett.
- Hja, hja, - dudolta mosolyogva, - így van ez. Most elmegyek.

Eszébe jutott, hogy amikor idestova öt esztendővel ezelőtt bevonult ide, ugyanígy állt meg vadonatúj szobája közepén. Akkor tetszett neki ez a friss gazdagság, most közönyösen válik meg tőle. Ennyi volt az egész? Egy kis undort is érez.

Persze, öt év előtt... Mégis csak szenzáció volt. A titkárnőt elvette az igazgató úr. Igaz, hogy az igazgató úr nyolc esztendővel ezelőtt még nagyon szegény, nagyon ismeretlen ügynök volt, de aztán mégis csak nagyon gazdag igazgató úr lett, aki bizonyos fokig messaliance-ot kötött, amikor feleségül vette a titkárnőjét. A barátnők legalább is így fogták fel az eseményt. Ő nem. Nem szerette férjét, de nélkülözhetetlennek érezte a gazdagságát. Itt akadt egy férfi, aki majdnem határtalan mennyiségben szállította neki a luxust, amelyet imádott. Karcsú, kissé hízásra hajló fehér testének a csipkét, selymet, szeszélyes divatot, elcsigázott inyének a válogatott ízeket, bőrének, aranszőke fejének az illatokat, kegyetlenül unatkozó idegeinek a sohasem elég gyorsan váltakozó szórakozásokat. Az igazgató gömbölyű figurája, kopasz barna feje úgy haladt mellette ezen az öt éven át, mint egy hűséges szolga, inkább mögötte, mint mellette. Igen, amikor a déli és délutáni órákban végigsiettek a divatos utcákon, férje egy lépéssel mindig mögötte maradt, szolgálatkészen, kezével a tárcáján, szemében tehetetlen alázattal, kissé szinte hipnotizáltan; dús ajándékokkal, egy-egy gyönggyel, gyémánttal fizetett meg minden csókot, mintha a szeretőjétől vásárolná és nem a feleségétől... Négy nappal ezelőtt is így haladtak át a Váci-utcán, szótlanság, sietve, kissé fáradtan. Szembe jött velük egy fiatalember, aki köszönt és megállt. Csatlakozott. Hárman mentek a cipészhez. Négy pár cipőt próbáltak fel, két fehéret, két barnát. A harmadiknál az igazgató úr érthetetlen buzgalommal lehajolt, s valahogy a tenyerébe vette a gyöngyszürke selyembe bujtatott hűvös lábat. Megrázkódott. Ellenállhatatlan erővel érezte, hogy eladta magát és hogy nem tudja folytatni tovább ezt az életet. A fiatalemberre nézett, akit gyerekkorából ismert. Repülőtiszt volt a háborúban, most hivatalnok egy gyárban. Még aznap délután fogadta. Másnap felment a lakására. És most teljesen hozzáköltözik. Azt mondta, feleségül veszi. Szereti. Ő? Jobb lesz. Elviseli. Még talán szeretni is fogja... Lehetséges? Milyen jó volna...

Csöngetett. Előbb egyszer, aztán kétszer egymásután. Bejött a szobalánya, mosolyogva, kissé meghiúsítottan. Megsimogatta arcát és pénzt adott neki. A kettős csöngetésre érkező inasnak is pénzt adott.

- Köszönöm a szolgálataikat - meg voltam elégedve hűségükkel, Isten velük. - Fehér kesztyűs kezét, melyet meg akartak csókolni, finoman elhúzta a szájuk elől. - Vigyék le, kérem, ezeket a csomagokat.

Gyorsan búcsúzott a szobájától is. Ágyától idegesen elfordult, tükörre már rá sem nézett. Egy pillanatra megállt nagy karosszéke előtt, melyben sokszor pihent és álmodozott. Egy csepp illatszert hintett még a nyakára. Kisietett.

A szomszédos szobában férje ült. Szivarozott, várakozott. Most felállt. Hozzálépett és kezét nyújtotta. Mosolygott, valami hideg, távoli mosollyal.

- Hát Isten veled, barátom.

- Mégis?

- Mégis. Remélem, nem haragban válunk el és nem sajnálja azt az időt, amelyet együtt töltöttünk. No de egyébként sem megyek a világ végére, s néha talán még látni is fogjuk egymást, bár én ezentúl kevesebbet jelenhetek meg majd azokon a helyeken, ahová maga jár. Szegényebb leszek.

- Nem bánja?

- Ó, igazán nem.

- Megvallom magának...

- Hagyjuk ezt. Elmondtunk már mindent.

Száját összeszorította, jobb orcáját csókra nyujtotta. Láta, hogy a férfi hűséges, alázatos kis szeme könnytől párásodik és érezte, hogy a szája is tehetetlenül, nedvesen remeg. Sietett. - Isten vele.

Könnyedén, jókedvűen szaladt le a lépcsőn. Gyereknek, felszabadult vidám gyereknek érezte magát. Lent a kapuban kissé megtorpant. Ott állt a soffőr és mellette az ő külön kis autója. Szürke kis Wanderer-gép, az ő volt kocsija. Kétülékes, finom jószág, amelyet oly gyakran maga hajtott, s amely oly szép vidékeken röpítette át. Lassú léptekkel ment a kocsihoz, s már kissé fáradtan ült bele. Szólni is elfelejtett. - Hová parancsol? - kérdezte a soffőr. Ajkairól, mintha bénák lettek volna, ólmos súllyal estek le a szavak, melyek az új címet jelentették.

A kocsi kirepült az utcából. Innét, onnét egy-egy férfi köszönt. A nő intett. Alig látta. A szél vidáman csapott arcába. Keze kinyúlt és gyöngéden megsimította a kocsi szürke derekát. Szemébe könnyek szaladtak. Ajka remegett. S szaggatottan sóhajtott. Úgy búcsúzott ettől a kocsitól, mint egy élő testvértől. Fájt a szíve. S szórakozottan szorította zsebkendőjét a szemére, nehogy a lefolyó könny szétkeverje arcán a festéket. Mert sírni ma nehéz. A festék miatt nem is lehet.

- Isten vele, - mondta nagyon melegen a soffőrnek. És némi habozás után még hozzátette: - Mondja meg az úrnak, arra kérem, küldjön nekem egy jó fotografiát erről a kocsiról...

A GYÁVA ASSZONY.

A színpadon állottunk. Az első felvonás díszlete - egy kastély világoskék szalonja - már készen állott, az első jelenet két szereplője, a kastély úrnője és az inas a játék megkezdésére várakoztak. Az igazgató egy karosszékből ült és cigarettázott, az ügyelő az óráját nézte, s kissé idegesen csóválta a fejét.

Valóban, félnyolc elmúlt már tíz perccel. A bemutató közönsége zsúfolásig megtöltötte a színházat, a nézőtér moraja a függőnyt nyaldosta. A szerző még nem egyezett bele az előadás megkezdésébe. Ott álltam vele a függöny előtt, s egy-egy figyelő lyukon kikémleltünk. A feleségét várta.

Egyszerre megrezzent. Az átellenes erkélypáholy ajtaja kinyílt és egy fekete selyembe öltözött fiatal hölgy lépett a nézőtérre. Két szobaleány támogatta. Hóna alól egy-egy mankó nyúlt a földre. Belépett a páholyba és megállt. Megcsapta a színház forrósága, látszott, hogy a szeme kinyílik, majd lassan, meghatottan lehúnyódik. Biccentett. Mint aki meg van elégedve.

Mankóit elvették a hóna alól, a két szobaleány támogatásával leült a páholy mélyében. Az volt az érzésem, hogy valahol a nézőtér közepén az emberek feje fölött, két szempár tekintete tüzesen egymásnak ütközött: barátomé és a feleségéé.

- Kezdhetjük, - mondta hirtelen hátrafordulva - bocsánat a késésért.

Azzal meg is indult és intett, hogy kövessem. Ruganyos, nyugodt léptekkel ment előttem a dohányzóba, ahol mosolyogva cigarettára gyujtott. Sápadt, olajbarna arcát kellemes pír színezte, vékony nemes szája nedvesen csillogott. Lassan szívta a cigarettát. Egy ideig szótlanul fel-alá járt, széles háta izmosan kiemelkedett a pompásan szabott frakkból, ingében megmegvillant a gyémántgomb. Jóleső érzéssel figyeltem. Örültem a sikerének, mely már a főpróbán ellenállhatatlan volt, örültem az életének, amely végül a tiszta munka és a férfias nyugalom révébe hajózott. Micsoda zürzavaros kapkodás, micsoda dult élet után.

Megállt előttem.

- Én tudom, hogy mire gondolsz.

Elhárító mozdulatot tettem. A legjobb barátom volt, de előtte is rösteltem, hogy az élete intimitásaiba nyúlok.

Mosolygott.

- Igazad van, de te nem tudsz mindent. Ma már megmondhatom. Én mindent, de mindent annak az asszonynak köszönhetek. Annak a nyomoréknak. Annak a szentnek. Ma már elmondhatom neked.

Három év óta a feleségem és három év óta nyomorék. Házasságunk előtt - tudod - pontosan három évig volt a szeretőm és ezalatt a viszonyos három esztendő alatt a legelegánsabb, a legszebb természetű pesti leányok közé tartozott. Szerettem, szerettem... de te tudod, milyen voltam, semmi és senki sem volt elég. Mindent és mindenkit szerettem, aki szép volt, akin észre tudtam venni egy érdekes vonalat, egy vonzó hajlatot, egy csábító rezzenést, s ha van ereje a kacérságnak férfi fölött, aminthogy van, akkor én rajtam diadalmasan kipróbálhatta minden báját és komizságát.

Három éve tartott már a szerelmünk és én igazán nem gondoltam a szakításra. Örültem az életnek, teliszájjal habzsoltam, könnyű pénzt hajsoltam, futottam a gondok, s gondolatok elől, az emberek és élvezetek közé. Ő megtudta... nem, megérezte, hogy nem ő az egyetlen asszony az életemben. Egy késő éjszaka, amikor kissé elkopva, felvetődtem kis lakásába,

ahová elbújt a világ elől mardosó szerelmével, hangtalan zokogásban találtam. Ismered a kétségbeesésnek ezt a dermesztő némaságát: a szem fagyosan, szárazon, vakon átnéz a falakon, a mell néha megrázkódik, a nyakizmokat pedig valami nehéz súly le-lerántja a szív felé.

Büszke volt, nem akart beszélni, de én nem bírtam el a fojtogató levegőt. Napfényt, nevetést, gondtalanságot kerestem mindenütt. Nagy nehezen kihullott egy-egy szó belőle. Gyanakodott egy asszonyra. Csak egyre a sok közül... Vallatni kezdett. Hol jártam egész nap, mit csináltam egész este. Ingerült lettem, tiltakoztam a vallatás ellen. Ekkor meggyanúsította ezt az asszonyt, mire én nevető tréfával akartam leszerelni. Valami olyasfélét vettem oda: - Mégis csak lehetetlen, hogy itt sárbarántsunk tisztességes asszonyokat, még ha négy szemközt is vagyunk...

Felugrott a heverőről, ahol eddig kínlódva tépdeste zsebkendőjét és vadul kiáltozni kezdett, mialatt magára kapta a kabátját: - Őt védi! Az ő tisztessége fáj! Engem megrugdal!

- Hová megy?

- Gyilkolni! Vagy őt, vagy magamat!

Haja kibomlott, arca eltorzult. Megdöbbenve néztem ezt az idegen gyűlölködő fejet. Az volt az érzésem, hogy soha többé nem tudom szeretni. Undorodtam a tragédiáktól, a hangos jelenetektől.

Mit tegyek vele? Ragadjam meg a csuklóját és térdre kényszerítsem? A testi fájdalom majd észhez téríti? Kérleljem, simogassam? Eszembe jutott, hogy egyszer a fölényével bánt el velem egy asszony. Tizennyolc éves diák voltam és egy asszony nem akarta meghallgatni a kérésemet. Egy délután, amikor tudtam, hogy egyedül van, felmentem hozzá és elővettem a revolveremet. Ha nem lesz az enyém - fenyegettem meg - főbelövöm magam. - Csak ne a szemem előtt, - felelte nyugodtan az asszony - majd én elmegyek hazulról. Egy óra múlva visszajövök. Ezalatt, kis fiam... - S magamra hagyott, egy félóraig szembe néztem a revolverrel, aztán megsemmisülten, elsompolyogtam.

Ez jutott az eszembe. Majd megtanítlak én gyáva asszony! Az ajtóhoz ugrottam és felrántottam. - Parancsoljon... - Rám sem nézett. Fejét kissé leszegezte, mint a ló, amikor fut. S már kirohant. Az ajtók kivágódtak, s én dermedten néztem arra a sötét lyukra, amelyet nyitott ajtónak hívnak.

Csönd volt. Borzalmas csönd, egy pillanatig.

Akkor egy kis tompa koppanás hallatszott, mintha egy csomagot ejtettek volna le. És csak egy pillanattal később valami bocsánatkérő sikoly...

- A többit tudod. Egy hét múlva feleségül vettem a nyomorékot. Az egyik lába térdtől lefelé teljesen hiányzik. A másik béna. Nem, nem vagyok szerelmes. De ember lettem. Van bűn. Bűn minden, ami fájdalmat okoz. Engem megrázott és megtisztított a bűnöm. Ő az egyetlen ember az életemben. Nem szerető, nem feleség, nem asszony, - ember.

Kijózanodtam. Felemelkedtem. Elvonultunk az emberek elől. S ő megtanított az élet értelmére, a munkára. Neki dolgozom. Érte, vele élek. Nincsenek élvezeteim, de van egy nagy örömöm. Az élet. Az életünk.

Mosolygott. Kívülről, lentről berohant a taps. Mint egy vidám gyereksereg, hanyatt-homlok, kacagva, viháncolva rohant a lábunknak, mellünknek, arcunknak.

VÖRÖS BOR.

Két napja figyelte már egyre hevesebb izgalommal a fiatalember a magányos asszonyt. Azt sem tudta róla, honnét való, milyen nyelven beszél. Csak szép volt, megdöbbenően szép s valahányszor megpillantotta, az első érzése tiport végig rajta: a rémület, a kétségbeesés, hogy ilyen is van...

Ki lehet? - találgatta éjjel, nappal, fokozódó nyugtalansággal. - Valóban ilyen szép? Vagy csak ő látja annak? Még soha életében nem történt ez meg vele... hogy ilyen semminek, senkinek, jöttment jelentéktelenségnek érezze magát egy asszony előtt... Pesti fiú volt, szegény és fölényes; megszokta, hogy szembenézzen az asszonyokkal, el is kényeztették itthon. Most itt áll, tehetetlenül; künn a napos, fényes utakon kavargó a karnevál s a nizzai platoon édes szemérmelenséggel szürcsöli, habzsolja az életet az egész világ és magáról csak ő tudja, milyen szegény... Otthon egyik bálból a másikba repül, a szalónok nyitva állnak előtte, szeretik, becézik a jómodorú, naposarcú, kékszemű, mindig kifogástalan megjelenésű dzsentrifíút, aki délelőttönként úri nyugalommal az egyik minisztérium csendes szobáscájában keresi meg szükös kenyérét, déltől hajnalig vendégeskedik, mulat és mulattat, itt meg - ilyen pech! - éppen a szabadságidejében ilyen egy gutaütéses érzésbe zuhan és fájós fejjel bámul egy kis asztal felé, ahol egy idegen asszony ül és rá sem néz. Észre sem veszi többnyire, ő meg két napja, attól a perctől, hogy megérkezett, csak őt látja, pedig tudja, hogy közben ezer mézes örömet, sok finom kis kalandot, pikánsorrú kis francia lányokat, izmosvállú angol kisasszonyokat, mohószájú pesti hölgyeket szalaszt el... lopott félórákat, hosszú sóhajokat... megbujásokat autóban, heveréseket a vízben... nem, nem, gondolni se tud rá... Csak ezt, ezt itt... Ki lehet?

Az első megdöbbenés után kinevette magát. Micsoda bolondság! Nem szabad az ilyet komolyan venni! Nő - nő. Szemére húzta kalapját és fütyörészve elsétált az idegen asszony mellett, aki szobája kulcsát vette át a portástól. Szíve egyszerre a szájába szökkent és izgatottan kapta hátra a fejét. Mi ez? Az asszony a lifthez sietett és dúdolt. Azt a dalt dúdolta, amelyet ő fütyült. De már el is tűnt. Voltaképpen még azzal sem vigasztalhatta magát, hogy az asszony rá sem pillant. Igenis, észrevette. Az ebédlőben néha eltűnődik s a villa és kés közül ráveti a szemét. Barátságos, nyílt és leereszkedő a tekintete, de csakhamar ködössé válik s amit néz, elmállik a ködben. Az ő feje. Az ő élete. Olykor mintha mosolyogna. Órá? Vagy csak eszébe jutott valami... valaki, aki nincs itt? Dehát ki lehet? Egy napig azt hitte, hogy színész. Csak az értheti így a szépséget. Éjjel azt bizonyította magának, hogy valami grófnő, akinek gyönyörűségén századok és nemzedékek dolgoztak, dorbézoltak és szenvedtek... Örökölte, maga sem tehet róla. És reggelig beszélgetett vele, magyarázott, fejtegetett és esküdözött és kétségbeesett. Reménytelen, minden. Haditerveket eszelt ki, hogyan ismerkedhetik meg vele. Hiszen egyedül van! Két nap alatt eldobta minden tervét, gyengének érezte magát. Itt csak a szerencse, a csoda segíthet.

A harmadik napon, este, szembejött vele. Elpirult és mélyen megemelte kalapját. Az asszony elmosolyodott, biccentett és elsuhant. Egy emeleten laknak. Lerohant a portáshoz és egy nevet kapott. Francia nevet: felhőrpintette, mint a pezsgőt. Fejét előntötte a vér: úgy érezte, hogy megtalálta a csodát. Ezzel az asszonnyal nem lehet megismerkedni, ennek az asszonynak nem lehet udvarolni, ezt az asszonyt nem lehet meghódítani, ezt az asszonyt csak rabul lehet ejteni. Megtámadni és... Megtorpant... Hogyan? Hát a botrány? Hisz' ez lehetetlen! Ez nem olyan... Meg fogja majd neki magyarázni: nem lehetett másképp. Hogy napok óta nem tudja, él-e, vagy meghalt; elvesztette magát, az életét; ezt még nem érezte; s ha akarja, föbelövi magát. Ott, előtte. Ezt nem lehet tovább elviselni.

Ezen az estén az asszony bort hozatott. Friss üveget bontottak, megivott egy pohárral, lassan, szürcsölve. Ő is bort kért, vörös bort s poharát, melyben mosolygott az ital, magasra emelte az asszony felé. Az asszony mosolygott, mint a vörös bor s ajkához emelte poharát. Egymásra néztek és lassan, hosszan kiitták a bort. Poharuk egyszerre ért az asztalhoz...

A hallban feketekávét ittak. A karzaton zene szólt. Egyedül ültek, egy-egy sarokban, szemben egymással. Az ajtó kint szakadatlanul forgott; vonultak ki az emberek a karneválba. Cigarettaztak: füstjük valahol a terem közepén találkozott és egybefolyt.

Az asszony hirtelen felállt, a portástól átvette szobája kulcsát és a liftben eltűnt. A fiatalember utána nézett s lehunyta szemét. Nem akart hinni az érzésének: pontosan azt érezte, hogy az asszony hívja. Láta és hallotta, hogy hívja; látta, hogy az ablakban áll és a kezével int; hallotta, hogy megrebben az ajka és szólítja. Érezte, hogy egy különös erő feszül közöttük; egy láthatatlan mágnes két sarkává váltak.

Ki akart menni az utcára, bele akart rohanni a tömegbe, hogy velük énekeljen és kidalolja melléből a szívét. E helyett szépen, bénultan a lépcső felé fordult és majdnem lehunyt szemmel felhaladt. A második emeleten jobbra fordult; az ajtók előtt kis és nagy cipők várakoztak a reggelre. Éjfél már elmúlt; csak egy lámpa égett; valahol zuhany csobogott, valaki fürdik. Ment előre s a vörös bort látta: mosolyog a pohárban s az asszony asztalok és fejek fölött vele kocint.

Egy ragadozó macska puhaságával és gyorsaságával hirtelen benyitott az asszony szobájába. Láta, hogy a villany ég; hogy az asszony az ágy előtt áll és a pizsamáját gombolja be; lecsavarta a villanyt s egy elharapott ordítással az asszonyra vetette magát. Megtántorodott; érezte, hogy kemény, súlyos tárgygal az arcába vertek. Leborult és zokogva, hörögve beszélt. Patakzott belőle a szó és csókolgatta az asszony éjjeli ruhájának a selymét. Sírt, fohászzkodott, könyörgött; az asszony megsimogatta a fejét s ha megmozdult, eltaszította és elugrott.

Reggelig tusakodtak. A fiatalember magyarul szenvedett, az asszony franciául mosolygott. Amikor a hajnal besápadt a függönyön, az asszony gyorsan felöltözködött. A fiatalember elővette a revolverét és megforgatta. Az asszony bosszúsan megmozdította száját, aztán mosolygott, mint amikor este a vörös borral kocintott asztalokon és fejeken át s kisietett a szobából. Magára hagyta a megsemmisült fiatalembert, aki dideregve nézett körül. Fázott. Egy összedúlt szoba ásitott rá gúnyosan, reménytelenül. A homloka megdagadt; oda vágta az asszony a villanylámpát; ott hevert az ágy alatt. Zsebrevágta a revolvert.

Felállt s elsompolygott a szobájába. Szégyelte magát. Az asszony biztosan kint sétál a tengerparton s mosolyog rajta. Vagy felháborodottan szidja. Megveti. Útálja. Lenézi.

Megérdemli.

Aljasul, szégyenletesen viselkedett.

El fog költözni innét. El kell tűnnie.

Elkerülte az asszonyt. Nem tudott elköltözni, de nem mert a szeme elé kerülni.

... Egy pár nap mulva, kora délelőtt, a kapu előtt ácsorgott s egyszerre csak azt látja, hogy egy hatalmas automobil áll meg előtte s bőröndöket raknak belé. Arcában lüktetni kezdett a vér. Megint el akart menni, de nem tudott mozdulni s még tünődött, amikor már mögötte állt az asszony. Nem egyedül. A férjével. Elegáns, kis kecskeszakállas, francia úrral. Megfordult, az asszony ránevetett.

- Voila, mon ami! - gyöngyözött a nevetése, mint a mosolygó vörös bor s a fiatalemberre mutatott. Riadtan nézett rá a fiatalember, de az asszony intett. Kezet nyujtott neki s bemutatta

férjének mint kedves, nagyon, nagyon mulatságos ismerősét, aki sajnálatára néhány nap óta eltűnt. Hát hol volt? Mit csinált, hogy sehol sem volt látható?

A francia úr a bőröndököt rendezgette s a fiatalember dadogva, még mindig szégyenkezve kérdezte az asszonytól: - Hát nem haragszik? Én olyan rettenetesen... rettenetesen szégyeltem magam...

- Ó... - mosolygott az asszony - az ön kötelessége a támadás, az enyém a védekezés... Adieu, mon ami!

És eltűnt a messze rohanó autóban.

CSILLAGOK.

Négy ember ül a zöld posztóval bevont kártyaasztalnál s úgy látszik, hogy jól érzik magukat. Három férfi, meg egy asszony. Dr. *Barna* az egyik férfi, dr. *Barna* Rezső, ügyvéd, férj és kopasz; *Hamvas* Károly a másik férfi, gyáros, férj és szemüveges; *Hamvasné* az asszony és dr. *Sebess* Dezső a harmadik férfi, orvos, magántanár és fiatalos, pirosarcú. Kártyáznak, bridget játszanak, éjfél után. Hamvasék lakásán. Éjfél elmúlt, kint hideg az őszi éjszaka, itt bent tűz ég a fehér cserépkályhában. A zöld kártyaasztal a szoba jobboldalán áll, a könyvespolc alatt; dr. *Barna* Rezső szemben ül Hamvasnéval. Kellemes csöndes éjszaka; a langyos levegőben tea, rum, konyak és likőrszag. A kártyaasztal mellett kis terítőasztal, üres teáscsészékkel.

Hamvasné (oszt): Kontrarobber... Rezső... Rudi! Hát vegye fel a kártyáját...

Barna: Igen... (A szája félig nyitva; jobb kezének hüvelyk- és mutatóujjával már két perc óta csavarja balszemének a pilláját). Felveszem a kártyát... (Tovább gyűri, csavarja, húzza a pilláját.)

Hamvas (diadalmas): Haha! Kontrarobber!

Sebess (önérvet): Mi is itt vagyunk!...

Hamvasné (mosolyog, sóhajt és nem figyel ide): Nana... azért, mert egy robbert... Én osztottam... Egy treff...

Hamvas: Aha, felhívás...

Sebess: Felhívás keringőre... Na! Na? (Barnához.) Hát te mit csinálsz?

Hamvas: Rudi!

Sebess: Miért nem veszed fel a kártyádat?

Hamvasné: Mit csinál a szemével?

Barna (összerezzen, elsápad): Mi az? Mondtam valamit?

Hamvas: Mi bajod? Mért vagy ilyen szórakozott?

Barna: Én? Dehogy... (Gyorsan felszedi a kártyáját, elhatározza, hogy komolyan játszani fog, bemond és elveszti a partit. Összeszidják, kinevetik, megmagyarázzák a hibáit. Nem hallja. Feláll. Reszket a szája. Leül. Játszani akar. Ijedten felnéz a mennyezetre és egy szilárd pontot keres, mert úgy érzi, hogy rettenetesen szédül a feje. Nincs semmi baja, csak a feje szédül. De az borzalmasan. Szinte különvált a testétől és most körbe forog a nyakán. Szeretné megállítani. És bár nem akar beszélni, a szája megszólal.) Gyerekek, én ma nem tudok játszani... Nem tudok... Nahát nem tudok...

Csodálkozva néznek rá, nem értik. Biztatják. Azzal vigasztalják, hogy nem baj, ha az ember veszít egyszer-kétszer. Az sem baj, ha többször. Az sem baj, ha az ember nem tud játszani. Majd megtanul. És így is szórakozás. És talán elrontotta a gyomrát?

Dr. Barna (lehajtja a fejét és símogatja. Szeretné megállítani, mert még gyorsabban forog. Aztán konyakot tölt a szájába, hogy ne beszéljen. Köhög. És a szája beszél): Gyerekek... velem borzasztó dolog történt...

Most csönd van. Várják, hogy beszéljen.

Dr. Barna: Ti a barátaim vagytok, nektek elmondhatom... (A szeme kíváncsian és kételkedve kinéz a fejből. Ismerős arcokat lát, de akármilyen dagadtan dülled ki a szeme, nem lát az arcokba, hogy mi van az ő szemük mögött... Sajnálja, hogy beszél, de a szája nem engedelmeskedik.) Engem megcsal a feleségem...

Ellentmondanak. Tiltakoznak. Szörnyűködnek.

Dr. Barna (szelíden mosolyog): Hihetetlen, de így van... Ti a barátaim vagytok, nektek... (A szeme megint végigsétál az arcokon.) Régóta gyanakodtam, ma végül meggyőződtem róla. Ezért nincs itt.

Hallgat és nézi az arcokat. A barátok mormolnak, sajnálkoznak, felháborodnak. És összevissza kérdeznek. És vigasztalják. Hátha nem igaz? Olyan kényes dolog ez... olyan könnyű tévedni és gyanúsítani... Hátha?

Dr. Barna (egy pillanatig azt hiszi, hogy egyedül van és önmagával beszélget): Szörnyű ez... Nem szégyellem bevallani, hogy rettenetesen szerettem... Azt szokták mondani: imádom. Üres szó. Hát én nem szégyellem, én imádtam. És most is szeretem. Pedig ma délután, ma ő maga vallotta be, hogy mást szeret. Nem engem. Mást. Már két éve mást szeret. És most el fogunk válni. És nekem ez rettenetesen fáj. Én rettenetesen csalódtam.

Hallgatnak. Sóhajtoznak. Nézik a szenvedő embert és szeretnék megvigasztalni. Őszintén sajnálják, meghatottan nézik és szeretnék kiverni a fejből ezt a nagy-nagy fájdalmat. És ekkor eszükbe jut a saját fájdalmuk:

Sebess Dezső, az orvos (hosszan sóhajt és megszólal): Hja, mindenki csalódik...

Hamvas: Mindenki.

Hamvasné (sóhajt és mosolyog): Bizony, Rudi.

Sebess: Tíz éve ülök a klinikán és ülök és ülök... és dolgozom és dolgozom... és nem jutok előre!

Barna: Hogy szerettem ezt az asszonyt...

Hamvas: Előrejutni! Tudod mi az, előrejutni. Tizenöt év óta minden pénzt beletömök a gyárba. Tudod, mit eszik meg egy ilyen gyár?

Hamvasné (mosolyog. A szeme lehunyódik. Mosolyog. Egy vonatot lát. Ma délután indult el a Keleti-pályaudvarról Berlin felé. Most tisztán hallja a vonat sípolását és a vérében érzi az induló kerekek lassú, ütemes, brutális mozgását. Felsóhajt, édes kinnal. És mosolyog. Szép asszony).

Sebess: Az pénz, meg gyár. De ez érdem! Karrier. Tudomány! Tudod mi ez?

Dr. Barna (a jobb kezével a szempilláját csavarja, a bal kezével kockacukrot vesz ki a dobozból és rágja): Furcsa volt ez a szerelem. Szerettem, mint egy asszonyt... véres kívánságokkal... és szerettem, mint egy gyereket, akit dajkálni kell...

Hamvas: Én gazdag ember vagyok és szegényebb vagyok, mint egy tisztviselő, aki a gyáramban dolgozik. Minden pénzemet beleépítettem. És vannak éjszakák, hogy nem alszom. Szörnyű.

Sebess: Tíz év óta ülök és ülök. És néztem, hogy megy el tőlem a boldogságom. Tudod, hogy megy el? Nem nősültem meg a klinika miatt. És ő várt rám... várt egy évig, várt két évig... és aztán meghívott az esküvőjére.

Hamvasné (nem szól. A berlini vonatot látja a Keletin. És egy ablakot a vonatban. Onnét néz rá vissza a szeretője. És fehér zsebkendővel integet. Nem szól, csak sóhajt és mosolyog).

Dr. Barna: Nektek panaszkodhatom, ti a barátaim... Ti megértitek, ti vigasztaltok, ti részt-
vesztetek a fájdalomamban. Egy kicsit úgy van, mintha veletek történt volna... Mert szerettek...
Minden reggel lábújjhegyen az ágyához mentem és megsimogattam a haját. Szőke haját.
(Magyarázni akar.) Mert kérlek alássan...

Sebess: Ez fáj. Igen.

Hamvas: Nagyon fáj.

Sebess: És kérlek, hogy fáj egy ilyen esküvő! Az ember felöltözködik és megköti a nyak-
kendőjét... (Konyakot tölt. A keze reszket, a konyak kicsurog. Iszik.)

Hamvas: Néha felriadok és eszembe jut: minek? miért?

Dr. Barna: Jobban hittem neki, mint magamnak. Ha belenézett a szemembe...

Sebess: Tudod, az ember megköti a nyakkendőjét és begyakorolja a száját egy mosolyba.
Szép udvarias, finom mosolyt gyömszől a szájába.

Hamvas: Vannak napok, hogy nem találkozom a feleségemmel.

Hamvasné (látja a vonatot, hogy kikanyarodik egy oszlopnál. És egy kis fehér folt ugrál a
levegőben. Sóhajt. Mosolyog.)

Dr. Barna: És miért szereti az ember azt, aki nem szereti őt?

Sebess: És akkor odaáll az ember és meghajol és kezét csókol.

Hamvas: Hát nem volna jobb csöndben élni... és élni a nyugalomnak... a szerelemnek... a
házasságnak...? Mi?

Dr. Barna (nevet): És most az derül ki, hogy ő hazudik. Két év óta folyton hazudott.

Sebess: És az a legnagyobb, hogy én még mindig emlékszem erre a mosolyra. És fáj.

Hamvas: A pénz nem minden.

Hamvasné (áll az üres pályaudvaron és reszket a térde).

Dr. Barna: Úgy élt velem, mint egy utcalány. Nem szörnyű?

Sebess: És ő boldog. Két gyereke van.

Hamvas: Az élet elmulik.

Barna: Mindent neki adtam.

Sebess: Az ura megcsalja.

Hamvas: Az ember feláldozza magát egy rögeszméért.

Hamvasné (mosolyog, sóhajt. Berlinből is jön vonat Budapestre).

Most már minden és mindenki saját magáért beszél.

Coeur dame (az asztalon): Én vagyok a coeur dame.

Dr. Barna: Szenvedek. Barátaim vagytok. Vigasztaljatok.

Az éjszaka: Fázom.

A tűz: Elégem.

Hamvas: A pénz.

Hamvasné (sóhajt, szenved és boldog).

Egy csillag (az égen): Egyedül vagyok.

A zongora: Zene vagyok. Hallgatók.

Sebess: A menyasszonyom volt és másnak szül gyereket.

Cukor (a dobozban): Édes vagyok.

Tea: Párolgok és illatos vagyok. Kínai vagyok.

Könyv (a polcon): Szerelemről szólok. Nem olvasnak.

Szél (az ablakon): Zörgetem az ablakot. Fuvok. Hajszoznak. Szeretnék megpihenni.

A hold: Bolygó vagyok.

Dr. Barna: Szenvedek. Barátaim. Vigasztaljatok. Mit tegyek?

Sebess: A menyasszonyom.

Dr. Barna: A feleségem.

Hamvas: Az életem.

Hamvasné (sóhajt: A szeretőm visszajön).

Egy csillag (az éjszakában): Egyedül vagyok.

Élet: Élet vagyok.

Halál: Halál vagyok.

Fájdalom: Fájok.

Coeur dame: Kártya vagyok. Kártyázzunk.

Dr. Barna: Mert kérek, a dolog előzményéhez tudnotok kell, hogy... Megmagyarázom. (Beszélni akar, nézi az arcokat, látja, hogy senki sem figyel rá, elhallgat.)

Mind elcsöndesül.

És dr. Barna Rezső, szívében a fájdalommal, feláll. Most ő hazamegy. Dr. Sebess is feláll, ő is megy haza. Mennek. Hamvas Károly levetkőzik és lefekszik. Hamvasné is levetkőzik és lefekszik. Hamvas és Hamvasné megcsókolják egymást és elalszanak, mert éjszaka van. Az utcán megy dr. Barna és dr. Sebess.

Dr. Barna ezt mondja: - Szörnyű ez.

Dr. Sebess ezt mondja: - Szörnyű.

Egy sarkon kezét fogják egymással és elbúcsúznak. Dr. Barna a barátja után néz: - Milyen különös! - gondolja. - Egy ember. Egy egész világ. Külön világ. Ő is. Én is. Olyanok vagyunk, mint a csillagok.

Egy csillag (az égen): Csillag vagyok. Egyedül vagyok. Lehullok.